



นตฤติ ปณณาสมา อาภา
แลลงสร้าง เณอด้วยปัญญา ไม้มี



เอกสารประกอบสัมมนาวิชาการเรื่อง
“โลกของอิสลามและมุสลิมในอุษาคเนย์”
The Islamic World and Muslims in Southeast Asia

ฮิกายัต ปัตตานี Hikayat Patani เล่าเรื่อง เมืองปัตตานี

วัน มะโรหบุตร

28 - 29 พฤศจิกายน 2551
โรงแรม ทวิน โลตัส นครศรีธรรมราช



คำนำ

ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีข้อวินิจฉัยพาดพิงกันว่า “ประวัติศาสตร์” เป็นสาเหตุที่สำคัญอันหนึ่งของความรุนแรง ทั้งนี้เนื่องจากมุมมองทางประวัติศาสตร์ระหว่างรัฐส่วนกลางกับท้องถิ่นหรือชายขอบมีความแตกต่างกันอย่างยิ่ง อันนำมาซึ่งปัญหาและประเด็นต่างๆ นานา เช่น

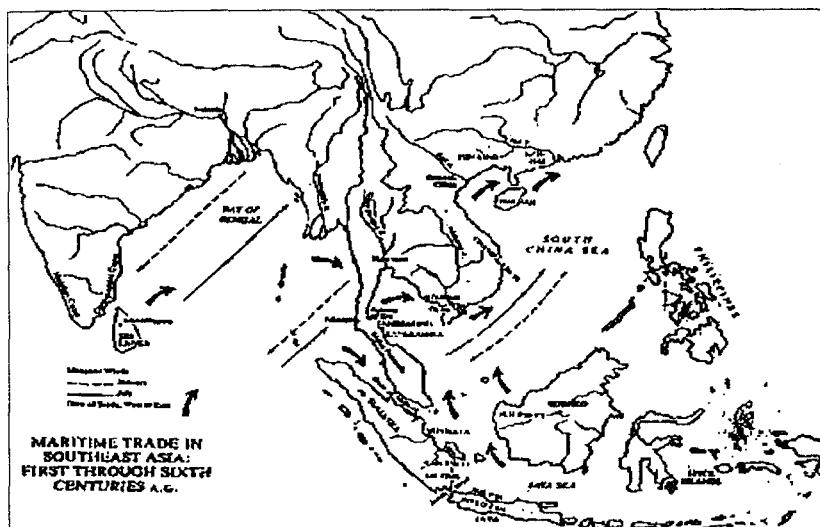
1. ผู้ก่อความไม่สงบ ได้ใช้แรงจูงใจทางประวัติศาสตร์สร้างแนวร่วมกับประชาชนในพื้นที่ (สำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะ, คูปรรณานุกรมข้างท้าย : 30)
2. การเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของไทย เป็นเรื่องราวที่บอกกล่าวว่า “คนอื่น” เลวอย่างไร แต่ “เรา” นั้นดีอย่างไร “เป็นการเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความเกลียดชัง” (ประเวศ วะสี, คูปรรณานุกรมข้างท้าย : 28)
3. ประวัติศาสตร์ไม่มีความชัดเจน เป็น “ประวัติศาสตร์ด้านเดียว” (อดิฉันท์ ปากบารา ในความรู้และความไม่รู้ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้, 2549 : 65)
4. “ความทรงจำและสำนึก” ประวัติศาสตร์ของผู้คนในอดีตนี้ ยังทรงพลังจนถึงปัจจุบัน “ประวัติศาสตร์ของเขา” จึง “ขัดแย้ง” เข้ากันไม่ได้กับประวัติศาสตร์มาตรฐานที่กำหนดขึ้นโดยอำนาจรัฐ “...พลังอำนาจของประวัติศาสตร์ขึ้นอยู่กับความหมายที่ผู้คนให้กับเรื่องราวในอดีต ในเวลาที่พวกเขาตื่นนอนต่อสู้เพื่อพิทักษ์สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเครื่องนิยามวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของเขา” (รายงาน กอส., 2549 : 35)
5. สังคมไทยขาดความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์สังคม ทำให้ไม่เข้าใจคนในท้องถิ่น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, ศรีศักร วัลลิโภดม ใน ความรู้และความไม่รู้ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้, 2549 : 2, 24)

จากเหตุแห่งปัญหาเหล่านี้ มีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาหม่อมองที่แตกต่างทางประวัติศาสตร์ นั่นคือเสนอให้มีการ “ชำระ” ประวัติศาสตร์เสียใหม่ เพื่อสร้างความเห็นร่วมกันของคนในสังคม (สำนักงานพัฒนาโยบายสาธารณะ, อ้างแล้ว : 31) นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอที่ว่าควรที่จะปรับเปลี่ยนโจทย์ในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์เสียใหม่อีกด้วย โดยให้ตั้งโจทย์ว่า “สงครามไม่ควรเกิด แต่ทำไมจึงเกิด ทำอย่างไรจะไม่ให้เกิด ทำอย่างไรจึงจะมีสันติภาพ” (ประเวศ วะสี, 29)

หลายครั้งหลายหนที่คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์หรือคณะทำงานที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์มักจะ “ติดกับ” อยู่กับความเข้าใจที่ว่า ประวัติศาสตร์จะต้องมีแบบเดียว เป็น “สายเดียว” การชำระประวัติศาสตร์คือการมองหาว่าสิ่งใดคือข้อเท็จจริงที่สุดเพียง “หนึ่งเดียว” หากแต่แท้จริงแล้วประวัติศาสตร์ไม่ได้มีเพียงแบบเดียว และไม่จำเป็นจะต้องเป็น “สายเดียว” แต่อย่างใด

ขณะที่ประวัติศาสตร์ชาติไทยเป็นประวัติศาสตร์แบบ “ราชาชาตินิยมไทย” ผสมปนเปอยู่ กับ “อำมาตยาเสนาชาตินิยม” ที่เผยแพร่ไปทั่วประเทศโดยผ่านหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนรัฐบาลและเอกชนทั่วทุกหนทุกแห่ง ชาวมลายูปัตตานี รวมทั้งสามสี่จังหวัดภาคใต้ ต่างก็มีประวัติศาสตร์ราชสำนักและ/หรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (นิยม) ของตนเองเช่นกัน

ฮิกายัต ปัตตานี (Hikayat Patani) เล่มที่นำมาตีพิมพ์เพื่อรักษาและสืบทอดหลักฐานประวัติศาสตร์ในครั้งนี้ เป็นงานเขียนเกี่ยวกับอดีต อันเป็นประเพณีของการบันทึกประวัติศาสตร์ของโลกมลายู (และอินโดนีเซีย) ที่รู้จักกันในนามของ Hikayat และ/หรือ Sejarah ทำนองเดียวกันกับ “ตำนาน” และ “พงศาวดาร” ของไทย - ลาว - กัมพูชา เรื่องราวของอดีตเล่มนี้เขียนขึ้นด้วยภาษามลายูปัตตานี และใช้อักษรยาวี (อันเป็นตัวอักษรที่พัฒนามาจากตัวอักษรอาหรับ)



“อิกายัต ปัตตานี” เล่มนี้บอกเล่าเรื่องราวของกษัตริย์ (ราชา สุลต่าน) ที่เคยปกครองบ้านเมืองปัตตานี เรื่องราวตำนานของการก่อตั้งหรือกำเนิดของรัฐปัตตานี เรื่องของการรับศาสนาอิสลามเข้ามาเป็นศาสนาหลักของรัฐและผู้ปกครองตลอดจนประชาชนทั่วไป เรื่องสงครามและความสัมพันธ์ทั้งในฐานะมิตรและศัตรูกับอาณาจักรอยุธยา เรื่องของกษัตริย์สตรีที่เลื่องลือสามนาง เรื่องของการหล่อปืนใหญ่ที่สำคัญยิ่ง คือ ศรีนคีรี (Seri Negeri) โต๊ะ โป๊ะ (Tuk Buk) นางลิวลิว (Nang Liu Liu) (หนึ่งในสามกระบองนี้คือ “ปืนใหญ่นางพญาตานี” ณ หน้ากระหรวงกลาโหม กทม. ที่ต้องปรับทิศและที่ตั้งอยู่หลายครั้งหลายหน อันเป็นที่รู้จักกันดีนั่นเอง)

คงจะไม่มีนักประวัติศาสตร์ไทยคนใดสามารถอธิบายถึงงานเขียนที่มีชื่อว่า “อิกายัต ปัตตานี” ขึ้นนี้ได้กระจ่างได้เท่ากับ ผศ.ดร. ชุติพร วิรุณหะ นักประวัติศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ของชาวมลายู แห่งคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผศ.ดร.สุลีพร ได้เขียนเล่าถึง อิกายัต ปัตตานี ไว้อย่างละเอียดในหนังสือ เล่มใหม่ของเธอ "บุหงารายา" (2551) ซึ่งในที่นี่ขอสรุปมาเพียงสังเขปว่า...

อิกายัต ปัตตานี เป็นงานเขียนพื้นเมืองของชาวมลายู ที่ไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้เขียน คาดเดาว่าถูกเรียบเรียงขึ้นประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 18 มีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์สยาม - มลายูในอดีต รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ อาณาจักร แวันแคว้นใหญ่น้อยในคาบสมุทรมลายู เนื้อหาของอิกายัต ปัตตานี เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งรัฐมลายูปัตตานี จนถึงประมาณต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18

สำหรับต้นฉบับ "อิกายัต ปัตตานี" นั้นมีสำนวนต่างๆ กัน และที่ถูกค้นพบแล้วมีทั้งหมด 6 สำนวน สำนวนที่เลือกมาทำสำเนาเอกสารประกอบการสัมมนาครั้งนี้ เมื่อศึกษาเทียบกับการจัดแบ่งของ ผศ.ดร.สุลีพร น่าจะเป็น "อิกายัต ปัตตานี" ฉบับอับดุลเลาะห์ (Adullah's Text) คือเป็นฉบับที่ทำการคัดลอกโดยอับดุลเลาะห์ บิน อับดุลกาดีร์ สันนิษฐานกันว่าอับดุลเลาะห์ได้ต้นฉบับนี้มาจากรัฐกลันตัน (ซึ่งเป็นราชวงศ์เครือญาติกับวงศ์ของราชาและสุลต่านเดิมของปัตตานี) ประเทศมาเลเซีย เมื่ออับดุลเลาะห์คัดลอกใหม่แล้วก็ได้นำไปเก็บรักษาไว้ที่ Library of Congress กรุงวอชิงตัน ดี ซี

ต่อมาศาสตราจารย์ทิว (A. Teeuw) นักภาษาศาสตร์และวรรณคดีชาวฮอลันดา ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับมลายู - มาเลเซีย - อินโดนีเซีย แห่งมหาวิทยาลัยเลเดน Leiden ไปพบเข้าเมื่อ ค.ศ. 1967 (2510) ด้วยจิตวิญญาณของนักวิชาการอุษาคเนย์ ศาสตราจารย์ทิวจึงได้ร่วมงานกับศาสตราจารย์เดวิด ้วยอาจ นักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกัน ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์ไทย (David K. Wyatt) แห่งมหาวิทยาลัยคอร์เนล ทั้งๆ ที่อาจารย์ทั้งสองไม่เคยรู้จักกันมาก่อน และอยู่คนละฟากฝั่งของมหาสมุทรแอตแลนติก ทั้งสองได้ร่วมกันแปลออกเป็นภาษาอังกฤษ (ใน

สมัยที่คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตยังไม่พัฒนา หรือยังไม่มีด้วยซ้ำไป) ทั้งสอง ทำการศึกษาวิเคราะห์และบรรยาย “อิกายัต บัตตานี” ฉบับนี้อาจละเอียดลออ ทั้งยังได้ดำเนินการตีพิมพ์ออกเป็นหนังสือสองเล่มในชื่อว่า Hikayat Patani : Story of Patani (The Hague-Martinus Nijhoff, 1970) หนังสือทั้งสองเล่มนี้นับเป็น ประวัติศาสตร์โบราณของปัตตานีที่นิยมใช้ศึกษาและอ้างอิงมากที่สุด

หลังจากนั้น วัน มะโรบุตร ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้รู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมมลายูปัตตานีและภาคใต้ ได้แปล Hikayat Patani : Story of Patani ออกเป็นภาษาไทยในชื่อว่า “เล่าเรื่องเมืองปัตตานี” แล้วตีพิมพ์เผยแพร่เป็นตอนๆ ใน “วารสารรุสมิแล” ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ปัตตานี) โดยเริ่มตั้งแต่ภาค ที่ 1 ตอน 1 ใน “วารสารรุสมิแล” ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 ม.ค. - เม.ย. 2528 จนกระทั่งจบภาค ที่ 6 ใน “วารสารรุสมิแล” ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 ก.ย. - ธ.ค. 2529 นับได้ว่าเป็นการบุกเบิก ไว้ในภาษาไทยและตัวอักษรไทยครั้งสำคัญยิ่ง

หลังจากนั้นเรื่องราวของ “อิกายัต บัตตานี” ในภาษาไทยก็ดูเหมือนจะ เลือนหายไป เหมือนๆ กับวิชาประวัติศาสตร์ ที่ขาดความสำคัญและความเอาใจใส่ ศึกษาในบ้านเมืองของเรา จนกระทั่งเมื่อเกิดปัญหาความรุนแรงใน 3/4 จังหวัด ชายแดนภาคใต้นั้นแหละ ที่ “อิกายัต บัตตานี” จึงได้รับความสนใจขึ้นมาอีกในวง วิชาการประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะจากข้อเขียนกระตุ้นวิเคราะห์ “อิกายัต บัตตานี” ของ ผศ.ดร.ชุลีพร วิรุณหะ ในหลายวาระด้วยกัน

เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า “ประวัติศาสตร์” ไม่ใช่สิ่งที่เป็นเพียงแต่ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในอดีต หากเป็นงานเขียนที่เขียนขึ้นเพื่อรองรับอำนาจและความชอบธรรมบางอย่าง เช่นนั้นแล้วประวัติศาสตร์จึงไม่จำเป็นต้อง “ชำระ” หาความถูกต้องเพียงหนึ่งเดียวด้านเดียว และไม่จำเป็นต้องเป็น “สายเดี่ยว” แต่ประวัติศาสตร์นั้นมี “หลายด้าน” หลายมุมมอง การมองและศึกษาอย่าง “รอบด้าน” หรืออย่างน้อยก็

“สองด้าน” (ของเหรียญเดียวกัน) นั้น จะทำให้เราเกิด “สติปัญญา” ขึ้นมาได้ สมดังพุทธภาษิตที่ว่า นตถิ ปัญญาสมา อาภา หรือ “แสงสว่าง เสมอด้วยปัญญา ไม่มี”

เนื่องในโอกาสของการสัมมนาประจำปีของมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มูลนิธิโดยต่างประเทศไทย และบริษัทโดยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด ในหัวข้อ “โลกของอิสลามและมุสลิมในอุษาคเนย์ The Islamic World and Muslims in Southeast Asia” ณ โรงแรม ทวิน โลตัส นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เราจึงได้นำ “อิกายัต ปัตตานี” ฉบับแปลของ “วัน มะโรนบุตร” ปรากฏท้องถิ่น มานำเสนอแก่สาธารณชนอันหลากหลายด้วย “ชนชาติ” ของสยามประเทศ(ไทย)ของเรา ทั้งนี้เพื่อรักษาด่านฉบับอันทรงคุณค่านี้ไว้ และเพื่อรำลึกถึงชีวิตและผลงานของปราชญ์ท่านผู้นี้ ตลอดจนขอขอบพระคุณต่อบรรดาเชื้อสายและทายาทของท่านด้วย

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
แพร ศิริศักดิ์คำเกิง

วัน มะโรนบุตร เกิดเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2448 มีภรรยาชื่อ นางวันเต๊ะ มะโรนบุตร มีบุตรธิดา 6 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 4 คน เมื่อปี พ.ศ. 2465 เข้ารับราชการเป็นครูโรงเรียนเบญจมราชูทิศ (โรงเรียนประจำจังหวัดปัตตานี) ต่อมา พ.ศ. 2480 ได้รับบรรจุตำแหน่งประจำแผนกศุลาการเขต 1 จังหวัดสงขลา และเมื่อ พ.ศ. 2492 ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาเทศบาลเมืองปัตตานี 2 สมัย นอกจากนี้ท่านยังเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษามลายู และได้รับเชิญเป็นที่ปรึกษาด้านวิชาการ ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี รวมถึงมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครกระทั่งเสียชีวิตเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2531 ด้วยโรคชรา

ในการนำผลงานแปลชิ้นนี้ของท่านมาตีพิมพ์เป็นเอกสารวิชาการ ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณสายสวาท มะโรนบุตร และคุณเจษฎา มะโรนบุตร ซึ่งต้องขอขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

บรรณานุกรม

- แก้ว วิฑูรย์เจียร และคณะ (บรรณาธิการ). ความรู้และความไม่รู้ 3 จังหวัดชายแดนใต้. กรุงเทพฯ : แผนงานร่วมศึกษา เสริมสร้างสุขภาวะกรณี 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้, 2549.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ. รายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2549
- ชูลีพร วิรุณหะ. ความรู้ 3 จังหวัดภาคใต้ผ่านมุมมองประวัติศาสตร์. โครงการตลาดวิชา มหาวิทยาลัยชาวบ้านชุด 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้, 2548.
- _____. บุหงารายา. กรุงเทพฯ : ศักติโสภาคการพิมพ์, 2551.
- ประเวศ วะสี. ดับไฟได้ด้วยจิตวิวัฒน์และพลังแห่งทางสายกลาง. กรุงเทพฯ : กรีนปัญญา ญาณ, 2550.
- สำนักงานพัฒนานโยบายสาธารณะ. แนวทางด้านนโยบายในการแก้ไขปัญหาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. เอกสารถ่ายสำเนา, 2549

“ฮิกายัต ปัตตานี”
Hikayat Patani
“เล่าเรื่องเมืองปัตตานี”

วัน มะโรบุตร

แปลจาก HIKAYAT PATANI : Story of PATANI

ของ A. TEEUW และ D.K. WYATT

ภาค 1

- 1 -

ด้วยนามแห่งอัลลอฮ์ผู้ยิ่งใหญ่ด้วยเมตตา ผู้ยิ่งใหญ่ด้วยความปรานีเสมอ

เมืองปัตตานี ดารุสสลาม* ตามคำบอกเล่าของคนก่อนๆ มานั้น เป็นดังนี้
เดิม เจ้าเมืองซึ่งครองเมือง โกตามหาลิฆัย (Kota Maligai) ชื่อว่าพญา
ท้าว กรูบ มหาชนะ มีโอรสองค์หนึ่งชื่อว่า พญา ท้าว อันตารา เมื่อพญา ท้าว กรูบ
มหาชนะ ถึงแก่กรรม พญา ท้าว อันตารา ก็ขึ้นครองเมืองแทนบิดา เรียกนามว่า
พญา ท้าว นักกะพา

พญา ท้าว นักกะพา นั้น ชอบการล่าสัตว์เป็นประจำ วันหนึ่งเมื่อพญา
ท้าว นักกะพา ออกว่าราชการเมือง พระองค์ได้ตรัสถามบรรดาข้าราชการบริพารที่ห้อม
ล้อมพระองค์ว่า “เราได้ยินว่า ในป่าชายทะเลเมืองเราไม่มีสัตว์ต่างๆ มากจริงหรือ”
บรรดาข้าราชการบริพารทั้งหลายก็ทูลตอบ “ข้าพระองค์ทั้งหลายได้ทราบมาดั่งนั้น พะ
ยะคะ” พญา ท้าว นักกะพา จึงตรัสว่า “ถ้าเช่นนั้น เราจะออกล่าสัตว์ป่าริมทะเลสัก

* ดารุสสลาม = ดินแดนแห่งสันติ

ครั้ง ขอให้ท่านเตรียมบ่าวไพร่ไว้ พงุ่นนี้เราจะออกเดินทาง" บรรดาข้าราชการบริพารทั้งหลายก็รับคำ

ครั้นวันรุ่งขึ้น พญา ท้าว นักกะพา ก็เสด็จนำข้าราชการบริพารและบ่าวไพร่ออกจากเมืองมายังป่าริมชายทะเล เมื่อมาถึงก็ให้บ่าวไพร่จัดสร้างพลับพลา เมื่อพลับพลาเสร็จ พระองค์ก็เสด็จประทับ พร้อมบรรดาข้าราชการบริพาร ครั้นแล้วพระองค์ก็รับสั่งให้บ่าวไพร่ออกหารอยเท้าสัตว์ เมื่อบ่าวไพร่ออกไปดูแล้วก็กลับมารายงานทูลว่าได้เห็นรอยเท้าของสัตว์ต่างๆ มากมาย พระองค์จึงตรัสว่า "พงุ่นนี้เราจะได้ออกล่าสัตว์ตั้งแต่เช้าทันที"

พอถึงเวลารุ่งเช้า บ่าวไพร่ก็จัดการชิงบ่วง ดักแล้ว พระองค์ก็รับสั่งให้เข้าไปไล่ต้อนสัตว์ออกจากป่า บรรดาบ่าวไพร่เข้าไปเพื่อจะไล่ต้อนสัตว์ป่าตามคำรับสั่ง ตั้งแต่เช้าจนถึงตะวันตกก็ไม่มีสัตว์ป่าออกมาให้จับทำให้เจ้าเมืองอัศจรรย์ใจมาก จึงสั่งให้ปล่อยสุนัขไล่เนื้อของพระองค์ บรรดาบ่าวไพร่ก็ปล่อยสุนัขออกไปตามรับสั่ง เมื่อปล่อยสุนัขไปแล้วสักสองชั่วโมงเศษก็ได้ยินสุนัขเห่า เจ้าเมืองพร้อมด้วยบรรดาบ่าวไพร่ก็เสด็จไปยังที่ได้ยินสุนัขเห่านั้น เมื่อเสด็จไปถึงที่แห่งหนึ่งก็เจอบรรดาบ่าวไพร่ที่ติดตามมา พระองค์จึงตรัสว่า "สุนัขของเราเห่าอะไรหรือ" บ่าวไพร่ก็กราบทูลว่าในป่าตรงนั้นมีกระเจตว์หนึ่งตัวโตขนาดแพะ ขนมีสีขาวสะอาดสวยงามมาก เมื่อสุนัขไล่ออกมาถึงริมทะเลนั้น กระเจตว์นั้นก็แสดงปาฏิหาริย์หายไป เจ้าเมืองก็เสด็จไปยังที่ตรงนั้นก็พบกระต้อมหลังหนึ่ง มีชายแก่คนหนึ่งกำลังช้อนกุ้งอยู่ในน้ำ จึงรับสั่งให้บ่าวไปถามชายคนนั้นว่าเขามาจากไหน เดิมเป็นคนที่ไหน บ่าวคนนั้นจึงเข้าไปถามชายผู้นั้น ชายแก่ผู้นั้นกราบทูลว่า "ข้าพระองค์นี่ก็เป็นข้าของพระองค์เช่นกัน แต่เดิมข้าพระองค์อยู่ในเมืองโกตามหาลัมย์ เมื่อสมเด็จพระอัยกาของพระองค์จะเสด็จไปยังอยุธยาแล้วข้าพระองค์ก็ตามเสด็จท่านจะไปอยุธยาด้วย แต่เมื่อมาถึงที่นี้ข้าพระองค์เกิดป่วยลงไม่สามารถจะเดินทางไปกับกองทัพด้วย เขาจึง

ทั้งข้าพระองค์ไว้ ณ ที่นี้" เจ้าเมืองจึงตรัสถามว่า "เจ้าชื่ออะไร" ชายแก่ผู้นั้นก็กราบ
ทูลว่า "ข้าพระองค์ชื่อ เจ๊ะตานี พะยะคะ" ครั้นแล้วเจ้าเมืองก็พาบรรดาบ่าวไพร่
กลับไปยังพลับพลาที่ประทับ

ในคืนวันนั้นเจ้าเมืองจึงปรึกษากับบรรดาข้าราชการบริพารทั้งหลายว่า พระองค์
คิดจะสร้างเมืองตรงที่ที่กระจะงหายไป ให้ส่งบ่าวไพร่กลับไปยังเมืองโกตามหาลิษัย
และลานช้าง (Lancang) ตามชาวเมืองให้ลงมาช่วยสร้างเมืองตามประสงค์ เมื่อ
พระองค์สั่งเสร็จก็เสด็จกลับไปยังเมืองโกตามหาลิษัย

ครั้นต่อมาประมาณสักสองเดือนงานสร้างเมืองใหม่ก็แล้วเสร็จ เจ้าเมืองก็
เสด็จย้ายลงมายังเมืองใหม่ เมืองนั้นพระองค์ให้ชื่อว่า เมืองปัตตานี ดารุสสลาม ณ
ท่าชายทะเลตรงที่กระจะงหายไปคือตรงประตูช้าง (Pintu Gajah) ถัดไปทางใต้
ของบ้านดีและตรงทำนายนั่นเอง เป็นท่าที่เจ๊ะตานีขึ้นลงจากทะเลไปซื้อนกขี้และล่า
สัตว์ของเขา เมืองนั้นจึงมีคนส่วนมากเรียกตามชื่อของ เจ๊ะตานี และสร้างขึ้นตรงกับ
ที่ที่ กระจะงหายไปนั่นเอง

- 2 -

ต่อมาเป็นเวลาหลายปีที่ พญา ท้าว นักกะพาได้ครองเมืองมา พระองค์
มีบุตรธิดาสองพระองค์คือ ไอรสองค์แรกชื่อว่า กรูป พิชัย ภายหลัง คนกลางเป็น
ธิดาชื่อว่า ตนกุมหาชัย คนสุดท้ายคือไอรสชื่อ มหาชัย ภายหลัง

ครั้นต่อมา พญา ท้าวนักกะพา เกิดเป็นโรคผิวหนังแตกกระแง เป็นแผล
ทั่วไป ได้ให้หมอและโหรมารักษาหลายคนก็ไม่หาย ยิ่งเวลานาน โรคของพระองค์ก็
ยิ่งกำเริบและเจ็บปวดมาก พระองค์จึงตรัสสั่งให้บันดารา (Bendahara - ผู้สำเร็จ
ราชการ) ให้ป่าวประกาศแก่ชาวเมืองทั้งหลายว่า ผู้ใดสามารถรักษาโรคของพระองค์
ให้หายได้ พระองค์จะแต่งตั้งให้เป็นบุตรเขย บันดาราจึงจัดแจงให้บ่าวไพร่ ออกตี
ฆ้องป่าวประกาศไปยังที่ต่างๆ จนกระทั่งเดินผ่านมาหน้าหมู่บ้านชาว (เมือง) ปาไซ

ซึ่งเป็นหมู่บ้านอยู่ใกล้บ้านเบรอ (ตำบลตะลุโบะเดี๋ยวนี) ในบรรดาชาวปาไซเหล่านั้น มีบุคคลผู้หนึ่งชื่อ เช็ค (ซัยคุ) ซาอิด เมื่อได้ยินคนตีฆ้องปาวประกาศมาใกล้บ้านของตนก็เดินจากบ้านลงมายังประตูรั้ว และยืนดูอยู่ที่ประตูรั้ว ครั้นคนตีฆ้องผ่านมานำประตูจึงร้องถามไปว่า “มีเหตุอะไรหรือ ท่านจึงเดินตีฆ้องมาเช่นนี้” พนักงานตีฆ้องก็ตอบว่า “ท่านไม่รู้หรือว่า ท่านเจ้าเมืองของเรากำลังป่วยเป็นโรคผิวหนังแตกกระแหงทั้งหมอบและโหรได้เข้าไปรักษาโรคนี้หลายคนแล้วยังไม่หายได้ ถ้าผู้ใดสามารถรักษาโรคของพระองค์ให้หายได้ พระองค์ก็จะยกขึ้นเป็นเชย” เมื่อเช็คซาอิด ได้ฟังเช่นนั้นจึงกล่าวว่า “การที่จะได้เป็นเชยเจ้าเมืองนั้นข้าไม่ปรารถนา แต่ถ้าเจ้าเมืองยอมที่จะเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามของเราแล้ว เราจะรับอาสารักษาให้ได้”

เมื่อพนักงานตีฆ้องได้ยินดังนั้นก็รีบกลับไปเข้าหาตามะหงง (ตำแหน่งแม่ทัพ) แจ้งข้อความดังที่ เช็ค ซาอิด บอกนั้นให้ตามะหงงทราบ เมื่อตามะหงงทราบก็รีบไปพบบันดาราแจ้งเรื่องตามที่พนักงานตีฆ้องบอกให้บันดาราทราบ เมื่อบันดาราทราบก็รีบเข้าเฝ้าเจ้าเมืองในพระราชวัง กราบทูลดั่งที่ตามะหงงบอก พระองค์จึงรับสั่งบันดาราเรียกชาวปาไซคนนั้นเข้าเฝ้าโดยเร็ว

บันดาราก็สั่งให้คนไปเชิญ เช็ค ซาอิด เข้าเฝ้ายังพระราชวัง เมื่อเช็ค ซาอิด เข้ามาเฝ้า พระองค์ก็รับสั่งถามเช็ค ซาอิดว่า “ท่านว่า ท่านสามารถรักษาโรคของเราจริงหรือ” เช็ค ซาอิดกราบทูลว่า “ถ้าหากพระองค์ยอมรับนับถือศาสนาอิสลามแล้ว ข้าพระองค์ก็ยอมรับรักษาโรคของพระองค์ได้” เจ้าเมืองได้ยินดังนั้นก็ตรัสว่า “ถ้าเช่นนั้นท่านรักษาโรคของเรานี้ให้หายได้แล้ว ท่านต้องการอย่างไรเราก็ยอมปฏิบัติทุกอย่าง”

เช็ค ซาอิด ก็ขอให้พระองค์ให้คำมั่นสัญญาซึ่งพระองค์ก็ยินยอม ในวันนั้น เช็ค ซาอิด ก็เริ่มรักษาโรคของพระองค์ทันที เช็ค ซาอิดพักอยู่ในวังเจ็ดวัน โรคของเจ้าเมืองก็เริ่มทุเลาลงจนสามารถออกจากราชการเมืองได้ เมื่อเห็นว่าโรคของพระองค์ทุเลาลงมาก เช็ค ซาอิดก็กลับไปยังบ้านเรือนของตน ต่อจากนั้นไม่กี่วันโรคของเจ้า

เมืองก็หาย แต่เจ้าเมืองหาได้ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาไว้ต่อเชค ซาอิดไม่ คงเฉยเสีย

ต่อมาราวสักสองปี เจ้าเมืองก็เริ่มมีอาการป่วยเป็นโรคเดิมอีก พระองค์ก็ตรัสสั่งให้เชค ซาอิดมาเฝ้าอีก เมื่อ เชค ซาอิด มาเฝ้าพระองค์จึงรับสั่งกับ เชค ซาอิดว่า “ท่านจงรักษาโรคของเราอีกครั้งเถอะ เมื่อโรคหายแล้วเราก็จะทำตามคำร้องของท่าน” เชค ซาอิด จึงกราบทูลว่า “ถ้าหากพระองค์รับรองจะปฏิบัติตามสัญญาที่ให้ไว้แก่ข้าพระองค์ แล้วข้าพระองค์ก็ยอมจะรักษาโรคของพระองค์อีก แต่ถ้าพระองค์ไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญา ข้าพระองค์ก็ไม่อาจจะรักษาโรคของพระองค์ได้” เจ้าเมืองก็ตรัสรับรองแก่เชค ซาอิด ว่าจะปฏิบัติตามคำสัญญา เชค ซาอิดก็เริ่มรักษาโรคของเจ้าเมือง

เชค ซาอิด รักษาเจ้าเมืองอยู่ห้าวัน แล้วเชค ซาอิดก็ขอลากลับไปบ้านเช่นคราวที่แล้ว ต่อมาประมาณสิบห้าวัน โรคของเจ้าเมืองก็หายไป แต่เจ้าเมืองก็หาได้ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญานั้นไม่

อยู่มาประมาณหนึ่งปีเศษ เจ้าเมืองก็ป่วยด้วยโรคเดิมนั้นอีก มีอาการร้ายแรงกว่าที่เป็นมาแล้ว จะนั่งจะนอนก็ไม่เป็นสุข จึงรับสั่งให้บ่าวออกไปเชิญ เชค ซาอิด มาอีกตามเคย เชค ซาอิด จึงกล่าวแก่ผู้ที่มาเชิญนั้นว่า “เจ้าจงกลับไปกราบทูลเจ้าเมืองเถิดว่าเราไม่ต้องการจะรักษาเจ้าเมืองแล้ว เพราะเจ้าเมืองผิดสัญญากับเรา” บ่าวเจ้าเมืองได้ฟังก็กลับไปเฝ้าเจ้าเมืองและกราบทูลตามคำพูดของเชค ซาอิด ทุกประการ เจ้าเมืองก็ตรัสแก่เจ้าหน้าที่กรมวังว่า “เจ้าจงไปเชิญคนปวไชนั้นมาอีกเถอะ บอกเขาว่า ถ้าโรคของเราหายไปครั้งนี้ ในนามแห่งเทพรูปที่เรากราบไหว้ เราจะไม่ผิดสัญญาอีกเป็นอันขาด ถ้าเราผิดสัญญาไม่ปฏิบัติตามที่เราพูดขอให้โรคของเรานี้อย่าได้หายไปตลอดชีวิต”

ฝ่ายเจ้าหน้าที่กรมวังก็ออกไปเชค ซาอิด แจ้งให้ทราบตามที่พระองค์รับสั่งทุกประการ เชค ซาอิด ได้ฟังแล้วก็กล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้นเราจะเชื่อ และเทพรูปเคารพ

ของเจ้าเมืองจะเป็นพยานให้" ครั้นแล้ว เช็ค ซาอิดก็ออกจากบ้านมายังพระราชวัง เมื่อเช็ค ซาอิดมาเฝ้าแล้ว พระองค์ก็ตรัสว่า "ขอให้ท่านรักษาโรคเราอีกครั้งเถอะ ถ้าหายจากโรคนี้แล้วเรายินดีจะปฏิบัติตามท่านทุกอย่าง" เช็ค ซาอิดจึงกราบทูลว่า "ถ้าเช่นนั้นข้าพระองค์ก็ยินดีจะรักษาโรคของพระองค์ และถ้าหากโรคของพระองค์หายเป็นปรกติแล้วพระองค์ไม่ยอมรับนับถือศาสนาอิสลามดังคำสัญญาอีกแล้ว ถ้าโรคของพระองค์เป็นขึ้นมาอีกข้าพระองค์จะไม่ยอมรับรักษาให้อีกเป็นอันขาด แม้พระองค์จะให้ประหารชีวิตให้ตายไปข้าพระองค์ก็ยอม"

เจ้าเมืองได้ยินดังนั้นก็กล่าวว่า "เอาเถอะ เรารับรองจะปฏิบัติตามท่านทุกประการ" เช็ค ซาอิดก็เริ่มรักษาเจ้าเมืองอีก เช็ค ซาอิด อยู่รักษาเจ้าเมืองสามวันก็ลากลับไปอยู่บ้าน และต่อมาอีกประมาณยี่สิบวัน โรคของเจ้าเมืองก็หายเป็นปรกติ

หลังจากนั้นประมาณเดือนเศษ วันหนึ่งเจ้าเมืองก็เสด็จออกท้องพระโรงพร้อมด้วยไพร่ฟ้าข้าราชบริพาร พระองค์จึงกล่าวแก่บรรดาข้าราชบริพารว่า "ท่านทั้งหลายขอแจ้งให้ทราบ ว่า เราจะเข้ารับนับถืออิสลาม ท่านทั้งหลายจะคิดอย่างไร" บรรดาข้าราชบริพารก็กราบทูลว่า "ควรมิควรแล้วแต่จะทรงโปรด บรรดาข้าพระองค์ทั้งหลายก็เห็นควรแล้ว" เมื่อเจ้าเมืองได้ยินข้าราชบริพารทั้งหลายเห็นชอบเช่นนั้นแล้ว พระองค์ก็ทรงยินดีปรีดาเป็นอันมาก

ครั้นรุ่งเช้าเจ้าเมืองก็ตรัสสั่งพนักงานวังให้ออกไปเชิญเช็ค ซาอิด และสังฆานดารวาให้รวบรวมบรรดาข้าราชบริพาร ตลอดจนไพร่ฟ้าทั้งหลายมาเฝ้าพร้อมกัน ขณะเดียวกันเช็ค ซาอิดก็ถึงยังท้องพระโรงและเข้าเฝ้าเจ้าเมือง เมื่อเช็ค ซาอิดมาถึง พระองค์ก็ต้อนรับด้วยความเคารพ และตรัสว่า "การที่เราเชิญท่านมาครั้งนี้ก็เนื่องจากเราได้สัญญาแก่ท่านที่จะเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม บัดนี้เราพร้อมที่จะปฏิบัติตามสัญญาแล้ว" เมื่อเช็ค ซาอิดได้ฟังพระองค์กล่าวเช่นนั้นก็แสนที่จะยินดียืนออกจับพระหัตถ์ของเจ้าเมืองแล้วก็จูบมือของเจ้าเมืองแล้วก็ยกขึ้นทูลเหนือศีรษะ ต่อจากนั้น

เช็ค ซาอิด ก็สอนคำปฏิญาณรับศาสนาอิสลามโดยกล่าวว่า Asyhadu an la ilahail
Lallah wasayhadu anna Muham madan rasu Lillah เมื่อเช็ค ซาอิดสอนคำ
ปฏิญาณรับศาสนาอิสลามแก่พระองค์แล้ว ก็หันมาสอนแก่บรรดาข้าราชบริพาร
ตลอดจนไพร่ฟ้าทั้งหลายทั่วทุกคน เมื่อเช็ค ซาอิดสอนคำปฏิญาณแก่คนทุกคนแล้ว
ก็กราบทูลว่า “เมื่อพระองค์ได้รับศาสนาอิสลามแล้วก็สมควรที่พระองค์จะได้เปลี่ยน
ชื่อของพระองค์เป็นชื่อมุสลิมเสียด้วย เพื่อจะได้เป็นสิริมงคลต่อพระองค์และประชาชน
ทั้งหลาย” เจ้าเมืองตรัสว่า “ถ้าเช่นนั้นขอให้ท่านตั้งชื่อให้เราด้วย” เช็ค ซาอิด จึงตั้ง
ชื่อพระองค์ว่า สุลต่าน อิสมาอิล ซิลลุลลอฮฺ ฟีลอาลาม เมื่อเช็ค ซาอิดตั้งชื่อเจ้า
เมืองแล้ว พระองค์ก็รับสั่งว่า “อันบุตรของเราทั้งสามนั้นก็ขอให้ท่านตั้งชื่อให้เป็น
มุสลิมพร้อมๆ กันเสียเลย เพื่อการรับนับถือศาสนาของเราจะได้สมบูรณ์ขึ้น” เช็ค
ซาอิดได้ฟังก็กล่าวว่า “ขอให้เดชะบารมีของพระองค์จงปกป้องเมืองปัตตานี ดารุส
สลามไปจนถึงลูกหลาน อย่าได้เสื่อมคลายตลอดไป” ครั้นแล้วเช็ค ซาอิด จึงตั้งชื่อ
บุตรธิดาของเจ้าเมืองทั้งสาม โอรัสคนโตนั้นให้ชื่อ สุลต่านมูดาฟาร์ฮาย์ องค์กลาง
เป็นธิดาให้ชื่อว่า ซิตี อาอีซะฮ์ และองค์สุดท้ายเป็นโอรสให้ชื่อว่า สุลต่านมันไทร์
ฮาย์ เมื่อเช็ค ซาอิด ตั้งชื่อบุตรธิดาของเจ้าเมืองแล้ว เจ้าเมืองจึงพระราชทานทรัพย์สิน
สิ่งของ ทั้งเงินทองและเสื้อผ้าแก่เช็ค ซาอิดเป็นอันมาก แล้วเช็ค ซาอิดก็กราบทูล
กลับไปยังบ้านของตนที่เบรอ บ้านปาไซ

ในครั้งนั้น พลเมืองที่รับนับถือศาสนาอิสลามก็คือพวกที่อาศัยอยู่ภายใน
เมืองเท่านั้น พวกที่อาศัยอยู่ตามบ้านนอกๆ ออกไปยังหาได้นับถือศาสนาตามเจ้า
เมืองไม่ ส่วนเจ้าเมืองนั้น การนับถือศาสนาอิสลามก็เพียงแต่เลิกการเคารพเทวรูป
และไม่กินเนื้อหมูเท่านั้น ส่วนนอกเหนือจากนั้นก็กิจการอื่นๆ ที่คนนอกศาสนาปฏิบัติ
กัน พระองค์ก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง

หลายปีต่อมาก็มีพ่อค้าจีนแล่นเรือสำเภาเข้ามาในเมืองปัตตานี พ่อค้าจีนนั้นได้นำของประหลาดมาถวายแก่เจ้าเมืองอย่างหนึ่งคือ ลูกปืนทำด้วยหินโดขนาดกระบุง ซึ่งบรรจุข้าวได้ประมาณสักแปดกัณฑ์ เมื่อพ่อค้าจีนเหล่านั้นถวายบังคมกลับไปยังสำเภาแล้วเจ้าเมืองก็รับสั่งแก่ข้าราชการบริพารที่เฝ้าอยู่นั้นว่า “การที่พ่อค้าจีนได้ถวายลูกปืนใหญ่แก่เราเช่นนี้ท่านจะคิดอย่างไรต่อไป” เหล่าข้าราชการบริพารเหล่านั้นก็กราบทูลว่า “ขอเดชะ ควรมิควรแล้วจะทรงโปรดพะยะค่ะ” เจ้าเมืองก็รับสั่งต่อไปว่า “ตามความเห็นของเรานั้นอันพ่อค้าจีนนั้นเป็นชาวต่างชาติได้เอาลูกปืนมาให้แก่เราเช่นนี้ เราเป็นเจ้าเมืองคนหนึ่งไม่มีปืนสำหรับใช้ยิงลูกปืนลูกนั้นได้รู้สึกว่าจะขายหน้าคนต่างชาตินั้นเป็นอย่างยิ่ง” เหล่าข้าราชการบริพารได้ฟังดังนั้นก็พากันกราบทูลว่า “เป็นความจริงดังที่พระองค์ตรัสสั่งพะยะค่ะ ข้าพระองค์นี้เป็นข้าของพระองค์ เมื่อพระองค์ทรงเห็นประการใด ข้าพระองค์ยินดีปฏิบัติทุกประการ” เจ้าเมืองได้ฟังก็รับสั่งว่า “ถ้าท่านเห็นอย่างเราก็ขอให้ท่านดามะหงปาวประกาศแก่พวกราษฎรของเราทั้งหลายว่า ต่อไปภายในเวลาสามปีนี้ขอให้ราษฎรทั้งหลายจงอย่าได้เอาทองเหลืองในเมืองนี้ออกขายแก่เมืองอื่นเป็นอันขาด หากผู้ใดขัดขืนก็จะลงโทษถึงประหารชีวิต” เมื่อตรัสแล้วก็เสด็จเข้า บรรดาข้าราชการบริพารทั้งหลายต่างก็ถวายบังคมลากลับยังสำนักของตน ฝ่ายดามะหงกัณนำพรรคพวกออกไปตีฆ้องร้องประกาศตามที่รับสั่งไป

อยู่มาวันหนึ่งก็มีเรือสลูปลำหนึ่งมาจากเมืองมะละกา นำสินค้าต่างๆ มาขายในเมืองปัตตานี ครั้งนั้นมีชาวเมืองมะนังกาเบาคคนหนึ่งเป็นพ่อค้าซื้อสินค้าอยู่ในเมืองปัตตานีมีชื่อว่า เช็ค กุมบะ (Gombak) เช็ค กุมบะ ได้ให้คนของเขาคคนหนึ่งชื่ออับดุลมุมินไปขายทองเหลืองน้ำหนักประมาณสี่หาบเศษ ให้แก่พ่อค้าชาวมะละกาผู้นั้น พ่อค้าชาวมะละกาก็ยินยอมรับซื้อทองเหลืองจำนวนนั้น ครั้นเวลากลางคืน

เช็ค กุมบะ ก็ให้อับดุลมุมินแอบนำทองเหลืองนั้นลงเรือเพื่อลำเลียงไปส่งเรือของชาวมะละกา พอตีพบกับเจ้าหน้าที่ที่คอยลาดตระเวนตรวจสินค้าของเจ้าเมืองเห็นเข้า จึงจับตัวนำไปส่งให้แก่ลักษmana (Laksamana - ตำแหน่งแม่ทัพเรือ) ลักษmana จึงไต่สวนอับดุลมุมินว่าของนี้เป็นของใคร อับดุลมุมินก็แจ้งความจริงแก่ลักษmana ทุกประการ ลักษmana จึงนำความขึ้นกราบทูลเจ้าเมือง เจ้าเมืองจึงสั่งให้ตามะหะงจับเช็ค กุมบะ และอับดุลมุมินคนไข้ไปประหารชีวิตเสียที่ประตูช้าง (Pintu Gajah) เริงสะพานบ้านกะดี (กฐี) ทั้งสองคน ศพของคนทั้งสองก็ให้ทิ้งลงในคลองปาเร

ครั้นทั้งศพลงไปแล้วโดยเหตุที่ไม่คาดฝัน ศพของเช็ค กุมบะและอับดุลมุมินทั้งสองนั้นหาได้จมลงไปไม่ ศพของเช็ค กุมบะ ลอยน้ำในลักษณะยื่นเหนือน้ำแค่นั้นเอง ส่วนศพของอับดุลมุมินนั้นยื่นอยู่เหนือน้ำแค่น้ำอก เมื่อน้ำไหลขึ้น ศพทั้งสองคนนั้นก็ลอยขึ้นตามน้ำ คล้ายคนเดินอยู่ในน้ำ เมื่อน้ำในคลองปาเรนั้นไหลลง ศพทั้งสองก็ลอยลงไปตามจนถึงสะพานบ้านกะดี ศพทั้งสองไหลขึ้นลงเช่นนั้นจนถึงสามวัน บ่าวเจ้าเมืองก็นำความเรื่องศพนั้นแจ้งต่อโต๊ะบือซา (ตำแหน่งหัวหน้าพนักงาน) โต๊ะบือซาจึงเข้ากราบทูลเจ้าเมือง เจ้าเมืองจึงสั่งให้โต๊ะบือซานำศพของคนทั้งสองไปฝังเสีย โต๊ะบือซาจึงสั่งให้คนลากศพทั้งสองนั้นไปฝังยังฝั่งแหลม เมื่อคนลากศพไปถึงจะทำการฝัง เผอิญศพทั้งสองคนนั้นได้ยึดตัวยาวออกไปติดสภาพคนธรรมดา ทั้งลำตัวศพก็อ่อนไม่เคยมีศพคนอื่นเป็นดังนี้ แต่ในที่สุดเจ้าหน้าที่ก็ฝังศพนั้นลงไปได้ด้วยเหตุที่ศพยึดตัวยาวติดธรรมดาเช่นนี้ คนจึงเรียกว่ากูโบรโต๊ะปาญญ (บันยัง)

ต่อมาเจ้าเมืองก็สั่งให้โต๊ะบันดารา หล่อตัวปืนใหญ่โดยนายช่างซึ่งเป็นชาวเมืองโรม ชื่อว่า อับดุลซอมัด ที่หน้าหมู่บ้านเตมบาฆา (Tembaga) นั้นเอง ไนไม่ซาก็หล่อสำเร็จ แต่ก็จะใช้ยิงไม่ได้เพราะทองเหลืองนั้นบางมาก ดังนั้นเจ้าเมืองจึงสั่งให้ทำลายและให้หลอมใหม่เป็นสามกระบอก วันปีที่หล่อปืนใหญ่ครั้งนั้นเป็นปีที่เจ็ดสิบแปดแห่งอิระเวะ ตรงกับวันที่สาม เดือนรอมาดอน คีนวันอังคาร โดยเดชะบารมี

แห่งเจ้าเมือง ปีนใหญ่ทั้งสามก็สำเร็จสมประสงค์ เมื่อหล่อปืนเสร็จจึงให้ชื้อกระบอกจากที่หนึ่งว่า ศรีนครี (Seri Negeri) กระบอกที่สองชื่อโต๊ะ โปะะ (Tuk Buk) และกระบอกที่สามชื่อนางลิ่วๆ (Nang Liu - liu)

- 4 -

ครั้นต่อมาไม่กี่ปีสุลต่านอิสมาอิลซาย์ก็สิ้นพระชนม์ และพระราชโอรส มุดาฟาร์ซาย์ ก็ครองเมืองแทนบิดา พระองค์ทรงปกครองไพร่ฟ้าพลเมืองด้วยความรักใคร่และเที่ยงธรรม เมืองปัตตานีขณะนั้นก็มีความอยู่เย็นเป็นสุข พวกพ่อค้าต่างเมืองก็พากันมาทำการค้าขายกันเป็นอันมาก

ต่อมาก็มีชาวเมืองปาไซผู้หนึ่งชื่อว่า เช็คซอฟียุดดิน ได้มายังเมืองปัตตานี และมาสร้างบ้านเรือนอยู่ทีนอกกำแพงเมืองใกล้กับประตูเมือง เจ้าเมืองได้เชิญเช็คซอฟียุดดินเข้าไปไต่ถามเรื่องเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม เช็คซอฟียุดดินได้กราบทูลว่า "อันเมืองอิสลามนั้นจะต้องมีมัสยิดสำหรับราษฎรจะได้กราบไหว้องค์อัลลอฮ์ จึงจะเป็นเมืองอิสลามอย่างสมบูรณ์ ถ้าหากไม่มีมัสยิดแล้วความเป็นอิสลามก็จะเป็นไม่ปรากฏเป็นที่ชัดเจน"

สุลต่านมุดาฟาร์ซาย์ จึงรับสั่งบันดาราให้จัดสร้างมัสยิดตามคำแนะนำของเช็คซอฟียุดดิน และพระองค์ก็ได้ทรงขนานนามเช็คซอฟียุดดินเป็นฟากิฮ์* ต่อจากนั้นศาสนาอิสลามก็เผยแผ่ออกไปจนถึงเมืองโกตามหาลิซัย ต่างก็ได้พากันเข้านับถือศาสนาอิสลาม ตามคำสอนของท่านนะบีมุฮัมมัด (ซ็อลลอลลอฮุ ซุอาลัยฮิวะสลาม = ขอความสันติสุขจงประสบแด่ท่าน) อย่างไรก็ตามการปฏิบัติอันเป็นพฤติกรรมของชาวกาฟิรนอกศาสนา เช่น การกราบไหว้ต้นไม้ หิน และภูตผีนั้น ชาวบ้านก็ยังหาได้งดเว้นไม่ คงดเว้นแต่เฉพาะการกินเหล้าและกินหมูเท่านั้นทั้งดเว้นจริงๆ

* ผู้รู้ทางด้านศาสนาอิสลาม

วันหนึ่งสุลต่านเสด็จออกท้องพระโรงพร้อมด้วยเหล่าข้าราชการบริพารทั้งหลาย พระองค์ทรงรับสั่งแก่บันดาราว่า “เราคิดว่าจะเดินทางไปเยี่ยมเมืองอัยยุธยาสักครั้งเพราะว่าพระเจ้าแผ่นดินอัยยุยานั้นก็เคยเกี่ยวข้องกับวงศ์ญาติของเราอยู่ การคบมิตรกับต่างประเทศนั้นย่อมจะเป็นประโยชน์ได้พึงพาอาศัยกันภายหน้าได้ ท่านบันดาราท่านจะเห็นประการใด” บรรดาเหล่าข้าราชการบริพารทั้งหลายต่างก็กราบทูลว่า “ขอเดชะ ตามที่พระองค์รับสั่งมานั้น ข้าพระองค์ทั้งหลายเห็นเป็นการสมควรยิ่ง เพราะการเสด็จไปดั่งนี้จะเป็นการเผยแพร่พระบารมีของพระองค์ให้กว้างขวางไปอย่างยิ่ง” เมื่อสุลต่านได้ฟังข้าราชการบริพารทูลเช่นนั้นก็มีความยินดีจึงรับสั่งแก่ลักษมนานาว่า “ท่านจงจัดเตรียมเรือต่างๆ พร้อมด้วยเครื่องใช้สำหรับเราจะไปครั้งนี้ให้พร้อมสรรพด้วย” ลักษมนาก็กราบรับคำรับสั่งทันที ครั้นถึงวันฤกษ์ยามดีพระองค์ก็รับสั่งให้ไพร่พลทั้งหลายลงเรือและถอยออกไปยังเมืองอัยยุธา ในเวลาไม่กี่วันขบวนเรือสุลต่านก็มาถึงเมืองอัยยุธา ชาวเมืองอัยยุธาจึงนำความไปแจ้งต่อพระคลังว่าบัดนี้สุลต่านเมืองปัตตานีพร้อมด้วยขบวนเรือได้เข้ามาอัยยุธาแล้ว พระคลังจึงเข้าเฝ้าพระเจ้าอัยยุทากราบทูลให้ทรงทราบ พระเจ้าแผ่นดินอัยยุธาจึงตรัสให้บรรดาออกพระออกญาทั้งหลายออกไปต้อนรับสุลต่านยังท่าเรือและให้เชิญสุลต่านเข้าเฝ้าในพระราชวัง ครั้นสุลต่านเข้าเฝ้ายังท้องพระโรงแล้ว พระเจ้าแผ่นดินอัยยุทาก็ทรงต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรียิ่งและทรงรับสั่งให้เจ้าหน้าที่จัดที่พักอาศัยให้สุลต่านอยู่ใกล้ประตูพระราชวังไม่ให้ลงไปพักในเรือ

สุลต่านมาอยู่ในเมืองอัยยุธาได้สองเดือน วันหนึ่งพระเจ้าแผ่นดินอัยยุทาก็ตรัสแก่กลาโหม อุปราช และพระคลังทั้งสามคนให้ลองพูดทาบถามสุลต่านว่าจะมีภรรยาในเมืองอัยยุธาหรือไม่ ฉะนั้นในคืนวันหนึ่ง ออกญาทั้งสามก็พากันเข้าไปพบสุลต่าน เมื่อได้พูดจาปราศรัยในเรื่องอื่นๆ พอสมควรแล้วจึงเลยพูดถึงเรื่องที่ทรงรับสั่งต่อสุลต่าน สุลต่านได้ฟังก็หัวเราะแล้วกล่าวว่า “การที่ท่านทั้งสามมาถามข้าพเจ้า

เช่นนี้ ข้าพเจ้ามีความยินดีอย่างยิ่งและขอขอบคุณในกรุณาของพระเจ้าอยุธยาเป็นอันมาก แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าข้าพเจ้านี้มีความจำเป็น จะยังรับคำของท่านไม่ได้ ด้วยว่าพระเจ้าแผ่นดินอยุธยานี้พระองค์เป็นกษัตริย์อันใหญ่ยิ่ง ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่น้อยเท่านั้น พระเกียรติของพระองค์เหนือบุคคลทั้งหลาย ข้าพเจ้าจึงไม่ควรที่จะปฏิบัติตามคำของท่าน ถ้าหากเป็นไปตามที่ออกญาทั้งสามกล่าวแล้ว เกรงจะเป็นเรื่องเสื่อมเสียพระเกียรติ เมื่อผู้ใดทราบก็จะเป็นที่ติฉินนินทาประการหนึ่ง ข้าพเจ้ามาทั้งนี้ก็มาอย่างบอบๆ เท่านั้น ถ้าท่านจะเมตตาแก่ข้าพเจ้าแล้วโปรดกรุณากราบทูลพระองค์ขอทุเลาต่อพระองค์ และโปรดกราบทูลว่าข้าพเจ้าก็เกือบได้เวลาในการเดินทางกลับไปบ้านเมืองของข้าพเจ้าแล้ว" ออกญาทั้งสามก็ลากลับ ในวันรุ่งขึ้นก็พากันเข้าไปเฝ้าแจ้งตามคำพูดของสุลต่านทุกประการ พระเจ้าแผ่นดินอยุธยาก็ตรัสชมเชยว่า "สุลต่านนี้พูดจาหลักแหลมดีมากทีเดียว เมื่อเขาต้องการจะกลับก็อนุญาตให้เขากลับไปได้"

สองสามวันต่อมา ออกญาทั้งสามก็พากันไปพบสุลต่านอีกและถามสุลต่านว่า "จะกลับไปเมืองเมื่อใด" สุลต่านก็ตอบว่า "เมื่อได้รับพระราชานุญาตแล้วก็คิดว่า จะเดินทางกลับในเดือนนี้แหละ" ออกญาทั้งสามก็ทูลไปว่า "หากสุลต่านจะกลับเมื่อไรก็ให้เข้าเฝ้ากราบทูลให้ทรงทราบได้ พระองค์ไม่ขัดข้อง"

อีกสองวันจากนั้นสุลต่านจึงเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินอยุธยา และกราบทูลขอพระบรมราชานุญาตกลับ พระเจ้าแผ่นดินอยุธยาตรัสถามว่า "จะกลับเมื่อไร" สุลต่านจึงกราบทูลว่า "ข้าพพระองค์จะออกเดินทางภายในเจ็ดวันนี้แล้วพะย่ะค่ะ" พระเจ้าแผ่นดินอยุธยาจึงหันไปตรัสแก่ออกญาจักรีว่า "เชลยชาวพิกูและชาวลานช้างทั้งหมดนั้นจะจัดส่งไปให้สุลต่านทั้งหมดทั้งลูกเมีย"

หลังจากนั้นอีกสองวัน ออกญาจักรีก็นำเอาเชลยชาวพิกูและชาวลานช้างพร้อมทั้งลูกและเมียไปส่งให้สุลต่านตามพระองค์ทรงรับสั่ง สุลต่านรับเชลยเหล่านั้น

ลงเรือ และเมื่อได้ฤกษ์ดีพระองค์ก็ถอยเรือลงลงปากน้ำและนำเรือออกทะเลตรงมายังเมืองปัตตานี

เมื่อถึงปัตตานีเชลยเหล่านั้นสุลต่านก็ให้ไปอยู่ตามที่ต่างๆ คือ เชลยชาวพิวก ทรงให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณเชิงสะพานบ้านกะดี มีจำนวนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ หกสิบคนให้ทำหน้าที่เลี้ยงช้างทรง พระองค์มีช้างอยู่สองเชือก เชือกหนึ่งชื่อ อาสิง (อ้ายสิงห์) และอีกเชือกหนึ่งชื่อ อีกรับ ส่วนเชลยลานช้างนั้นพระองค์ให้ไปทำนาในทุ่งนบ้านปาละ ให้สร้างบ้านเรือนอยู่ตามริมคลองปาละ มีจำนวนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ รวมทั้งสิ้นหนึ่งร้อยคน

- 5 -

หลังจากนั้นสุลต่านก็ปกครองบ้านเมืองอยู่โดยปกติสุข อีกสามเดือนต่อมามีข่าวของสุลต่านมันโซร์ซาย์ผู้หนึ่งได้เข้าไปหาสุลต่านมันโซร์ซาย์ ทูลแก่พระองค์ว่า ในบรรดาเชลยชาวพิวกที่อาศัยอยู่เชิงสะพานกะดีนั้น มีคนหนึ่งมีความรู้ทางโหราศาสตร์ สามารถทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้าได้แม่นยำนัก สุลต่านมันโซร์ซาย์ทรงได้ยินก็ขอบพระทัย จึงชวนว่าผู้นั้นออกไปพบเชลยผู้นั้น ครั้นข่าวผู้นั้นนำไปพบแล้ว พระองค์ก็ตรัสให้เชลยผู้นั้นพยากรณ์ว่า “นี่แน่ เกลอช่วยทำนายที่เถอะว่า เราจะได้เป็นเจ้าเมืองหรือเปล่า” เชลยคนนั้นดูแล้วจึงทำนายว่า “พระองค์นี้จะได้เป็นเจ้าเมืองภายในเดือนยี่นี้แล้วพะยะค่ะ” เมื่อพระองค์ได้ฟังจึงกล่าวแก่เชลยนั้นว่า “ถ้าแม่นยำทำนายของเจ้านี้เป็นความจริงแล้ว เราจะยกย่องลูกชายของเกลอให้เป็นใหญ่เป็นโตทีเดียว” เมื่อตรัสเสร็จพระองค์ก็เสด็จเข้าวัง

อันสุลต่านมันโซร์ซาย์นี้ พระองค์ขอบเสด็จไปยังบ้านโตะฟากีห์ ได้ตามถึงวิชาการศาสนาอิสลามแก่โตะฟากีห์เป็นประจำ และพระองค์ได้รับเอาลูกชายของโตะฟากีห์คนหนึ่งไปเป็นมหาดเล็ก ชื่อวันมุฮัมมัด ให้อยู่ภายในวังของพระองค์

อนึ่งในสมัยสุลต่านอิสมาอิลซาย์ ปู่ของสุลต่านมูดาฟาร์ซาย์ยังทรงมีชีวิต

อยู่นั้น พระองค์ได้ยกกราชาอาชีวะธิดาของพระองค์ให้เป็นภรรยาของบันดารา ราชายาลาลแล้ว และเมื่อได้ทรงแต่งงานแล้วพระองค์ก็ตั้งให้เป็นเจ้าเมืองสาย โดยได้กระทำพิธีแต่งงานอย่างสมเกียรติทีเดียว บันดารา ราชายาลาลจึงต้องไปประจำอยู่ ณ เมืองสายทั้งสองคนสามีภรรยา

ฝ่ายสุลต่านมูดาฟารฮานนั้น เมื่อเสด็จกลับมาจากอยุธยาแล้ว พระองค์ก็สะสมกำลังไพร่พลพร้อมทั้งศาสตราวุธไว้เป็นอันมาก วันหนึ่งก็ตรัสสั่งว่าคนหนึ่งให้ไปเชิญ บันดารา ราชายาลาลทั้งสองคนสามีภรรยามายังเมืองปัตตานี เมื่อบันดาราเดินทางมาถึง สุลต่านจึงกล่าวมอบเมืองให้บันดารารักษาการแทนพระองค์ ด้วยพระองค์จะเดินทางไปยังเมืองอยุธยาพร้อมด้วยสุลต่านมันชีร์ซายห์ อนุชาต่อจากนั้นพระองค์จึงทรงคัดเลือกไพร่พลออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งคัดเลือกเอาแต่คนที่สูงอายุ พระองค์สั่งให้พวกนี้อยูกรักษาบ้านเมือง อีกส่วนหนึ่งทรงเลือกเอาคนที่หนุ่มๆ วัยฉกรรจ์ มีจำนวนประมาณหนึ่งพันคน แล้วก็เอาผู้หญิงไปด้วยอีกร้อยคน สำหรับทำการหุงต้มแก่ไพร่พลที่จะนำไปด้วยนั้น เมื่อจำนวนคนได้ครบตามประสงค์แล้ว ในวันหนึ่งพระองค์ก็พาไปลงเรือ เมื่อถึงโอกาสอันดีพระองค์ก็ส่งเรือออกจากเมืองแล่นตรงไปยังเมืองอยุธยา เมื่อเสด็จถึงอยุธยาพระองค์สั่งจอดเรือยังท่า ฝ่ายอยุธยาทั้งสองคนออกมาต้อนรับและนำเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน พระองค์ต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรีดังที่เคยต้อนรับมาคราวก่อน และให้สุลต่านเข้าพัก ณ เรือนพักข้างวังเช่นเดียวกัน ในการเสด็จเมืองอยุธยาครั้งนี้สุลต่านได้จัดขบวนพร้อมด้วยเครื่องบรรณาการถวายแก่พระเจ้าแผ่นดินอยุธยา ด้วยสิ่งของอันมีราคาทั้งนั้น เสมือนว่าจะยกขบวนมาแต่งงานทีเดียว พระองค์เสด็จมาอยู่เมืองอยุธยาเดือนแล้วเดือนเล่า ไม่คิดจะกลับยังเมืองปัตตานี

สุลต่านมูดาฟารฮานนั้นตอนที่พระองค์เสด็จมาเมืองอยุธยาครั้งนี้ พระมเหสีของพระองค์ที่ปัตตานีกำลังตั้งครรภ์ได้แปดเดือนเศษแล้ว เมื่อเสด็จมาอยุธยา มเหสี

ก็ประสูติบุตรชาย บรรดาข้าราชการบริพารจึงให้ตั้งชื่อว่าสุลต่านปาดิกเสียม แต่พระองค์ก็ยังมีบุตรชายที่ได้กับสนมอีกคนหนึ่ง ชื่อว่ารายามัมบัง อายุสามสิบปีแล้ว อาศัยอยู่กับมารดานอกวัง

สุลต่านมูดาฟาร์ซาย์ อยู่ในเมืองอูรุษานันเป็นเวลาหลายเดือน และพระเจ้าอูรุษาก็อำนาจใจให้เข้าออกนอกวังในวังโดยไม่จำกัดเวลา

ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง สุลต่านจึงตรัสแก่สุลต่านมันไชร์ซาย์อนุชาว่า คีนี่เราจะบุกเข้าในพระราชวังของพระเจ้าแผ่นดินอูรุษยา ให้อนุชาเตรียมตัวและกำลังพลไว้ให้พร้อม ครั้นวันศุกร์ตอนเช้ามืดสุลต่านทั้งสองก็นำไพร่พลไปยังพระราชวัง รอจนประตูวังเปิดพระองค์ก็นำไพร่พลกรูเข้าในพระราชวังทันที เมื่อไพร่พลเข้าในพระราชวังหมดแล้วก็สั่งให้ปิดประตูเสีย และสั่งไพร่พลเข้ามาฟันคนสยามที่อยู่ในวังนั้นตายสิ้น พวกคนในวังไม่ทันคิดว่าพระองค์จะทำอย่างนั้น ขณะนั้นพระเจ้าแผ่นดินอูรุษยาจึงตรัสเรียกพระธิดาที่ชื่อนางอันแก้ว ออกตรัสว่าเจ้าจงไปอ่อนน้อมต่อสุลต่านเสีย เราจะหนีออกไปก่อน ตรัสแล้วพระองค์แอบออกจากวังไปทางประตูหลัง ธิดาของพระเจ้าแผ่นดินอูรุษยาก็ออกมายังท้องพระโรงซึ่งขณะนั้นสุลต่านกำลังอยู่ที่นั่น จึงกล่าวแก่สุลต่านว่า “เวลานี้คนผู้ชายในวังนี้ไม่มีสิ้นแล้ว เหลือแต่เราและพวกผู้หญิงสนมกำนัลเท่านั้น บิดาของเราก็ได้เสด็จออกไปจากวังแล้ว” สุลต่านได้ยินก็เดินเข้าไปยังปราสาทเพื่อค้นหาพระเจ้าแผ่นดินอูรุษยา ก็ไม่เห็นมีคนอยู่ก็เลยเสด็จออกมายังท้องพระโรง ได้เห็นเด็กชายคนหนึ่งอายุสิบห้าสิบหกปี มีชื่อ ไชยา (Cahaya) และมีกลองใหญ่ใบหนึ่งแขวนอยู่พร้อมด้วยไม้สำหรับตีเห็นอยู่กับกลองด้วย พระองค์จึงตรัสเรียกไชยาว่า “ไชยาเจ้าจงขึ้นไปตีกลองใบนั้น เจาะหนึ่งให้ทะลุเสีย” ไชยาเมื่อได้ฟังก็ขึ้นไปขึ้นยังแท่นกลอง แต่แทนที่จะเจาะกลางให้ทะลุเจ้าไชยากลับตีงไม้ออกมาและตีกลองนั้นสามทีติดๆ กัน ครั้นคนที่อยู่นอกวังได้ยินเสียงกลองก็พากันวิ่งมายังพระราชวัง โดยรู้ว่ามีเหตุการณ์ในพระราชวังเป็นแน่ คนเหล่านั้นวิ่งมาล้อม

พระราชวังและพยายามจะพังประตูเข้าไป ครั้นไพร่พลปิดตาดูเห็นดังนั้นก็เปิดประตูออกมาฆ่าฟันคนเหล่านั้นเลยเกิดรบกันขึ้นเป็นสามารภ ต่างล้มตายกันทั้งสองฝ่าย ต่อมาไพร่พลปิดตาดูก็อ่อนกำลังลงถูกทหารสยามโจมตีอย่างรุนแรง เห็นทีสู้ไม่ไหวก็หนีกลับเข้าไปในพระราชวัง สุลต่านทั้งสองเห็นคนตนหนีเข้าก็เสด็จออกมาเข้าตะลุมบอนฆ่าฟันทหารสยาม ในที่สุดทหารสยามก็อ่อนกำลังลงเช่นเคย จึงถอยออกไปรวบรวมกำลังยังบ้านจักรี

ฝ่ายสุลต่านมูดาฟาร์ชาฮ์ที่กำลังรบอยู่นั้น ก็ถูกปืนจากฝ่ายทหารแซนทะเลจะทำการรบต่อไปไม่ได้ พระองค์จึงชวนอนุชาถอยเข้าพระราชวังอีกและให้ปิดประตูวังเสีย เมื่อพระองค์เข้ามาถึงยังท้องพระโรง สุลต่านก็ตรัสให้อนุชาเข้าใกล้และกล่าวว่า “พี่เห็นว่าขณะนี้น้องควรกลับไปปิดตาดูก่อน ปล่อยให้พี่รบกับคนสยามในเมืองอยุธยาคนเดียวเถอะ บางทีเมืองอยุธยานี้คงจะเป็นที่ฝังศพของพี่ก็ได้” เมื่อสุลต่านมันชีร์ชาฮ์ได้ยินพระองค์ตรัสเช่นนั้น ก็ทรงกรรแสงก้มลงกอดสุลต่านมูดาฟาร์ชาฮ์พลางตรัสว่า “ข้าพเจ้าหายอมกลับผู้เดียวไม่ จะขออยู่รบร่วมกับพระองค์จะเป็นหรือจะตายอย่างไรก็ไม่เกรงกลัว” สุลต่านมูดาฟาร์ชาฮ์จึงตรัสว่า “น้องจำเป็นจะต้องกลับเมืองเป็นอย่างยิ่ง เพราะสองคนมายังอยุธยานี้ ทางบ้านเมืองของเราทางโน้นจะเป็นอย่างไรก็หาไม่รู้ หากเมืองของเราทางโน้นเกิดมีอันตรายประการใดแล้วชาติบ้านเมืองของเราและเชื้อวงศ์ของเราทั้งสองก็ต้องพินาศสิ้นเป็นแน่นอน ขอให้พวกเราจงกลับรักษากันบ้านเมืองทางโน้นด้วย” สุลต่านมันชีร์ชาฮ์ก็หายินยอมกลับไม่ สุลต่านมูดาฟาร์ชาฮ์ก็พยายามกล่าวกล่อมใจจนสุลต่านมันชีร์ชาฮ์ใจอ่อนลงและยอมกลับไป สุลต่านมูดาฟาร์ชาฮ์จึงเรียกไพร่พลมาสวมสับคนให้น่าอนุชากลับไปยังปิดตาดู และให้พาพวกผู้หญิงทั้งร้อยคนนั้นกลับไปด้วย สุลต่านมันชีร์ชาฮ์จึงพาคนเหล่านั้นออกจากประตูวังตีฝ่าทหารสยามออกไปถึงเรือและรีบออกเรือดอยห่างจากฝั่งแม่น้ำทันที ฝ่ายทหารสยามก็ยกพลออกติดตามโจมตีบนเรือไม่หยุดยั้ง การเสด็จ

มายังอยุธยาครั้งนี้ สุลต่านมุดาฟาริซาฮ์ได้นำเอาปืนใหญ่นางลิลิวมากับเรือด้วย เพื่อป้องกันศัตรู ตอนถอยเรือกลับนี้ สุลต่านมันโรริซาฮ์จึงให้ตั้งปืนนางลิลิวที่ท้ายเรือ หันปากกระบอกไปทางสยามที่ติดตามเรือมา สุลต่านก็สั่งยิงคนเหล่านั้นไม่ให้เข้ามาใกล้เรือ ที่ถูกกระสุนตายในน้ำก็ไม่ไช่น้อย แต่ก็ยังติดตามมากันไม่หยุด ดังนั้น สุลต่านมันโรริซาฮ์ก็หันไปทางปืนนางลิลิว พระองค์ทรงกล่าวแก่นางลิลิวว่า “นี่แน่ นางลิลิว เจ้าจงคุ้มครองพวกเราทั้งหลายในเรือนี้ให้กลับไปถึงบ้านเมืองของเรา ให้ปลอดภัยเถิด เมื่อถึงบ้านเราจะสมโภชเจ้าสามวันสามคืน” แล้วพระองค์ก็สั่งให้ยิงปืนออกไปขับไล่ทหารที่ตามมานั้นจนได้รับความเสียหายหลายลำ ในที่สุดก็เลิกติดตาม พวกเขากลับไปอยุธยา สุลต่านมันโรริซาฮ์ก็เร่งเรือออกไปจนถึงนอกทะเล ในสมัยนั้นคนสยามยังไม่ใคร่ชำนาญทางทะเลนัก สุลต่านจึงสามารถพาเรือออกมาโดยปลอดภัย

ฝ่ายทางสุลต่านมุดาฟาริซาฮ์นั้น เมื่อสุลต่านมันโรริซาฮ์ถอยเรือออกไปทะเลได้แล้ว พระองค์ก็เร่งไพร่พลเข้าฆ่าฟันทหารสยามต่อไป และข่าวคราวการรบของพระองค์และไพร่พลของพระองค์ในอยุธยาก็ขาดหายไป ไม่มีผู้ใดทราบเลยเพราะไม่มีผู้ใดกลับบ้านไปบอกเลย จึงเข้าใจว่าพระองค์และทหารทั้งหลายคงจะเสียชีวิตไปทั้งหมดก็ได้

- 6 -

สุลต่านมันโรริซาฮ์นั้น ได้ออกมาจากเมืองอยุธยามาหลายวันก็ถึงเมืองปัตตานี พระองค์นำเรือแล่นเลยแหลมและไปหยุดอยู่ที่ตำบลเบอรูวัส พระองค์จึงรับสั่งให้ชาวบ้านเบอรูวัสไปเรียกอ้ายสาย สองวันต่อมาอ้ายสายก็มาเฝ้าพระองค์ที่เบอรูวัส เมื่ออ้ายสายมาถึง พระองค์ก็ตรัสแก้อ้ายสายว่า “นี่แน่ อ้ายสาย เจ้าจงไปเรียนบันดารา รាយาลาลว่า บัดนี้เจ้าเมืองยะโฮร์ได้ยกทัพมาเพื่อตีเมืองสายแล้ว ขณะนี้เรือยะโฮร์ได้มาถึงตรงกานูเจดิลิปาล่าแล้ว และยังมีเรือป็นยาบับ (Jagab) และเรือกากับ (Kakap) อีกหลายลำ เจ้าอย่าบอกเราได้ว่ามาถึงที่นี่ ถ้าผู้ใดไปบอกว่าเรา

มาอยู่ที่นี้แล้ว เราจะประหารชีวิตให้หมดทั้งลูกเมียจะไม่ให้เหลือเลยแม้แต่คนเดียว" อ้ายสายจึงกราบทูลว่า "ขอเดชะ ข้าพระองค์นี้เป็นข้าของพระองค์ไหนเลยจะกล้าขัดขึ้น คำรับสั่งของพระองค์ได้" ครั้นแล้วอ้ายสายก็ถวายบังคมลากลับ ไปยังเมืองปัตตานี และเข้าหาบันดารา แจ้งความตามที่พระองค์สั่งมาทุกประการ เมื่อบันดารา รាយาลาล ได้ข่าวว่าเมืองยะโฮร์ยกไพร่พลมาเพื่อโจมตีเมืองสายเช่นนั้นก็ตกใจ จึงระดมไพร่พลปัตตานีให้ช่วยกันรักษาเมืองอย่าให้ศัตรูยกมาทำอันตรายได้ เมื่อสั่งแล้วบันดาราก็นำพลเมืองสาย ออกเดินทางเพื่อกลับไปยังเมืองสาย เมื่อบันดารา เดินทางมาถึงบ้านตามิฮ์ สุลต่านซึ่งรอฟังข่าวอยู่รีบถอนสมอถอยเรือเข้าเมืองปัตตานี ครั้นเรือถึงปัตตานีพระองค์สั่งให้จอด ณ บ้านบานา เสด็จเข้าเมืองเลยไปถึงท้องพระโรง ชาวเมืองปัตตานีต่างก็พากันมาเฝ้าพร้อมหน้ากัน พระองค์จึงเสด็จขึ้นนั่ง ณ ที่ประทับตำแหน่งเจ้าเมือง สั่งให้ตีกลองมโหรีทักเป็นสัญญาณของการขึ้นครองเมืองของสุลต่านองค์ใหม่ทันที บรรดาข้าราชการบริพารทั้งหลายก็พากันถวายบังคมรับแสดงความจงรักภักดีต่อพระองค์ทุกคน เสร็จแล้วจึงตรัสสั่งให้แต่งตั้งข้าราชการแทนตำแหน่งข้าราชการซึ่งเสียชีวิต ณ เมืองอยุธยาทุกคนจนครบถ้วน เมื่อแต่งตั้งข้าราชการทุกตำแหน่งแล้ว พระองค์จึงสั่งทำพิธีสมโภชปืนใหญ่นางลิวลิวดิงที่พระองค์ได้ตรัสไว้ขณะที่พระองค์นำเรือออกจากอยุธยา ณ ขณะนั้นปืนใหญ่นางลิวลิวดิงถูกนำออกมาตั้งไว้ได้กลดซึ่งบุด้วยผ้าหลากสี พร้อมด้วยเครื่องบายศรีและเครื่องบูชาหมู ราษฎรก็แสดงการละเล่นรื่นเริงต่างๆ พิธีสมโภชได้กระทำไปเป็นเวลาสามวันสามคืน จึงเสร็จ

ฝ่ายบันดารา สาย เมื่อทราบข่าวสุลต่านได้กลับมาครองเมืองแล้วก็มีความยินดี รีบเดินทางมาเฝ้าถวายความจงรักภักดีตามธรรมเนียมเสร็จแล้วก็ทูลลากลับไปประจำเมืองสายต่อไป

ข่าวการสิ้นพระชนม์ของสุลต่านมูดาฟาร์ซาย และไฟรพล ณ เมือง
อูรยานั้นก็เป็นที่เลื่องลือกันทั่วไป และเนื่องจากจำนวนผู้ชายเมืองปัตตานีได้ไป
ตายเสียที่เมืองอูรยาหมดนั้นทำให้เมืองปัตตานีขาดผู้ชาย แม้แต่จะเอามาฆ่าและ
ไถ่ก็ไม่มี ชาวนี้จึงลี้ภัยไปถึงเมืองปาติมบังในเกาะชวา สุลต่านเมืองปาติมบังเข้าใจ
ว่าเมืองปัตตานีขณะนี้อ่อนแอมากแล้ว จึงสั่งให้แม่ทัพปาติมบังผู้หนึ่ง ชื่อว่า กายยิ
บาดาร์ (Kiai Badar) ให้นำไฟรพลปาติมบังมาตีเมืองปัตตานี กายยิ บาดาร์ก็นำ
ไฟรพลยกมายังเมืองปัตตานี เมื่อมาถึงเมืองปัตตานีก็ให้ยกพลขึ้นบก เริ่มจู่โจมฆ่า
ฟันชาวเมืองทันที ชาวเมืองปัตตานีก็ยกกำลังออกต่อสู้ ต่างสู้รบกันล้มตายกันทั้ง
สองฝ่าย รบกันอยู่ถึงห้าวันห้าคืน ผลัดกันรุกผลัดกันรับ ชาวเมืองปาติมบังก็อ่อน
กำลังลง ไม่สามารถจะเอาชนะชาวเมืองได้ กายยิ บาดาร์ จึงสั่งให้ถอยทัพลงเรือ
แล่นกลับไปยังเมืองปาติมบัง กราบพูลถึงความพ่ายแพ้กลับไป ก็ถูกเยาะเย้ย กาย
ยิ บาดาร์ว่า “ถ้าหากเราไปปัตตานีเองแล้วเราจะเอาเมืองปัตตานีได้เพียงไม่ถึงวัน”
กายยิ บาดาร์ได้ฟังก็โกรธหันไปกล่าวแก่กายยิ กลาซัง (Kiai Kelasang) ว่า “เจ้า
อย่าเพิ่งพูดหมิ่นเช่นนั้น อันเมืองปัตตานีนั้นเป็นเมืองใหญ่ แม้เจ้าจะเก่งปานใด ไช
ว่าจะตีเอาเมืองปัตตานีได้ง่ายๆ” ขณะนั้นสุลต่านปาติมบังก็ตรัสสั่งให้กายยิ กลาซัง
นำทหารอีกหนึ่งหมื่น ยกมาตีเมืองปัตตานีอีกครั้ง กายยิ กลาซัง ก็ถวายบังคม นำ
ไฟรพลลงเรือรับมายังปัตตานี เมื่อยกทัพมาถึงเมืองปัตตานีก็สั่งไฟรพลยกขึ้นรบชาว
ปัตตานีทันที ชาวเมืองปัตตานีก็รวมกำลังออกสู้รบ ด้วยเหตุที่ไฟรพลปาติมบังยกมา
มาก ฉะนั้นกำลังของชาวปัตตานีก็อ่อนลงสู้ชาวปาติมบังไม่ได้ จึงพากันถอยร่นเข้า
มาในวัง ชาวปาติมบังก็เข้าใกล้ชิดกำแพงวัง ชาวเมืองได้นำเอาปืนต่างๆ ขึ้นไปตั้งเรียง
รายบนกำแพงวัง และยิงปืนออกมา ลูกปืนได้แตกถูกพลปาติมบังล้มตายลงเป็นอัน
มาก จะยืนอยู่เชิงกำแพงไม่ได้ กายยิ กลาซังก็สั่งคนของตนถอย ชาวเมืองเห็นชาว

ปาลิมบังถอยร่น ก็โหมกำลังออกมาฆ่าฟันชาวปาลิมบังจนต้องถอยร่นออกไปถึงบ้านบานา ชาวเมืองเห็นเช่นนั้นก็ไล่ฆ่าฟันชาวปาลิมบังเป็นสามารถจนต้องถอยไปถึงชายทะเล ชาวปัตตานีก็รุกไล่ออกไป ชาวปาลิมบังเห็นสู้ไม่ไหวก็พากันวิ่งหนีลงเรือกันซุลมุน ในที่สุดก็ถอยเรือแล่นกลับไปยังเมืองปาลิมบัง

การรบกับชาวปาลิมบังครั้งนี้ตามบอกเล่าของคนเก่าๆ กล่าวว่า ชาวเมืองปัตตานีได้ใช้ปืนยิงชาวปาลิมบังล้มตายเอามากที่สุดทีเดียว อันปืนใหญ่ครั้นครั้งนั้นลูกปืนได้ไปตกยังปากน้ำบางปลาหมอ นางลิลิว ลูกปืนไปตกที่บ้านน้ำควาลาปีเกาะ โต๊ะบุก ลูกปืนไปตกที่บ้านมันเดอฮารัน ครั้นชาวปาลิมบังถอยหนีลงเรือกลับไปปาลิมบังหมดแล้ว ชาวเมืองปัตตานีก็พากันออกไปเก็บสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ตลอดจนเสบียงอาหารที่ชาวปาลิมบังทิ้งไว้ก่อนจะหนีลงเรือได้เป็นอันมาก

หลังจากเหตุการณ์รบกับกยาฮี กลางปีประมาณหนึ่งเดือน สุลต่านจึงสั่งให้รื้อกำแพงทางด้านทิศเหนือย้ายเข้าสร้างใหม่ตามแนวคูกลางเมือง เพราะราษฎรที่มีอยู่นั้นประมาณสองส่วน ส่วนหนึ่งคือราษฎรที่หนีออกจากที่ไปเสียชีวิตในเมืองอยุธยา เหตุนี้เองกำแพงเมืองปัตตานีมีส่วนแคบทางทิศตะวันออก

- 8 -

สุลต่านมันโซร์ชาฮ์นั้นมีโอรสและธิดาเจ็ดคน เป็นธิดาห้าคนและโอรสสองคน คนแรกเป็นธิดาให้นามว่า รាយอาฮียา คนที่สองเป็นธิดาให้นามว่า รายาบีรู คนที่สามเป็นธิดาให้นามว่า รายาอูงู คนที่สี่ธิดาให้นามว่า รายากูนิง คนที่ห้าเป็นบุตรกับสนมชื่อ รายาบีมา คนที่หกเป็นชายชื่อว่า รายามัส กรันจิง คนที่เจ็ดเป็นชายชื่อ สุลต่านบะฮ์ดุรชาฮ์ รายามัสกรันจิงนั้นตายตั้งแต่อายุได้ห้าปี เป็นคนที่สุลต่านทรงรักใคร่มาก บุตรคนนี้พระองค์ได้ทำเสนาหลักที่ฝังศพด้วยทอง และให้ฝังศพใกล้ปราสาทพระราชวัง เมื่อฝังศพใหม่ๆ พระองค์ห้ามมิให้คนดำข้าวเปลือกในเมืองเป็นเวลาสี่สิบวัน เกรงว่าจะกระเทือนถึงศพบุตรของพระองค์ หากผู้ใดจะดำ

ข้าวเปลือกก็ให้ออกไปดำข้าวที่หมู่บ้านสุ่งปันตัน และถ้าจะมีการดำข้าวหรือขนมห้ามมิให้ดำให้บดด้วยหิน

โอรสที่มีนามว่า บะฮ์ดูรช้าย นั้น พระองค์ได้สั่งให้เก็บเอาบุตรข้าราชการและขุนนางมาให้เป็นพี่เลี้ยงหลายคน มีบุตรชายชาวพิทูที่เป็นโอรสคนหนึ่ง พระองค์ให้ชื่อ หลงอิน ไม่ให้เรียกชื่ออย่างชาวพิทู หลานชายโตะฟาภิสุบุตรของวันมูฮำหมัดนั้น พระองค์ก็ให้อามาเป็นพี่เลี้ยงคนหนึ่งชื่อว่า วันยาฮารุลลอฮฺ ส่วนธิดาของพระองค์ที่ชื่อรายาอูญ์นั้นได้แต่งงานกับสุลต่านเมืองปาหัง

- 9 -

วันหนึ่งขณะที่พระองค์ประทับอยู่ในท้องพระโรง มีบรรดาข้าราชการบริหารเผ่าอยู่ พระองค์จึงรับสั่งว่า “เราคิดว่าเราจะส่งทูตให้ไปยังเมืองอูรยา ท่านทั้งหลายจะเห็นประการใด” เมื่อพระองค์รับสั่งแล้วก็หาผู้ใดตอบพระองค์ไม่ ทุกคนนิ่งก้มหน้าอยู่ พระองค์จึงตรัสต่ออีกว่า “ในบรรดาข้าราชการของเราเหล่านี้ ผู้ใดจะรับอาสาไปยังเมืองอูรยาบ้าง ทั้งนี้เพื่อเราจะได้ทราบเรื่องราวของเซษฐาของเราซึ่งอยู่ในเมืองอูรยาด้วย” ข้าราชการบริหารซึ่งเผ่าอยู่นั้นผู้หนึ่งก็กราบทูลว่า “ขอเดชะข้าพระองค์นี้ล้วนเป็นข้าของพระองค์ เมื่อพระองค์ตรัสอย่างใด ข้าพระองค์ก็ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้” พระองค์จึงตรัสอีกว่า “เราไม่ประสงค์ดั่งนั้น เราต้องการตัวผู้ที่ยินดีปฏิบัติงานให้แก่เราเท่านั้น ถ้าเราต้องการเช่นนั้นเราก็ไม่ต้องไต่ถามใครก็ได้” บรรดาข้าราชการบริหารทั้งหลายจึงกราบทูลอีกว่า “หากพระองค์ทรงเมตตาแก่ข้าพระองค์แล้ว การที่พระองค์จะสั่งให้ข้าพระองค์ไปเมืองอูรยานั้น จะโปรดให้ฆ่าข้าพระองค์ให้ตายเสียที่นี่เลยจะดีกว่า เพราะศพของข้าพระองค์จะได้มีผู้มาเก็บฝังได้ อย่างไรก็ตาม ข้าพระองค์ทั้งหลายก็หากล้าปฏิสรรคคำสั่งของพระองค์ไม่” เมื่อสุลต่านได้ฟังข้าราชการบริหารทั้งหลายกล่าวเช่นนั้น ก็ทรงนิ่งและนึกในใจว่าที่บรรดาข้าราชการบริหารกราบทูลมานั้นก็เป็นความจริงอยู่เหมือนกัน

ต่อมาอีกหลายวัน พระองค์ประทับอยู่ที่ริมพื้นพระราชฐาน มี บันดารา (Bentata) ศรีนารา อินทรา ทั้งสองคนและมหาดเล็กฝ่ายใน วันมุอำหมัดมหาดเล็กนั่งอยู่ด้วย พระองค์จึงตรัสขึ้นว่า “เจ้ามุอำหมัด เจ้าเห็นอย่างไรในการที่จะจะส่งทูตไปเมืองอูรยาครั้งนี้ หากมีใครสักคนที่จะยอมรับไป” เมื่อวันมุอำหมัดได้ฟังพระองค์รับสั่งดังนั้นจึงลุกขึ้นชักกริชออกจากบ้านเฝ้าตั้งต่อหน้าพระองค์แล้วก็ก้มลงกราบสามครั้งแล้วกราบทูลว่า “ขอเดชะพระกรุณา อันข้าพระองค์เป็นข้าใช้ใต้ฝ่าพระบาทของพระองค์ ในร่างกายของข้าพระองค์นี้ทั่วตัวก็มีแต่เลือดและเนื้อ ซึ่งข้าพระองค์สามารถจะมอบแด่พระองค์ผู้เดียวเท่านั้น” สุลต่านได้ยินก็นึกสักรัจึงตรัสว่า “เจ้ามุอำหมัด เจ้าสามารถจะรับใช้ข้าไปยังเมืองอูรยาหรือไม่” วันมุอำหมัดยกมือถวายบังคมและกราบทูลว่า “สิ่งใดที่พระองค์ต้องการแล้วข้าพระองค์ปฏิบัติได้ทั้งนั้นพะย่ะค่ะ”

ครั้นวันรุ่งขึ้นสุลต่านเสด็จออกพร้อมข้าราชการบริพารทั้งหลาย พระองค์จึงทรงรับสั่งแก่บรรดาข้าราชการบริพารเหล่านั้นว่า “เราจะให้วันมุอำหมัดถือสารไปยังเมืองอูรยาในเจ็ดวันข้างหน้าแล้ว ท่านผู้ใดจะเห็นอย่างไร” บรรดาข้าราชการบริพารทั้งหลายถวายบังคมกราบทูลว่า “ควรมิควรแล้วแต่จะทรงโปรดพะย่ะค่ะ” สุลต่านจึงตรัสสั่งบันดาราให้จัดเตรียมเรือและเครื่องใช้สอยสำหรับเดินทางครั้งนี้แก่วันมุอำหมัดพร้อมด้วยเครื่องบรรณาการถวายแก่พระเจ้าแผ่นดินอูรยานั้นด้วย

ครั้นถึงวันอันเป็นฤกษ์ สุลต่านก็เสด็จออกท้องพระโรง พรั่งพร้อมด้วยบรรดาข้าราชการบริพารทั้งหลาย จึงตรัสสั่งให้วันมุอำหมัดเข้าเฝ้าหน้าที่ประทับ ทรงพระราชทานเครื่องแต่งกายแก่วันมุอำหมัดหนึ่งสำรับ ครั้นแล้วบันดาราทั้งสองก็ถวายบังคมและกล่าวแก่วันมุอำหมัดว่า “บัดนี้สุลต่านได้พระราชทานนามให้ท่านเป็น โอริงกายาศรี อาฆารัตริยา (Orangkaya Seri Agar Diraya) แล้ว” วันมุอำหมัดก็ก้มลงถวายบังคมสุลต่านและลงจากพระราชวังเดินไปยังเรือซึ่งขณะนั้นบรรดาลูกเรือก็พร้อมแล้ว ครั้นถึงเรือสั่งถอนสมอออกเรือเดินทางออกทะเลไปยังเมืองอูรยาทันที

หลายวันต่อมาเรือก็มาถึงปากน้ำอยุธยา พระคลังจึงนำความกราบทูลพระเจ้าแผ่นดินอยุธยา พระเจ้าแผ่นดินอยุธยาก็ตริสสั่งให้คนออกไปรับยังปากน้ำนำมายังท่าในเมือง ในวันรุ่งขึ้นเจ้าหน้าที่จัดขบวนแห่รับสารสุลต่านพร้อมด้วยเครื่องราชบรรณาการ บรรทุกบนหลังช้างซึ่งประดับด้วยฉัตรหลากสี ครั้นศรีอาฆารมาถึงท้องพระโรงก็เข้าเฝ้าถวายพระราชมงคลพร้อมสิ่งของเครื่องบรรณาการแด่พระองค์ พระองค์ตรัสให้เอาสารขึ้นมาอ่านถวาย เมื่อทรงฟังความในสารนั้นก็ทรงยินดีปรีดาอย่างยิ่งจึงทรงรับสั่งให้เจ้าหน้าที่นำเครื่องแต่งกายมอบให้แก่ศรีอาฆาร ทรงให้เลี้ยงพระกระยาหารแก่ศรีอาฆารตามสมควร ศรีอาฆารจึงถวายบังคมเสร็จแล้วก็กราบลาออกมาลงเรือ

อีกประมาณสักยี่สิบวันศรีอาฆารก็เข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินอยุธยาและกราบทูลขอพระราชทานลากลับไป พระเจ้าแผ่นดินอยุธยาก็ตริสว่า "ถ้าจะกลับไปก็ดีแล้ว เราเกรงว่าอยู่มานานสุลต่านจะเป็นห่วงเจ้า" ศรีอาฆารก็กราบบังคมทูลว่า "ขอเดชะเป็นพระกรุณาแก่ข้าพระองค์อย่างยิ่งพะยะค่ะ" พระเจ้าอยุธยาจึงสั่งให้เลี้ยงพระกระยาหารแก่ศรีอาฆารอีกหน พร้อมด้วยพระราชทานเสื้อผ้าอาภรณ์แก่ศรีอาฆารเป็นอันมาก ศรีอาฆารก็ถวายบังคมลากลับยังเรือและถอยเรือเดินทางกลับปัตตานี

ไม่กี่วันเรือก็ถึงปากน้ำปัตตานี เมื่อเรือจอดแล้วจึงส่งให้ยิงสลุตหนึ่งนัด ครั้นรุ่งเช้าศรีอาฆารก็เข้าเฝ้าสุลต่านในท้องพระโรง ศรีอาฆารเข้าถวายบังคมองค์สุลต่าน สุลต่านก็ตรัสเรียกให้เข้าใกล้ที่ประทับ เมื่อเข้าใกล้สุลต่านจึงจูบศีรษะศรีอาฆาร และตรัสว่า "เราได้เห็นมุฮัมมัดกลับมาโดยปลอดภัยเช่นนี้ เหมือนดังเราได้พบพี่ชายของเราที่เมืองอยุธยานั้นมีชีวิตขึ้นมาอีกทีเดียว" บรรดาข้าราชการบริพารที่เฝ้าอยู่กราบทูลว่า "ขอเดชะ ข้าพระองค์ขอถวายพรแก่พระองค์ขอให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน" ศรีอาฆารก็ถวายบังคมอีกครั้งแล้วจึงถอยกลับมานั่งยังที่ของตน สุลต่านก็ทรงให้อ่านพระราชมงคลของพระเจ้าแผ่นดินอยุธยา ข้อความในพระราชมงคลนั้น

ทรงยกย่องวันมูฮำหมัดเป็นอันมาก บรรดาข้าเฝ้าทั้งหลายก็พากันยินดีในการที่พระเจ้าแผ่นดินอยุธยาได้ทรงให้อภัยโทษแก่ชาวปัตตานีในเหตุที่ผ่านมาแล้วทั้งหมด

- 10 -

อันสุลต่าน บาหะดूर ชะฮ์ นั้น แม้ว่าจะมีพี่เลี้ยงหลายคนก็ตาม แต่คนที่พระองค์รักใคร่ที่สุดมีเพียง 2 คน คือ ยาฮารูลละห์คนหนึ่งและอลงอินอีกคนหนึ่ง เด็กทั้งสองคนนี้เป็นคนใกล้ชิดและเป็นเพื่อนเล่นของพระองค์ เมื่อจะเสด็จไปแห่งไหนใดพระองค์ต้องขึ้นหลังคนใดคนหนึ่งเสมือนขี่ช้าง สุลต่านมันซูร์ชะฮ์ทรงให้ช่างทำขอทองคำให้สุลต่าน บาหะดूर ชะฮ์ ใช้สับหัวของพี่เลี้ยงทั้งสองเหมือนสับหัวช้าง บางครั้งทรงสับหัวคนทั้งสองจนเลือดไหล บางครั้งทรงเสวยพระกระยาหารบนหลังพี่เลี้ยงดังกล่าว แม้แต่เวลาทรงน้ำ พระองค์ก็ไปกับนังอาบนหลังคนทั้งสองเสมอ ส่วนสุลต่านมันซูร์ชะฮ์นั้นหากสุลต่านบาหะดूरนั่งอาบนน้ำบนหลังใคร ภูษาที่โอรสใช้อาบนน้ำครั้งนั้นก็ทรงพระราชทานแก่ผู้นั้นไปเลย

ต่อมาอีกหลายปี สุลต่านมันซูร์ชะฮ์ทรงประจวบ พระองค์ตรัสแก่บรรดามุขอำมาตย์ว่า หากพระองค์ถึงกาลเวลาสิ้นพระชนม์เมื่อใด ขอให้แต่งตั้งสุลต่านปาตีกสยามครองเมืองแทน ครั้นพระองค์สิ้นพระชนม์แล้ว อำมาตย์ข้าราชการบริพารก็ปฏิบัติตาม เนื่องจากสุลต่านปาตีกสยามมีพระชนม์เพียง 9 พรรษา ซึ่งทรงพระเยาว์วัยมาก ดังนั้นบรรดาขุนนางจึงแต่งตั้งรายาไอชะฮ์ขึ้นเป็นผู้สำเร็จราชการอีกพระองค์หนึ่งและเรียกรายาไอชะฮ์ว่า “พระเจ้า (Pera'cau)” เวลาออกว่าราชการแผ่นดิน พระองค์ทรงอุ้มสุลต่านปาตีกสยามขึ้นนั่งบนตักเสมอ

สุลต่านปาตีกสยามครองเมืองมาไม่นานก็มีขุนนางในเมืองปัตตานีคนหนึ่งเป็นสหายชอบพอกับรายามัมบังซึ่งเป็นพี่ชายต่างมารดาของสุลต่านและไม่ชอบสุลต่านมาก ขุนนางผู้นี้ชื่อศรีอัมรัต เขาเคยไปมาหาสู่รายามัมบังอยู่เสมอ วันหนึ่งศรีอัมรัตทูลรายามัมบังว่า “เหตุไฉนพระองค์จึงทรงเฉยเมย ไม่คิดการบ้านการเมือง

เสียบ้าง ปลอຍให้อนุชาครองเมือง ความจริงพระองค์สมควรจะได้ครองเมืองมากกว่า สุลต่านปาตีกสยามยังเยาว์นักไม่เหมาะสมกับการเป็นกษัตริย์เลย”

รายนัมบังก็กล่าวว่า “เจ้าก็รู้อยู่แล้วว่าเราไม่มีสิทธิในการบ้านการเมืองเลย” ศรีอัมรตก็พูดว่า “ถ้าพระองค์ประสงค์จะครองเมือง ข้าพระองค์ขออาสาจัดการให้พระองค์ขึ้นพระตำหนักสุลต่าน” รายนัมบังได้ฟังแล้วก็กล่าวแก่ศรีอัมรตว่า “ถ้าเจ้าพูดเป็นความจริงแล้ว เราจะขอบใจมากและจะขอทดแทนคุณของเจ้าให้ถึงขนาดที่เดียว”

หลังจากนั้นอีก 2 เดือนศรีอัมรตก็คบคิดกับพวกที่ร่วมใจหลายคนและนัดแนะกับรายนัมบังเป็นที่เข้าใจกันดีแล้ว ดังนั้นเวลาเช้าตรู่วันหนึ่ง รายนัมบังก็ขึ้นช้างพังเชือกหนึ่งพร้อมด้วยมารดาตรงมาที่ประตูเมือง ศรีอัมรตและพรรคพวกตามหลังเข้ามาด้วย เมื่อผ่านประตูเมืองก็เข้าไปในวังจนถึงห้องพระโรง รายนัมบังก็ลงจากหลังช้างตรงเข้าไปในพระตำหนักปลอຍให้มารดาอยู่บนหลังช้างพร้อมด้วยพรรคพวกรอคอยอยู่ ณ ห้องพระโรง

ขณะนั้นสุลต่านปาตีกสยามประทับนั่งอยู่พร้อมกับพระเจ้า (รายาไอชะฮ์) รายนัมบังเดินเข้าไปโดยมีกริชซึ่งถอดออกจากฝักแล้วอยู่ในมือ รายาไอชะฮ์เห็นผิดสังเกตจึงวิ่งเข้าไปอุ้มสุลต่านปาตีกสยามขึ้นนั่งบนตักและเอาแขนกอดสุลต่านไว้ รายนัมบังจึงเดินเข้าไปที่รายาไอชะฮ์และสั่งว่า “ปลอຍน้องของเราเสีย” รายาไอชะฮ์ก็ตอบว่า “เราไม่ปลอຍ ถ้าเจ้าจะฆ่าน้องของเจ้าจงฆ่าเราเสียก่อนเถอะ” รายนัมบังก็โกรธจัดจึงจ้วงแทงสุลต่านทั้งๆ ที่นั่งอยู่บนตักรายาไอชะฮ์ เป็นผลให้สิ้นพระชนม์ทั้งคู่

จากนั้นรายนัมบังก็ออกจากพระตำหนักมายังห้องพระโรงและขึ้นหลังช้างพามารดาออกจากประตูเมืองเพื่อกลับที่พักของตน ขณะนั้นศรีอัมรตจึงเดินตามรายนัมบังออกมาจนถึงประตูช้าง ศรีอัมรตก็แทงรายนัมบังและมารดาด้วยหอกตกลง

จากหลังช้างถึงแก่วิตทั้งคู่ คนในวังก็โวยวายกันว่ารายามัมบังเป็นขบถฆ่าสุลต่าน และรายามัมบังเองก็ถูกศรีอัมรัตแทงด้วยหอกพร้อมกับมารดาด้วย

- 11 -

การสิ้นพระชนม์ของสุลต่านปาดีกสยามอันเกิดจากบุคคลดังกล่าวนี้
บรรดาขุนนางข้าราชการทั้งหลายต่างประชุมปรึกษากันเพื่อแต่งตั้งสุลต่านบาหะ
ดัวร์ขึ้นครองเมืองต่อไป ส่วนศพของคนทั้งสี่ให้จัดการฝังที่สุสานทางทิศตะวันออกของ
พระราชวังใกล้บ้านของดาโต๊ะหวัง

สุลต่านบาหะดัวร์ขึ้นครองบัลลังก์ไม่นานก็เกิดเหตุการณ์ใหม่ คือมีขุนนาง
ผู้หนึ่งชื่อ ศรีอามาร์ ปะห์ลวัน เป็นคนสนิทกับรายาบีมา พี่ชายต่างมารดาของ
สุลต่านบาหะดัวร์ ศรีอามาร์ ปะห์ลวันได้กล่าวแก่รายาบีมาว่า "สุลต่านบาหะดัวร์นั้น
มีอายุน้อยมาก ไม่สมควรปกครองบ้านเมือง จะว่าราชการแผ่นดินก็ไม่ประสีประสา
ข้าพระองค์เห็นว่าพระองค์น่าจะขึ้นครองเมืองจะเหมาะสมกว่า" รายาบีมา ก็ตอบว่า
"เจ้าอย่าพูดอย่างนั้น ใครได้ยินจะไม่ดี" ศรีอามาร์ ปะห์ลวันก็พูดต่อไปว่า "ข้า
พระองค์ขอพูดด้วยความจริงใจ แม้บ้านเมืองมีเหตุร้ายขึ้นมาก็มีแต่พวกขุนนางข้า
ราชการทั่วไปเท่านั้นที่จะป้องกันบ้านเมืองได้ ส่วนสุลต่านช่วยอะไรไม่ได้เลย ข้า
พระองค์เห็นว่าพระองค์ควรขึ้นครองบ้านเมืองอย่างยิ่ง" รายาบีมาก็กล่าวว่า "คนที่
คิดอย่างเจ้านี้ก็มีแต่เจ้าคนเดียวเท่านั้นแหละ คนอื่นไม่มีใครเห็นด้วยหรอก" ศรีอา
มาร์ ปะห์ลวันก็เสียบไป แต่เมื่อเข้าเฝ้ารายาบีมาเมื่อใด เขาก็พูดแต่เรื่องนี้ให้รายา
บีมาได้ยินเสมอๆ อยู่มาเวลาบ่ายวันหนึ่งสุลต่านบาหะดัวร์ จะเสด็จออกจากตำหนัก
เดินเล่นภายในวัง และพระองค์ทรงช้าง "ศรีนครี" ช้างเผือกนี้สูงประมาณ 4 ศอก
เศษ สุลต่านถือขอช้าง มีวันยาฮารูลเลาะหังจุหนูข้างข้างซ้าย ออลง อินจุหนูข้างขวา
เมื่อเสด็จมาถึงประตูเมืองก็มีช้างจากรุม เปรี๊ยกอีกเชือกหนึ่งตามเสด็จมาข้างหลังด้วย
เมื่อเสด็จมาถึงหน้าจวนรายาบีมา รายาบีมาก็ลงจากจวนเดินตามเสด็จสุลต่านด้วย

ฝ่ายวันยาฮารูลเลาะห์เห็นรายาบีมาลงมาก็รีบปล่อยนุซ้างแล้วเข้าหารายาบีมาพร้อมกับทูลว่า “เชิญพระองค์ขึ้นข้างจารุมเปรักเถอะ” รายาบีมากล่าวว่า “ได้เหมือนกัน” แล้วก็ขึ้นหลังข้างตามเสด็จมาด้วย

เมื่อขบวนสุลต่านมาถึงบาไล อัมปัด (Balai Empat โรงสี่ เข้าใจว่าเป็นสถานที่แห่งหนึ่ง-ผู้แปล) สุลต่านหยุดข้างและหันมาดูข้างจารุมเปรัก เห็นรายาบีมานั่งมาบนหลังข้างก็ไม่พอพระทัย จึงถามว่า “ใครสั่งให้รายาบีมาขึ้นข้างจารุมเปรัก” วันยาฮารูลเลาะห์ทูลว่า “ข้าพระองค์เองพระเจ้าคะ” ขณะนั้นพระบาทสุลต่านพาดอยู่บนหลังอลุง อิน พอได้ยินวันยาฮารูลเลาะห์ทูลเช่นนั้นก็พิโรธ ทรงทวาดว่า “ข้างของพ่อแม่แกหรือจึงกล้าให้เขาขึ้นมาได้” พลงใช้เท้ากระทืบบนหลังวันยาฮารูลเลาะห์ “ไปไล่ให้ลงมาเดี๋ยวนี้”

วันยาฮารูลเลาะห์จึงเดินออกไปบอกรายาบีมาว่า “รับสั่งให้พระองค์ลงมาหลังข้างพระเจ้าคะ” รายาบีมาจึงปฏิบัติตามด้วยความเสียใจและน้อยใจสุลต่านอย่างมากจนน้ำตาตก เมื่อรายาบีมาลงจากหลังข้างแล้ว สุลต่านก็ขับข้างเลยเข้าไปในวัง รายาบีมาก็เดินตามสุลต่านมาจนถึงประตูเมืองก็กลับไปที่พักของตน

หลังจากวันนั้นมาเมื่อศรีอามาร์ ปะห์ลวันเข้าเฝ้ารายาบีมา รายาบีมาก็เล่าถึงเหตุการณ์ที่สุลต่านไล่ลงจากหลังข้าง ศรีอามาร์ ปะห์ลวันก็ทูลว่า “พระองค์จะน้อยใจไปทำไม ข้าพระองค์พร้อมที่จะช่วยเหลือนำพระองค์ขึ้นบนตำหนัก” รายาบีมาก็กล่าวว่า “เราขอใจในความเมตตาของเจ้ามากทีเดียว ถ้าเจ้าทำการครั้งนี้ได้สำเร็จเราจะไม่ลืมบุญคุณของเจ้าไปชั่วชีวิต” ศรีอามาร์ ปะห์ลวันตอบว่า “ถ้าพระองค์ตกลงใจแล้ว ขอโปรดรอคอยวันที่ข้าพระองค์จะเข้าไปอยู่เฝ้าในวังในวันพฤหัสบดี และเข้าวันศุกร์ข้าพระองค์จะออกมารับพระองค์ ขอให้โปรดรออยู่หน้าประตูเมืองเมื่อประตูเมืองเปิดพระองค์จะได้เข้าไปในวัง” เมื่อนัดแนะกันแล้วศรีอามาร์ ปะห์ลวันก็ลากลับ เมื่อถึงวันศุกร์ตอนเช้าศรีอามาร์ ปะห์ลวันก็ออกมาที่ประตูเมือง รายา

ปีมาทรงช้างรอคอยอยู่แล้ว ศรีอามาร์ ปะห์ลวันจึงนำรายาปีมาเข้าสู่วังตรงไปที่ตำหนักสุลต่าน ขณะนั้นสุลต่านเดินออกมาที่ประตูตำหนัก รายาปีมาก็มาถึงพอดีโดยไม่พูดพล่ามทำเพลงอะไรอีก รายาปีมาก็เลือกกริชแทงเข้าท้องสุลต่านทะลุหลังสุลต่านก็ล้มลงสิ้นพระชนม์ทันที รายาปีมาก็ขึ้นช้างออกจากวัง ศรีอามาร์ ปะห์ลวันตามหลังมาด้วย พอถึงกลางทางศรีอามาร์ ปะห์ลวันก็ยกหมอกพุงไปที่หลังรายาปีมาทะลุหน้าตกลงมาสู่พื้นดินสิ้นชีวิตไปด้วย

ขณะนั้นผู้คนในวังโวยวายโจษจันกันว่ารายาปีมาเป็นขบถฆ่าสุลต่านสิ้นพระชนม์แล้ว ส่วนรายาปีมาก็ถูกศรีอามาร์ ปะห์ลวัน แหว่งด้วยหอกตายไปตามกัน

เมื่อสุลต่านบาหะดูร์สิ้นพระชนม์แล้วเชื้อพระวงศ์ที่เป็นชายก็หมดลง จะหาใครครองเมืองไม่ได้อีกแล้ว บรรดามุขอำมาตย์ทั้งหลายก็ประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อเลือกเฟ้นผู้ที่จะขึ้นครองบัลลังก์สืบไป เมื่อราชวงศ์ฝ่ายชายสิ้นสุดลงแล้วอำมาตย์ราชบริพารทั้งหลายจำเป็นต้องเลือกราชธิดาของสุลต่านมัมซูลขึ้นครองเมืองแทน จึงอัญเชิญรายาอียะ พระธิดาขึ้นเป็นเจ้าเมือง เมื่อรายาอียะขึ้นครองเมืองแล้วก็แต่งตั้งวันยาฮารูลเลาะฮ์ให้เป็นเบนตารา (Bentara) ฝ่ายซ้าย และตั้งอาลุง อินเป็นเบนตาราฝ่ายขวา ให้ศรีอการดิรายาดำรงตำแหน่งคลังสมบัติเรียกว่าศรีรายาคคลัง ส่วนพระองค์นั้นขึ้นครองเมืองก็ให้เรียกพระองค์ว่า “พระเจ้า” ตามอย่างที่เคยเรียกรายาไอเซฮ์มาแล้ว

- 12 -

ต่อจากนั้นไม่นาน เบนดาฮาราสาຍก็กราบทูลขอลากลับไปเมืองสาย การกลับไปของเบนดาฮารานี้ ตอนแรกก็กล่าวว่าจะไปเพียงสามวันก็จะมาปิดตาดำ ครั้นถึงสามวัน ห้าวันและเจ็ดวันแล้ว เบนดาฮาราก็ไม่กลับมาว่าราชการเมือง ในที่สุดก็มีคนมาทูลว่าเบนดาฮาราไปช่องสุมไพรพลจะลงมายึดปิดตาดำ ขณะนี้มีผู้คนที่ยินยอมร่วมสาบานเข้าเป็นพวกเบนดาฮาราแล้วหลายพันคน นอกจากนั้นก็มีผู้รู้

คาถาอาคมคงกระพันชุมนุมกันอยู่บนเขาเมืองสายอีกสี่สิบกว่าคน พระเจ้าได้ฟังข่าวแล้วก็ไม่ทรงกล่าวอะไร ต่อมาไม่กี่วันมีผู้กราบทูลพระเจ้าอีกว่า เวลานั้นเบนดาฮารานำพรรคพวกมาถึงบ้านตาเกาะ (Takah) แล้ว ในเวลาเดียวกันขุนนางข้าราชการต่างๆ ก็พากันกระด้างกระเดื่อง ไม่ยอมเข้าเฝ้าพระเจ้าอย่างเคย พระเจ้าจึงรับสั่งให้เบนดาราส่งคนไปเชิญศรีรายาคลังมาเฝ้าเพื่อปรึกษาหารือกัน แต่ศรีรายาคลังกลับบอกว่า "เราเป็นไข้ไม่สบายจะเข้าเฝ้าไม่ได้" ปาวของเบนดารากลับมาบอกนายตามที่ศรีรายาคลังสั่ง เบนดาราก็ทูลให้ทราบตามนี้ พระเจ้าได้ฟังก็ทรงเศร้าพระทัย ตรัสแก่เบนดาราว่า "เวลานี้เราไม่มีผู้ใดอีกแล้ว แม้คัลซึ่งเป็นคนสนิทของบิดาเราแต่เดิมก็จะเรียกมาหารือกันไม่ได้" ไม่ช้าคนเดินข่าวมาทูลว่า "ฝ่ายเบนดาฮาราข้ามสะพานบ้านกะดีเข้ามาแล้ว" วันนั้นเป็นวันศุกร์กลางโนบัตก็ประโคมเสียงตามปกติตลอดวัน เมื่อเบนดาฮาราข้ามสะพานมา ได้ยินเสียงกลองโนบัตก็หยุดชะงักครู่หนึ่ง แต่แล้วก็เดินนำพลพรรคตรงเข้าวัง จนถึงท้องพระโรง ขณะนั้นพระเจ้าเสด็จออกท้องพระโรง ข้างหลวงสนมกำนัลก็เสด็จออกมาด้วย รายาอียาทรงฉลองพระองค์สีเขียว มีสไปสีเหลืองสอดดินทองคล้องพระศอดูสง่างามยิ่งนัก พระองค์ประทับยืนที่ชั้นบันไดตรงพระที่นั่งบนสุด เบนดาราทั้งคู่นั่งที่บันไดล่างและถือกระบี่อาญาสิทธิ์ขึ้นมายืนซ้ายและขวาพระเจ้า เบนดาฮาราเดินมาตรงหน้าพระเจ้า พระเจ้าดึงผ้าสไบออกแล้วโยนออกไปให้แก่เบนดาฮารา

เบนดาฮาราเห็นเช่นนั้นก็ยกมือรับผ้าสไบนำมาโปกศีรษะตนและถอดกริชออกมาจากบั้นเอววางต่อหน้าพระพักตร์ พร้อมกับถวายบังคมสามครั้งติดต่อกัน พร้อมกับกราบทูลว่า "ขอจงทรงพระเจริญ" เบนดาฮาราก็มองบังคมอีกครั้งหนึ่ง แล้วนำพรรคพวกออกจากท้องพระโรง เบนดาฮาราออกจากวังแล้วจึงไปพักอยู่ที่บ้านตาเกาะครู่หนึ่งแล้วเดินทางต่อไปยังเมืองสาย เมื่อเบนดาฮารากลับไปแล้ว พระเจ้าก็เสด็จเข้าพระตำหนัก

ในคืนนั้น พรรคพวกทั้งหมดก็กล่าวแก่เบนดาฮาราว่า "เหตุใดท่านจึงทำเช่นนั้น ข้าพเจ้าทั้งหลายที่ตามท่านไปคงต้องโทษถึงแก่ชีวิตอย่างแน่นอน แม้บุตรภรรยาและเด็กในครรภ์จะถูกฆ่าตายไม่มีเหลือเป็นแน่" เบนดาฮาราได้ฟังก็หัวเราะแล้วตอบว่า "พวกท่านอย่าได้ตกใจไปเลย อันคนที่เป็นนายเหนือคนนั้นเมื่อได้กล่าวอะไรไปแล้วก็ย่อมจะรักษาคำพูดทุกอย่าง" พรรคพวกได้ฟังก็สงสัย จึงถามว่า "ขณะพวกข้าพเจ้าอยู่ในท้องพระโรงนั้นก็ไม่เห็นพระเจ้าได้ตรัสอะไรกับท่านเลย ท่านจะว่าพระองค์ตรัสอย่างไร?" เบนดาฮาราจึงตอบว่า "เวลานั้นพระเจ้าได้ขอชีวิตต่อเราแล้ว" พรรคพวกก็ไม่วายสงสัยก็ถามอีกว่า "พระเจ้าขอชีวิตอย่างไรเล่า?" เบนดาฮาราก็กวาดสไบที่พระเจ้าโยนให้มานั้นให้พรรคพวกเห็นแล้วกล่าวว่า "นี่คือหลักฐานที่แสดงว่าพระองค์ได้ขอชีวิตต่อเรา เราไม่ได้กล่าวเท็จต่อพวกเจ้าหรอก" จากนั้นพรรคพวกก็พากันแยกย้ายกลับไป ตั้งแต่นั้นมาเบนดาฮาราไม่เคยกลับมาเฝ้าพระเจ้าจนสิ้นชีวิต เบนดาฮาราผู้นี้คือเบนดาฮารากายู เกอลัดนั่นเอง

- 13 -

พฤติกรรมของศรีอมาร์ ปะหลาววันทั้งหมดนั้นพระเจ้าทรงรู้ดี วันหนึ่งพระเจ้าประทับอยู่ในพระตำหนักของพระองค์ ทรงเรียกเบนดาราเข้าเฝ้า และรับสั่งให้เบนดาราส่งคนไปตามคอเด็บอับดุลยาบาร์มาเฝ้า เมื่อคอเด็บเข้าเฝ้าแล้วพระองค์รับสั่งแก่คอเด็บว่า "เราเรียกเจ้าเข้ามานี้เพื่อจะให้เจ้าช่วยเราสักเรื่องหนึ่ง" คอเด็บกราบทูลว่า "ขอเดชะข้าพระองค์พร้อมที่จะรับใช้พระเจ้าค่ะ" พระเจ้าได้ฟังแล้วก็ไม่ได้รับสั่งประการใด นอกจากให้คอเด็บกลับไปก่อน คอเด็บก็ทูลลากลับไป

ห้าวันต่อมา พระเจ้าก็ให้คนเชิญคอเด็บเข้าเฝ้าอีก ขณะนั้นในพระตำหนักเป็นเวลาปลอดผู้คน พระเจ้าจึงตรัสสั่งแก่คอเด็บเช่นที่พระองค์ตรัสไว้วันก่อนอีก คอเด็บก็กราบทูลว่า "พระองค์ทรงประสงค์สิ่งใด แม้แต่ชีวิตข้าพระองค์พร้อมที่จะสละถวายแก่พระองค์ได้" พระเจ้าได้ยินเช่นนั้นก็ทรงหัวเราะแล้วตรัสว่า "สิ่งที่เจ้ากล่าวมา

นี้แหละคือสิ่งที่เราต้องการ” คอเต็บจึงกราบทูลว่า “อันชีวิตของข้าพระองค์ พร้อมที่จะถวายแด่เสมอพระเจ้าค่ะ” พระเจ้าจึงตรัสว่า “การที่เราจะให้ทำนั้นคือ ให้เจ้าฆ่าศรีอามาร์ ปะห์ลาวันให้ตายภายในวันนี้แหละ แต่ข้าขอรับรองอย่าได้แพร่พรายให้ทราบเป็นอันขาดว่าเราเป็นผู้สั่งให้เจ้าทำ” คอเต็บถวายบังคมแล้วทูลว่า “ข้าพระองค์ พร้อมที่จะถวายชีวิตเพื่อพระองค์พระเจ้าค่ะ”

ครั้นต่อมาในวันศุกร์วันหนึ่ง ในท้องพระโรงมีผู้คนไม่มากนัก ขณะที่ข้าหลวงบางคนอยู่เฝ้าตามปกติ ศรีอามาร์ ปะห์ลาวันก็อยู่ด้วยกับคอเต็บอับดุลยาบาร์ คอเต็บทำทีเดินเข้าไปในท้องพระโรงแล้วเดินตรงเข้าไปใกล้ศรีอามาร์ ปะห์ลาวัน และทำเหมือนไม่ได้สนใจอะไรเลย ครั้นได้โอกาสคอเต็บก็ชักกริชจ้วงแทงศรีอามาร์ ปะห์ลาวันถูกที่ท้อง ลำไส้ทะลัก ศรีอามาร์ ปะห์ลาวันก็ล้มลงเสียชีวิต คอเต็บนั้นเมื่อทำงานเสร็จแล้วก็ยืนงงนัญอยู่ ไม่หลบหนีไปไหน ขุนนางผู้หนึ่งชื่อรามามีฆัต (Raja Megat) ให้สัญญาณแก่คอเต็บให้หนีออกไปเสีย แต่คอเต็บหาหลบหนีไปไม่ รามามีฆัตจึงชักกริชแทงคอเต็บล้มลงสิ้นชีวิตที่ตรงนั้นเช่นกัน

ขณะนั้นพระเจ้าประทับอยู่ในพระตำหนัก ได้ยินเสียงคนอื้ออึงในท้องพระโรงจึงรับสั่งถามนางสนมว่า “นั่นเสียงใครทำอะไรอยู่ข้างนอก?” นางสนมจึงกราบทูลว่า “เสียงคนทำร้ายกันพระเจ้าค่ะ ศรีอามาร์ ปะห์ลาวันถูกคอเต็บแทงเสียชีวิต และคอเต็บถูกรายามีฆัตแทงเสียชีวิตเช่นกัน” พระเจ้าจึงสั่งคนไปนำศพของคนทั้งสองพาออกนอกประตูเมือง คนจึงลากศพออกไปที่ประตูเมืองและผ่านออกไปหน้าตลาด ศพคอเต็บนั้นเมื่อถูกลากไปหน้ามัสยิดพอดีกับเวลาที่บิลาล มัสยิดกำลังอาซานอยู่ พอศพของคอเต็บไปถึงมัสยิด ปรากฏว่าแม้จะจูดอย่างไร หรือจูดจนเชือกขาดแล้วขาดเล่าศพก็ไม่เขยื้อน แต่เมื่อเสียงอาซานของบิลาลจบลงแล้วศพจึงเขยื้อนไปอย่างง่ายดายายเป็นที่น่าอัศจรรย์ เมื่อศพถูกลากไปนอกประตูเมืองแล้ว อีกสองวันต่อมาพระเจ้ากระซิบให้คนนำศพของคอเต็บอับดุลยาบาร์ไปฝังเสียให้เรียบร้อย

พระเจ้าได้ครองบ้านเมืองมาเป็นเวลานาน วันหนึ่งพระองค์ทรงปรึกษากับขุนนางข้าราชการว่า จะทำอะไรให้น้ำในคลองปาละซึ่งเค็มอยู่นั้นให้จืดได้ ขุนนางข้าราชการก็ทูลว่า "ขอเดชะ ถ้าจะให้น้ำในคลองปาละจืดก็ต้องขุดคลองบ้านติมานันให้ทะลุถึงคลองปาละนี้แล้วน้ำจะจืดพระเจ้าค่ะ" พระเจ้าได้ฟังแล้วก็ตรัสสั่งว่า "ท่านศรีมหาธาตว้างและตำมะหงง ปาดูกา ศรีรามาทองสองท่านขอให้ไปศึกษาดูว่าควรจะขุดตรงไหน แล้วจงเกณฑ์ราษฎรทั้งหลายขึ้นไปขุดภายในวันสองวันนี้" ต่อมาชาวเมืองก็ถูกเกณฑ์ให้ขุดคลองจากบ้านปาละไปถึงรากใบดาโต๊ะวัง และตำมะหงงให้เบนตาราลงมากราบทูลพระเจ้าว่า คลองที่ขุดนั้นประมาณอีกหนึ่งวันก็จะทะลุถึงบ้านติมานันแล้ว เมื่อพระเจ้าได้ฟังเบนตารากราบทูลเช่นนั้นก็รับสั่งว่า "เราจะขึ้นไปเปิดคลองเอง" เบนตาราก็เกณฑ์คนทั้งหมดไปคอยรับเสด็จที่บ้านติมานัน วันรุ่งขึ้นพระเจ้าจึงทำพิธีเปิดคลอง เมื่อคลองถูกเปิดแล้วน้ำเหนือก็ไหลสู่คลองปาละและเลยไปถึงปากน้ำกัวลารอ (Kuala Aru) ครั้นแล้วพระองค์ก็เสด็จกลับวัง

ต่อมาพระเจ้ายิ่งประจวบ และสิ้นพระชนม์ เนื่องจากการสิ้นพระชนม์ของพระเจ้านี้ ราษฎรในเมืองปัตตานีที่เป็นผู้ชายก็โกนผมหมดทุกคน และผู้หญิงก็ให้ตัดปลายผมเป็นการไว้ทุกข์แก่พระองค์

เนื่องจากพระเจ้าได้เสด็จไปเปิดคลองที่บ้านติมานันครั้งนั้น พระองค์ได้รับสมญาว่า "บาริโอมติมานัน" และสุลต่านมูดาฟารันันได้รับสมญาว่า "มาริโอมเกอสยาม" เพราะพระองค์สิ้นพระชนม์ในเมืองสยาม และสุลต่านมันซูร์ชะฮ์นั้นเป็นโอรสองค์สุดท้ายจึงเรียกว่ามาริโอม บงตุ

เมื่อพระเจ้าสิ้นพระชนม์ บรรดาขุนนางข้าราชการก็เชิญรายาปิรุขึ้นครองเมืองต่อไป ในสมัยรายาปิรุนี้ให้เลื่อนยศเบนตาราศรีเป็นเบนตารากานัน

คนก่อนได้เป็นตำมะหงง ศรี ปาโตะ ตวน

พระเจ้าได้ครองเมืองสืบมา คลองปาเถซึ่งขุดติดต่อกันจากตีมางันนั้น ตลิงตรงปิตู ฆ่าเยอะห์ถูกน้ำเซาะพังไปมากเพราะน้ำจากคลองเซียว พระเจ้าจึงตรัสสั่งให้เบนตราจัดการขนหินจากกัวลา กูรุกรบรทุกแพมาถมทำเป็นทำนบที่ปากคลองตีมางัน เพื่อชะลอน้ำไม่ให้ไหลเซียวเกินไปและไม่เซาะดินริมกำแพงด้วย

พอดีได้ทราบข่าวว่าสุลต่านเมืองปาหังพระสวามีรายาอูงสิ้นพระชนม์ พระเจ้าจึงตรัสสั่งให้ลักษมาณาเตรียมไปรับรายาอูงกลับมาปัตตานี ลักษมาณาก็จัดแจงเตรียมเรือและไพร่พล รับพระราชสารจากพระเจ้าแล้วเดินทางไปเมืองปาหังตามบัญชา ภายในไม่กี่วันลักษมาณาก็มาถึงเมืองปาหัง สุลต่านปาหังองค์ใหม่สั่งให้ต้อนรับลักษมาณากับพวกเป็นอย่างดี ลักษมาณาก็นำพระราชสารถวายสุลต่าน สุลต่านให้เจ้าหน้าที่รับพระราชสารและແ່ແນ่เข้าไปถึงในวัง เมื่อทราบพระราชสารแล้วก็รับสั่งให้รายาอูงเตรียมตัวเดินทาง ส่วนสนมกำนัลชาวปาหังที่รักใคร่รายาอูงก็พากันตามลงมาในเรือขอเดินทางมาอยู่ปัตตานีด้วยเป็นอันมาก คนเหล่านั้นต่อมาก็เป็นชาวปัตตานี เมื่อรายาอูงมาถึงปัตตานี พระเจ้าก็ทรงต้อนรับพระชนินุสราหรือน้องสาวด้วยความยินดี

พระเจ้าครองเมืองปัตตานีมาเป็นเวลานานพอสมควรก็สิ้นพระชนม์ ขุนนางข้าราชการทั้งหลายก็เชิญรายาอูงขึ้นเป็นเจ้าเมืองแทนต่อไป

รายาปัฐันเมื่อสิ้นพระชนม์ ราษฎรก็เรียกมารีโฮม ตีเงาะฮ์ เจ้าเมืององค์นี้ ชาวเมืองไม่ทราบเรื่องของพระองค์มากนัก เมื่อรายาอูงได้ครองเมืองปัตตานีแล้ว พระองค์ได้สมญาว่า ปากูตาเซฮ์อาลาม ไม่เรียกว่าพระเจ้าเช่นองค์ก่อน

- 16 -

รายาอูงนั้น ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ยังมีพระชนม์ชีพอยู่นั้น ออกญาเดชาได้มาสู่ขอเป็นภรรยา มารีโฮมตีเงาะฮ์ได้ร่วมพิธีสมรสเป็นสามีภรรยา

กันแล้ว ขณะนั้นรายาภูณิงมีอายุได้เพียงสิบสองปี ต่อมาออกญาเดชาาก็กลับไปยังเมืองสยาม

หลังจากออกญาเดชา กลับไปเมืองสยามแล้วสามปีเศษ ยังติเปอร์ตวัน บือซา แห่งยะโฮร์ ก็มาเมืองปัตตานี และสู้ขอรายาภูณิงเป็นชายา เมื่อขบวนเรือของยังติเปอร์ตวันมาถึงหน้าเมืองสายก็จอดเรือ ยังติเปอร์ตวันปรึกษากับข้าราชการที่ตามเสด็จเหล่านั้นว่า “เราจะนำอะไรไปถวายเป็นกำนัลปาตูกาเซาะฮ์อาลามจึงจะดี”

ผู้ตามเสด็จก็พากันกราบทูลต่างๆ นานา แต่ไม่เป็นที่สนใจของยังติเปอร์ตวัน ในที่สุดยังติเปอร์ตวันก็ตรัสเรียกศรีสะโรยา (Seri Seroja) และตนอุตมา (Tun Utama) ตรัสสั่งให้คนทั้งสองลงเรือเล็กเดินทางล่องหน้ามาเมืองปัตตานีก่อน ทั้งสองก็ถวายบังคมลานำพรคพวกลงเรือเดินทางมาเมืองปัตตานีตามคำสั่ง เมื่อถึงปัตตานีแล้ว กรมการเมืองปัตตานีก็นำตัวเข้าเฝ้ายังท้องพระโรง เจ้าหน้าที่บรรจงก็จัดหมากพลูมาต้อนรับตามธรรมเนียม

ขณะนั้นในห้องพระโรงก็คับคั่งไปด้วยผู้คน ครั้นถึงเวลาเสด็จออก กรมการเมืองก็นำตัวเข้าเฝ้ายังหน้าพระที่นั่ง เมื่อเข้าประจำที่แล้ว ศรีสะโรยา และตนอุตมาก็กราบทูลถวายบังคม พร้อมกับกราบทูลปาตูกาเซาะฮ์อาลามว่า “ขอเดชะ อันยังติเปอร์ตวันเสด็จมาเมืองปัตตานี ทั้งนี้ก็โดยประสงค์จะขออาศัยพระบารมี และเพื่อถวายความจงรักภักดีในฐานะเป็นพระวงศ์ญาติด้วยพระองค์สืบไปพระเจ้าค่ะ”

ปาตูกาเซาะฮ์อาลามทรงฟังทั้งสองกราบทูลพระองค์แล้วก็ตอบว่า “อันความประสงค์ของยังติเปอร์ตวันนั้นเราเข้าใจและไม่ขัดข้องอะไร” ศรีสะโรยากราบทูลต่อไปอีกว่า “ยังติเปอร์ตวันขอพระราชทานอภัยโทษต่อพระองค์ที่มีได้เข้ามาเฝ้าพระองค์โดยเร็วพระเจ้าค่ะ ทั้งนี้ก็เพราะเสด็จมาในทางไกล” ปาตูกาเซาะฮ์อาลามทรงตอบว่า “เอาเถอะ ถึงยังติเปอร์ตวันไม่ได้มาไหว้เรา เราก็มีทำนมาไหว้แทนแล้ว นอกจากต่อไปเราก็ขอให้ยังติเปอร์ตวันรีบมาปัตตานีโดยเร็วเถอะเท่านั้น” ศรีสะโรยาและตนอุตมา

จึงถวายบังคมกลับไปยังขบวนเรือที่เมืองสาย และเข้ากราบทูลให้ยังติเปอร์ตวนทราบ

ฝ่ายปาตุกาเซาะฮ์อาลามนั้นก็ตรัสให้ รายา เมอเก็ด และศรีมหาธา เลลา จัดเจ้าหน้าที่เดินทางไปรับยังติเปอร์ตวนให้เข้ามาเมืองปัตตานี และให้จัดเสบียงอาหารไปยังเรือยังติเปอร์ตวนด้วย ระหว่างที่ศรี สะโรยา ออกไปนั้น ปาตุกาเซาะฮ์อาลามก็ตรัสว่า “ดูเถอะเจ้าชายเมืองยะโฮร์คนนี้ เราต้องการจะเชิญเขามา เขากลับบอกว่าตั้งใจจะมาหาก่อนหน้านี้เสียอีก” บรรดาขุนนางในท้องพระโรงก็กราบทูลว่า “เป็นธรรมดาของชาวยะโฮร์มักจะอวดหยิ่งทุกคนพระเจ้าค่ะ”

ฝ่ายยังติเปอร์ตวน ขณะนั้นก็ได้ออกเรือจากเมืองสายมาถึงหน้าหมู่บ้าน เบอราวัส พระองค์หาได้สั่งลั่นกลองโนบัตตามธรรมเนียมเจ้านายเสด็จ พระองค์ตรัสแก่ผู้ตามเสด็จว่า “นี่แหละคือพิธีที่เราจัดถวายแก่ปาตุกาเซาะฮ์อาลามละ” และเป็นความจริง ตลอดเวลาต่อมา เมื่อเสด็จเมืองปัตตานีแล้วพระองค์ก็ไม่ได้สั่งให้ตีกลองโนบัตเลย แม้แต่เวลาทำพิธีอภิเษกสมรสก็ตาม เมื่อขบวนเรือเข้ามาถึงแหลมหน้าเมืองปัตตานี ยังติเปอร์ตวนให้จอดเรือที่ปากน้ำกั่วลาฐ และในวันรุ่งขึ้นพระองค์จึงให้ไพร่พลขึ้นบก ในวันนั้นปาตุกาเซาะฮ์อาลามก็ทรงช้างพระที่นั่งเสด็จออกต้อนรับยังติเปอร์ตวนที่ประตูเมือง

เมื่อยังติเปอร์ตวนถึงประตูเมืองแล้ว เจ้าหน้าที่ที่ทูลเชิญเสด็จขึ้นหลังช้างออกเดินตามเสด็จปาตุกาเซาะฮ์อาลามเข้าไปในวัง ส่วนไพร่พลยะโฮร์ก็พากันเดินตามเสด็จมาพร้อมกัน ครั้นถึงหน้าท้องพระโรง ต่างก็ลงจากหลังช้างพากันเดินเข้าท้องพระโรง ปาตุกาเซาะฮ์อาลามจึงตรัสสั่งให้นำอาหารหวานคาวมาเลี้ยงยังติเปอร์ตวนและบรรดาไพร่พลจนอิ่มน้าสำราญทั่วทุกคน เมื่อการเลี้ยงอาหารเสร็จแล้ว ยังติเปอร์ตวนแสดงท่าทีว่าจะลากลับลงเรือ ปาตุกาเซาะฮ์อาลามจึงตรัสห้ามไม่ให้เสด็จกลับและตรัสสั่งให้จัดที่ประทับที่บ้านกะดี ส่วนไพร่พลก็จัดให้อยู่บริเวณใกล้ๆ กัน

ในวันต่อมาปาตุกาเซาะฮัลลามจึงจัดพิธีเสกสมรสยังดิเปอร์ตุวันและรายาญิงให้เป็นสามีภรรยาตามประเพณี

- 17 -

ข่าวการสมรสของยังดิเปอร์ตุวันและรายาญิงทราบถึงออกญาเดชาที่เมืองสยาม ออกญาเดชาก็โกรธมากจึงเข้าพบพระคลัง ขอให้ให้นำเข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงสยาม และกราบทูลขอกองทัพจะยกมาตีเมืองปัตตานี พระเจ้ากรุงสยามก็ทรงอนุญาตให้พระคลังจัดไพร่พลให้แก่ออกญาเดชาตามความประสงค์ ออกญาเดชาก็ยกกองทัพมาครั้งนั้นกล่าวกันว่ามิพลถึงสิบหมื่นคน แต่ที่ว่าเพียงแปดหมื่นก็มี และเนื่องจากตอนนั้นชาวสยามยังไม่เข้าใจในการเดินเรือ กองทัพทั้งหมดที่ยกมาจึงเป็นทัพเดินเท้าทั้งหมด

ครั้นออกญาเดชานำไพร่พลมาถึงบ้านกาญู เกล็ด ชาวเมืองก็เข้ากราบทูลปาตุกาเซาะฮัลลามให้ทรงทราบ พระองค์จึงตรัสสั่งให้นายทัพนายกองทั้งหลายตระเตรียมไพร่พลไว้คอยรับศึก ขณะนั้นกำแพงเมืองยังก่อไม่เสร็จ คือที่บริเวณบ้านเกล็ดบึงนั้นกำแพงยังเว้าอยู่ประมาณครึ่งเส้น ตำมะหงงศรีปาตุกาตวนก็ขึ้นช้างชื่อยารุม เปรี๊ค (เข้มทอง) ออกไปยังที่กำแพงเว้าอยู่นั้น ให้ช่วยกันยกรั้วมาปิดแซมหน้าถึงสิบชั้น แล้วให้วางปืนใหญ่เรียงตามแนวภายในกำแพงห่างกันกระบอกละหนึ่งวาดตลอดไป

พอตีกองทัพชาวสยามยกมาถึงริมคูกำแพงก็ดาเข้ามาตรงช่องที่ปิดรั้วอยู่นั้น บางคนก็กระโดดลงในคูเมืองพยายามจะปีนข้ามรั้วเข้าไป ชาวเมืองจึงจุดปืนใหญ่ยิงออกไปต้องไพร่พลชาวสยามล้มตายเป็นอันมาก นายทัพนายกองก็พยายามได้ด่อนไพร่พลให้ปีนรั้วเข้าไปให้ได้ แต่ไม่สามารถปีนข้ามรั้วเข้าไปได้ ในที่สุดจึงพากันยกออกมารวมกันอยู่ที่ปากตรอกมาลิม อะจิ ส่วนตำมะหงงนั้นก็ขับช้างยารุมเปรี๊ควิ่งไปวิ่งมาระหว่างบ้านเกอเซะกับชายหาด ตั้งแต่ประตูเมืองปินตู เกอรับ ถึงปูมา

แล้วก็ให้วิ่งกลับมายังเกอเซ และจากเกอเซให้วิ่งกลับไปใหม่ วิ่งไปวิ่งมาอยู่เช่นนี้ พลางก็ลับขอข้างให้ข้างร้องแปร่นๆ ไปตลอดทาง

ขณะนั้นปาตุกาเซาะฮ้อลามก็เสด็จออกมาที่ประตูเมืองพร้อมด้วยยังดิเปอร์ตุวันและไพร่พลชาวยะโฮรทั้งหมด ยังดิเปอร์ตุวันจึงกราบทูลว่า “ถ้าพระองค์ไม่ขัดข้องแล้ว ข้าพระองค์ขออนุญาตออกไปชนช้างกับออกญาเดชาให้รู้ดีรู้ชั่วกันเลย เหตุที่ออกญาเดชายกทัพมาครั้งนี้เนื่องจากข้าพระองค์เป็นต้นเหตุพระเจ้าค่ะ”

ขณะนั้นปาตุกาเซาะฮ้อลามไม่ทันได้คิดจึงตรัสออกไปว่า “เมื่อเธอคิดเห็นอย่างนั้นเราก็ไม่อาจจะขัดได้ เราขอองค์พระอัลละฮ์จงคุ้มครองเธอให้ปลอดภัยด้วย” ยังดิเปอร์ตุวันจึงนำไพร่พลยะโฮรออกมา ประตูเมืองก็ถูกเปิดออก ยังดิเปอร์ตุวันออกไปได้ ขณะนั้นบรรดาขุนนางเมืองปัตตานีก็กราบทูลกาเซาะฮ้อลามว่า “เหตุไฉนพระองค์จึงปล่อยให้ยังดิเปอร์ตุวันออกรบศึกเช่นนี้เล่าพระเจ้าค่ะ หรือพระองค์เห็นว่าพวกของข้าพระองค์ทั้งหลายนี้ขาดความสามารถที่รบศัตรูได้แล้ว การที่ปล่อยให้ยังดิเปอร์ตุวันออกรบทั้งนี้ถ้าเกิดอันตรายไปแล้ว พวกข้าพระองค์จะถูกครหาจากชาวยะโฮร แม้แต่พระองค์ก็จะเสื่อมเสียไปด้วย เมื่อทราบถึงเมืองอื่นๆ จะเป็นที่ยับยศอย่างยิ่ง” ปาตุกาเซาะฮ้อลามได้ฟังขุนนางเหล่านั้นก็คิดได้ จึงหันไปรับสั่งแก่บันดาราว่า “จงออกไปตามยังดิเปอร์ตุวันกลับมาในวังเดี๋ยวนี้” บันดาราจึงวิ่งออกไปที่ประตูเมือง และเชิญยังดิเปอร์ตุวันกลับมาตามรับคำสั่งโดยเร็ว ยังดิเปอร์ตุวันก็เสด็จกลับเข้ามาพร้อมไพร่พลของพระองค์ ปาตุกาเซาะฮ้อลามจึงนำเสด็จยังดิเปอร์ตุวันกลับมายังวัง ตั้งแต่วันนั้นพระองค์จึงตรัสห้ามไม่ให้ยังดิเปอร์ตุวันออกรบอีกและไพร่พลยะโฮรก็ห้ามออกรบด้วย

ขณะนั้นทหารชาวสยามก็ประดากันเข้ามาที่คูกำแพงเมือง ชาวเมืองก็ผลักดันและยิงปืนออกไป ทำให้ชาวสยามไม่สามารถจะข้ามกำแพงเข้ามาได้ ในที่สุดด้วยพระมหากรุณาธิคุณแห่งองค์อัลละฮ์เจ้า ทางฝ่ายทัพชาวสยามก็เกิดขัดสนเสบียง

อาหาร และไม่สามารถจะทำการรบต่อไปได้ เพราะการที่ชาวสยามยกทัพมานั้น เดินทางมาแต่ตัวมีอาหารมาเล็กน้อย จะชนมากเกินกำลังไม่ได้ ยิ่งรบอยู่หลาย วันอาหารก็ยิ่งเหลือน้อยลง ออกญาเดชาพยายามล้อมเมืองอยู่ได้เจ็ดวันที่ต้องถอย ทัพกลับ จากคำบอกเล่ากล่าวว่าในสมัยที่ออกญาเดชายกทัพมานั้น ชาวสยามยัง ไม่รู้จักใช้เรือทางทะเล หลังจากนั้น Apra Loaya ปู่ของบันตารา โต๊ะฟาเกะฮ์ กับรา ยา อายู และ อาลุง เปรตยา ได้สอนชาวสยามให้รู้จักใช้เรือทางทะเลขึ้น

การที่ชาวสยามยกทัพมาตีเมืองปัตตานีครั้งนี้ ชาวเมืองปัตตานีเรียกว่า "ศึก สยาม" (Zaman musuh Siam) และเนื่องจากการรบครั้งนี้เองทำให้บ้านเรือนของ ชาวเมืองที่บริเวณหน้าประตูเมืองตลอดไปถึงกุจิรัตยาว และสุโงะ ปันตัน พินาศสิ้น ศพคนที่ถูกฆ่าตายครั้งนั้นถูกพาข้ามปากไปฝังที่แหลมเมืองปัตตานีทั้งหมด ส่วนคน ที่เหลือรอดชีวิตมาได้ก็พากันหลบหนีออกไปอยู่นอกเมือง ชาวบ้านที่อยู่ตรง บา บากัล นั้นก็คือพวกที่หนีออกมาจากบริเวณนี้ทั้งหมด อันพื้นที่ตรงหน้าประตูเมืองถึงกุจิรัต ยาว ตลอดไปถึงคลองสุโงะปันตันนั้น ก่อนหน้านี้อันบ้านเรือนราษฎรอาศัยอยู่กัน คับคั่ง หลังคาติดต่อกันเป็นฟืดไปหมด กล่าวกันว่าหากมีแมวขึ้นไปเดินบนหลังคาบ้าน ตั้งแต่ปายูง สู่สูง ไปจนถึง กัวลาอารู ก็จะเดินไปได้ตลอดโดยไม่ต้องลงพื้นเลยทีเดียว

- 18 -

เมื่อการศึกสงบราบคาบไปแล้ว ยังดิเปอร์ตุวันก็ขออนุญาตปาดูกา เซาะฮ์อาลามกลับไปเมืองยะโฮร์ แต่ให้ยังดิเปอร์ตุวันมูดาซื่อ รายา บาจัว น้องชาย ของยังดิเปอร์ตุวันบือซาร์อยู่ที่เมืองปัตตานีพร้อมกับมารดาไปก่อน ด้วยเกรงว่า ออกญาเดชาจะยกกองทัพมาตีเมืองปัตตานีซ้ำอีก

ต่อมาไม่นานปาตุเซาะฮ์อาลามก็ทรงประชวรและสิ้นพระชนม์ลง บรรดา อำมาตย์มนตรีทั้งหลายก็อัญเชิญรายากูนิงเป็นเจ้าเมือง อันปาดูกาเซาะฮ์อาลามนี้ เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว ชาวเมืองเรียกว่า "มารีโฮม ปาหัง" เพราะพระองค์ทรงมีสวามี

ที่เมืองปาหัง ส่วนรายากูณิงนั้น เมื่อได้ขึ้นปกครองเมือง ชาวเมืองเรียกว่า “พระเจ้า” อีก เจ้าเมืององค์นี้ทรงปกครองบ้านเมืองโดยไม่ยอมรับเงินค่าครองชีพเช่นเจ้าเมืองอื่นๆ ค่าใช้จ่ายของพระองค์ทุกอย่าง ตลอดจนเสื้อผ้าอาภรณ์ของพระองค์ได้จากการขายผักและพืชผลจากสวนของพระองค์เองทั้งสิ้น พระองค์มีเรือสินค้าสำหรับค้าขายกับต่างประเทศ โดยมีนายเรือชื่อว่า นาโคดา ชาตัง ซึ่งชาวเมืองเรียกว่า นาโคดา รายา เป็นผู้ดำเนินการค้าขายแทนพระองค์ พระองค์มีทรัพย์สมบัติมากมาย เพราะสมบัติเจ้าเมืององค์ก่อนๆ นับตั้งแต่มาร์โฮม เกอสยาม, มาร์โฮมบังสู และพระองค์อื่นๆ ตลอดจนมาได้ตกทอดมาเป็นมรดกของพระองค์ทั้งสิ้น เมื่อพระเจ้าได้ขึ้นครองเมืองเพียงห้าวัน พระองค์ก็รับสั่งให้เจ้าพนักงานรวบรวมทรัพย์สมบัติของพระองค์ทั้งสิ้นมารวมไว้ ณ ตำนหนักหลง เมื่อทรัพย์สิ้นได้ชนมารวม ณ ตำนหนักของพระองค์หมดแล้ว พระองค์ก็ทรงให้เชิญ บัน ดารา ดาโตะ ซากูร์ พร้อมขุนนางข้าราชการหลายคนมาพร้อมกัน ณ พระตำหนัก แล้วก็ทรงตรัสแก่ข้าราชการเหล่านั้นว่า “ทรัพย์สมบัติของเราทั้งหลายนี้ เรายกให้เป็นสมบัติของแผ่นดินทั้งหมด”

บันดาราและขุนนางทั้งหลายก็ถวายบังคมกราบทูลพร้อมกันว่า “ดูลัต ดังกู” (Daulat Tuanku) ตั้งแต่วันที่ยังดิเปอร์ตุวันบือชามาปัตตานี สมรสกับรายากูณิง และออกญาเดชายกทัพมาตีเมืองปัตตานีจนถอยกลับไปแล้ว ปาตุกาเซาะฮ์อาลามก็ยังคงมีพระชนม์ชีพเป็นปกติดี เมื่อยังดิเปอร์ตุวันเห็นว่าเวลานี้บ้านเมืองมีความสงบจึงกลับไปเมืองยะโฮร์ ต่อมาประมาณสองปีเศษมารโฮมปาหัง (ปาตุกาเซาะฮ์อาลาม) สิ้นพระชนม์แล้ว ยังดิเปอร์ตุวันก็เสด็จมาปัตตานีเพื่อเยี่ยมการสิ้นพระชนม์ของปาตุกาเซาะฮ์อาลาม ยังดิเปอร์ตุวันอยู่ที่ปัตตานีสามเดือนก็เสด็จกลับไปยะโฮร์ แต่พระองค์ได้ให้น้องชายกับยังดิเปอร์ตุวันมูดาให้อยู่ปัตตานีพร้อมด้วยมารดา

อันในราชสำนักเจ้าเมืองปัตตานีทุกสมัยติดต่อนั้น มีวงมโหรีหลวงเป็นมหรสพประจำบ้านเมืองอยู่โดยตลอด เมื่อหมดชุดหนึ่งก็มีชุดอื่นมาประจำแทนไม่มี

ขาดและในสมัยมารโสมปานังนั้นก็มีหรืออยู่ชุดหนึ่ง ซึ่งมีอายุมาจนถึงสมัยพระเจ้า (รายาญิง) ในวงมโหรีชุดนี้มีนางร่าอยู่สี่คน มีชื่อนี้ ต่วน อิมัส หนึ่ง ต่วน เป๊ระด หนึ่ง ต่วนมัส หนึ่ง และต่วน มาดูซารี หนึ่ง กับนางนักร้องอีกคือ ดังซายา หนึ่ง ดัง มาเรียม หนึ่ง ดังบิตะห์ หนึ่ง ดังซิริต หนึ่ง ดังบุษบาสาห์ หนึ่ง ดังอะลิต หนึ่ง ดัง เบนเดรา หนึ่ง ดังอินม หนึ่ง ดังลีดาห์ หนึ่ง ดังสุระ หนึ่ง ดังลีมารา หนึ่ง และ ดัง อะลัส หนึ่ง บรรดานางเหล่านี้มีชื่อเสียงชกกล่อมดีมาก มีเพลงร้องและร่ำทำต่างๆ เช่นเพลงและทำรำชื่อ ศรีรามา เมนมบั๊ก ตาสะะ คือเพลงร้องและร่ำทำพระรามจอง ถนข้ามไปเมืองลังกาบุรี เพลงว่า รាយา มะละกา รบกับฝรั่งโปรตุเกส เพลงดาโต๊ะ เบนดาฮารา ศรี มหารายา รบเมืองจันบี เป็นต้น นักร้องทั้งหมดนี้เสียงดีทุกคน แต่ คนที่เสียงดีที่สุดไม่มีใครเกินกว่า ดังซิริต

หลังจากยังติเปอร์ตวันบือชากลับไปยะโฮร์แล้ว ประมาณสองเดือนเศษก็เกิด เหตุการณ์อันไม่สมควรขึ้นในวัง คือในคืนวันหนึ่งยังติเปอร์ตวันมูดา ซึ่งเป็นน้องชาย ของยังติเปอร์ตวันบือชาแท้ๆ นั้น กลับมาทรมานต่อพี่ชาย พระองค์ได้ลอบเข้าไปใน พระตำหนักพระเจ้าและใช้กำลังข่มขืนพระเจ้าได้สำเร็จ การที่ยังติเปอร์ตวันกล้ากระทำ เหตุเช่นนี้ก็เพราะพระองค์ทราบดีว่ายังติเปอร์ตวันบือชาเป็นผู้ที่ขาดความสามารถ เกี่ยวกับผู้หญิง พระเจ้าก็ตกเป็นภรรยาลับของยังติเปอร์ตวันมูดา

ยังติเปอร์ตวันมูดานี้เป็นนักการพนัน และมีนิสัยเจ้าชู้ชอบไปเที่ยวพาราสี กับนางนักร้องในวงมโหรีอยู่เสมอ ในที่สุดเพียงแค่เวลาเดือนเศษเท่านั้นพระองค์ก็ ได้นางดังซิริตมาเป็นบริจาริกาคนหนึ่ง อันนางดังซิริตนี้หาใช่เป็นหญิงสวยไม่ รูปร่าง ใหญ่ ตัวดำ หน้าใหญ่ มีแผลไข้ทรพิษออกเต็มใบหน้า แต่เสียงร้องเพลงนั้นดีมาก ไม่มีใครเสมอ กล่าวกันว่าดังซิริตมีอาคมเสน่ห์รุนแรงนัก นางเป็นศิษย์ของนาง ดังจี ลา และดังจีลันนี้เป็นคนของมารดาของยังติเปอร์ตวัน ทั้งเป็นพนักงานอาบน้ำให้ยังติ เปอร์ตวันด้วย

ยังดิเปอร์ตุวันหลงเสน่ห์ดังชีวิตมาก ถึงกับให้กับสร้างบ้านพักแ่ดงชีวิต โดยเฉพาะ พระองค์ให้สร้างบ้านขึ้นตรงหน้าประตูตำนักหลวง ห่างไปทางตะวันตก เล็กน้อยนั้น ยิงนานเข้ายังดิเปอร์ตุวันหลงใหลนางมากขึ้นจนกระทั่งไม่ได้กลับขึ้น ตำนักหลวงเลยทีเดียวนะ พระองค์ทรงให้เงินทองแ่ดงชีวิตมากมาย ยิ่งพวกเพื่อนๆ เห็นนางได้มีความสุขต่างเข้าเป็นพรรคพวก และช่วยกันหาหนูกยาเสน่ห์แ่ก่นาง มากขึ้น ในบรรดาไพร่พลของยังดิเปอร์ตุวันนั้นมีชาวอะจะฮ์อยู่ด้วยไม่น้อย ซึ่งยังดิ เปอร์ตุวันทรงชอบไปเล่นการพนันด้วยกันเสมอ จนเป็นที่ชอบพอและสนิทสนมกับ ยังดิเปอร์ตุวัน ซึ่งต่อมาชาวอะจะฮ์เหล่านั้นเกิดเยื่อหยิ่งไม่กลัวเกรงใครเพราะถือว่าเป็นคนสนิทของยังดิเปอร์ตุวัน ชาวอะจะฮ์จะทูลสิ่งใด ยังดิเปอร์ตุวันจะเชื่อฟัง ครั้น นั้นยังดิเปอร์ตุวันได้ให้สร้าง Kerlar-g* และ bers-ng k-ng-k* คือเครื่องจองจำ สำหรับลงโทษชาวปัตตานีที่พระองค์ไม่พอใจขึ้นด้วย (ตัวอักษรย่อไม่เข้าใจว่าหมายถึงอะไร เพียงแต่เข้าใจว่าเป็นเครื่องจองจำ - ผู้แปล)

ฝ่ายดังชีวิตนั้นเห็นว่ายังดิเปอร์ตุวันหลงใหลตนมากก็ได้ใจ วันหนึ่งดังชีวิต กราบทูลยังดิเปอร์ตุวันว่า “ถ้าพระองค์รักข้าพระองค์จริง ๆ แล้ว ขอให้พระองค์ทำ กระจับปั้งทองคำให้ข้าพระองค์สองอัน หนักอันละห้าสิบตาฮิล ข้าพระองค์จะใส่ทั้ง ข้างหน้าและข้างหลัง กับให้เสื้อทองคำอีกตัวหนึ่งด้วย” ยังดิเปอร์ตุวันก็ตามใจสั่งให้ ข่างทองทำกระจับปั้งและเสื้อทองให้ตามที่ดังชีวิตขอ

ต่อมาอีกวันหนึ่งดังชีวิตแกล้งแสดงกิริยาว่าไม่พอใจยังดิเปอร์ตุวัน ไม่ยอม เข้านอนกับยังดิเปอร์ตุวัน แม้ฝ่ายชายจะอนงค์ให้เข้านอนก็ทำเป็นไม่ยอม ในที่สุด นางกราบทูลว่า “แม้พระองค์รักข้าพระองค์จริง พระองค์จงอภิเษกข้าพระองค์เป็น รายาธิเพคะ แม้ข้าพระองค์ได้อยู่เพียงวันเดียวข้าพระองค์ก็พอใจแล้ว” เนื่องจาก ยังดิเปอร์ตุวันหลงใหลนางมาก พระองค์ก็รับคำว่าจะอภิเษกตามคำขอร้อง พร้อมกันนั้นพระองค์ก็สั่งบรรดาคนในวังว่าต่อไปนี้ไปอย่าให้เรียกชื่อนางว่าดังชีวิตอีก

ต่อไป ให้เรียกว่า เอนเจปวน (Encik Puan) ทุกคน ใครไม่เชื่อฟังพระองค์จะเอาผิด
กริดปากให้ฉีกขาด

ต่อมาอีกวันหนึ่งดังซิริตจะลงไปอาบน้ำในสวน นางกราบทูลยังดิเปอร์ตุวัน
ว่า “ถ้าพระองค์รักข้าพระองค์จริง ก็อุ้มข้าพระองค์ลงไปอาบน้ำด้วยกันซิเพคะ” ยังดิ
เปอร์ตุวันยิ้ม และก้มลงอุ้มนางพาไปยังที่อาบน้ำในสวนทันที

ชาวเมืองอาเจะฮ์ ซึ่งเป็นไพร่พลมาพร้อมกับพระองค์ผู้หนึ่งซึ่งเป็นคนสนิท
ของยังดิเปอร์ตุวันและชอบประจบสอพลอได้กราบทูลยังดิเปอร์ตุวันว่า “ในสมัยที่
มารโสมปาหังยังปกครองบ้านเมืองอยู่นั้น ข้าพระองค์ได้ทราบว่ามีมารโสมได้จัดบรรดา
ภรรยาของขุนนางเมืองปัตตานีนี้ให้เข้ามานอนเฝ้ามารโสมทุกคืน ถ้าพระองค์จะ
จัดให้บรรดาภรรยาของขุนนางเหล่านั้นเข้ามานอนเฝ้าเอนเจ ปวน อีกคนด้วยก็จะ
เป็นการดีมากพระเจ้าค่ะ” ยังดิเปอร์ตุวันได้ฟังก็ชอบใจ แต่ยังมีคำสั่งให้จัดการตาม
คำที่กราบทูลนั้น ชาวไพร่บรรดาขุนนางในเมืองปัตตานีได้ทราบต่างก็พากันมาเฝ้าพระ
เจ้า ส่วนพระเจ้านั้นนับตั้งแต่ยังดิเปอร์ตุวันออกไปลงนางดังซิริตแล้ว พระองค์ก็ให้
สนมกำนัลขนข้าวของจากตำหนักหลวงพาลงไปยังตำหนัก รัง กัย รักสี (Rangkai
Raksi) ซึ่งเป็นตำหนักน้อยส่วนพระองค์ในสวน และไม่ได้ขึ้นมายังตำหนักหลวงอีกเลย

เมื่อขุนนางข้าราชการทั้งหลายพากันมาเฝ้าพระเจ้าที่ในสวน จึงกราบทูล
พระองค์ว่า “ตามข่าวที่ว่ายังดิเปอร์ตุวันจะให้ภรรยาของเหล่าขุนนางของพระองค์
ให้เข้าไปเฝ้าเอนเจปวนนั้น แม้ข้าพระองค์ปฏิบัติตามคำสั่งของยังดิเปอร์ตุวันแล้ว
ข้าพระองค์ทั้งหลายเป็นคนทรยศต่อพระองค์เป็นแน่” พระองค์จึงตรัสแก่บรรดาขุน
นางเหล่านั้นว่า “การใดที่ท่านทั้งหลายเห็นสมควร ก็ขอให้ทำไปตามที่เห็นชอบของ
ท่านเถิด เราขอแต่เพียงว่าอย่าทำให้ยังดิเปอร์ตุวันเป็นอันตรายก็แล้วกัน เพราะเรา
รักและเห็นแก่แม่ของเขามาก”

ขณะนั้นฝ่ายยังดิเปอร์ตุวันกำลังปรึกษากับบรรดาไพร่พลชาวยะโฮร์และอา

จะฮ์เรื่องที่จะทำการอภิเษกนางดังซิริต ชาวยะโฮร์ผู้หนึ่งกราบทูลถามว่า "พระองค์ จะทำการอภิเษกเอนเจ๊ะ ปวน นี่ที่ไหนพระเจ้าคะ" พระองค์ตอบว่า "เราจะอภิเษกที่ บ้านกะดี่นี้แหละ ถ้าจะอภิเษกในวังก็เกรงว่าเสียงกลองโน้บัตของทั้งฝ่ายยะโฮร์และ บัตตานีจะตีกันสับสนไม่ได้ศัพท์" ขุนนางเมืองยะโฮร์ผู้หนึ่งกราบทูลว่า "การที่พระองค์ จะทำการอภิเษกเอนเจ๊ะ ปวน ที่บ้านกะดี่นั้น ข้าพระองค์เห็นว่าเสียงกลองโน้บัตทั้ง ของฝ่ายบัตตานีและฝ่ายยะโฮร์ประชันกันจะเป็นการผิดธรรมเนียมประเพณีบ้านเมือง เมืองอื่นๆ ที่รู้จักจะเป็นที่ครหาเป็นมั่นคง" ยังดิเปอร์ตุวันจึงตรัสถามว่า "ถ้าเช่นนั้นเรา จะทำที่ไหนดีล่ะ"

ชาวอาจะฮ์ก็กราบทูลว่า "ข้าพระองค์เห็นว่าเราไปทำพิธีอภิเษกที่หมู่บ้าน ตีมางัน เหมาะที่สุด หรือหากพระองค์จะสร้างเมืองเสียที่นั่นเลยก็ย่อมทำได้ เพราะ ที่นั่นมีผู้คนอาศัยอยู่มากแล้ว ส่วนข้าราชการชาวบัตตานีนั้น เราอาจจะคัดเลือกดู ว่าผู้ใดสมควรจะเอาไปอยู่ด้วย ก็พาขึ้นไปพร้อมด้วยบุตรภรรยาให้ไปอยู่เสียที่โนน เลยพระเจ้าคะ" ยังดิเปอร์ตุวันก็ทรงเห็นด้วยตามที่ชาวเมืองอาจะฮ์เสนอ

- 19 -

ชาวที่ยังดิเปอร์ตุวันจะจัดอภิเษกดังซิริตที่บ้านตีมางันนั้นก็แพร่หลาย
ในเมืองบัตตานี คณะมุขมนตรีทั้งหลายก็กราบทูลพระเจ้าว่า "ขอเดชะ ข้าพระองค์ ได้ทราบข่าวว่ายังดิเปอร์ตุวันจะไปทำการอภิเษกดังซิริตที่บ้านตีมางัน ข้าพระองค์ ทั้ง หลายคิดว่าถ้าชาวเมืองยะโฮร์ออกไปจากเมืองบัตตานีแล้ว พวกข้าพระองค์ จะ ไม่ยอมให้กลับเข้ามาอีกพระเจ้าคะ" พระเจ้าจึงรับสั่งว่า "เรื่องนี้น่าทั้งหลายจะคิด อย่างไรก็ตามสุดแต่ท่านเถิด เราขอแต่ชีวิตยังดิเปอร์ตุวันไว้ผู้เดียวเท่านั้น" มุขมนตรี ทั้งหลายก็กราบทูลว่า "เมื่อเป็นที่ประสงค์ของพระองค์ ข้าพระองค์ขอรับปฏิบัติตาม พระเจ้าคะ"

ขณะนั้นยังดิเปอร์ตุวันก็รับสั่งให้ประกาศแก่ชาวเมืองว่าให้ทุกคนเตรียมตัว

เดินทางกลับบ้านตีมางันทั้งหมด Datuk Bendahara Sakur จึงให้บอกแก่ข้าราชการทั้งหลายว่า อย่าให้ชาวเมืองปัตตานีเชื่อฟังยังดีเปอร์ตวนเป็นอันขาด คงอนุญาตให้ Seri Tun กับพวกบางคนเท่านั้นที่ได้ ทั้งนี้เพื่อไปสังเกตการณ์ ต่อมายังดีเปอร์ตวนก็ยกไพร่พลเมืองยะโฮร์และอาเจะฮ์ ออกจากเมืองปัตตานี ยังดีเปอร์ตวนขึ้นชั้นหลังช้าง ให้นางดั่งชิริตนั่งคนละข้างกับพระองค์ เมื่อถึงบ้านตีมางันแล้ว ยังดีเปอร์ตวนก็ลงจากหลังช้าง จูงมือดั่งชิริตพาเข้าไปนั่งพักผ่อนในพลับพลาท่ามกลางบรรดาไพร่พลยะโฮร์ทั้งหลาย ปรีक्षाถึงเรื่องจะทำพิธีอภิเษกดั่งชิริต และมีชาวปัตตานีชื่อ Seri Stia และ Mahraja Setia ก็นั่งอยู่ด้วย ยังดีเปอร์ตวนก็ตรัสถาม Seri Stia ว่า “ทำไมชาวเมืองปัตตานีจึงไม่มากับพวกเรา” Seri Setia ก็กราบทูลว่า “เวลานี้ชาวเมืองกำลังสับสนวุ่นกับการจัดคนให้เฝ้าเมืองอยู่ เข้าใจว่าพรุ่งนี้คงจะขึ้นมามหาหมุดพระเจ้าคะ” ยังดีเปอร์ตวนก็รับสั่งว่า “วันนี้ท่านจงกลับไปเมืองปัตตานีก่อน เราหวังว่าพรุ่งนี้คงจะมาที่นี่พร้อมกันทุกคน เพราะมะรืนนี้เราก็จะเริ่มจัดงานแล้ว” Seri Setia ก็มารับคำและพากันกลับมาที่พัก ในคืนนั้นบรรดาคนปัตตานีที่ไปกับยังดีเปอร์ตวนก็พากันหลบหนีกลับปัตตานีหมด แล้วก็ปิดประตูเมืองและวางปืนใหญ่เรียงรายไว้ตามช่องกำแพงเมืองโดยรอบ

เช้าวันรุ่งขึ้น ชาวเมืองอาเจะฮ์ก็พากันเข้ามากราบทูลยังดีเปอร์ตวนว่า “บัดนี้ชาวเมืองปัตตานีที่ตามเสด็จมาบ้านตีมางันนั้นได้พากันหลบหนีกลับไปปัตตานีหมดแล้ว” ยังดีเปอร์ตวนได้ทราบก็โกรธมาก ครั้นเห็นว่าพิธีอภิเษกที่กำหนดไว้วันนี้จะดำเนินต่อไปอีกไม่ได้แล้ว พระองค์จึงสั่งไพร่พลให้ออกเดินทางกลับไปยะโฮร์ต่อไป ยังดีเปอร์ตวนขึ้นหลังช้างคู่กับดั่งชิริต ออกเดินทางมาจนถึงแหลมปัตตานีก็หยุดไพร่พล สั่งให้ชาวอาเจะฮ์คนหนึ่งให้เข้าไปฟังข่าวภายในเมืองปัตตานี ชาวอาเจะฮ์จึงข้ามฟากมายังเกาะเซะ เห็นว่าประตูเมืองปิดและมีปืนใหญ่วางเรียงรายไว้ตลอด ก็รีบกลับไปเฝ้ายังดีเปอร์ตวนกราบทูลความให้ทรงทราบ ยังดีเปอร์ตวนก็สั่งไพร่พล

ออกเดินทางต่อไปยังบ้านปาไซร์ (Pasir) ชาวเมืองปัตตานีก็ออกจากเมืองตามหลัง พวกยะโฮร์ และฆ่าชาวยะโฮร์ไปตลอดทาง ทำให้ชาวยะโฮร์ถูกฆ่าตายไปหลายคน เมื่อคณะยังดิเปอร์ตวันไปถึง Pasir Bandaraja ชาวเมืองปัตตานีจึงถอยกลับ ยังดิเปอร์ตวันก็เดินทางต่อไปจนถึงบ้าน Tabih ก็ให้หยุดพักพลที่นั่น พระองค์เสด็จลงจากหลังช้างและเดินไปนั่งใต้ต้นชมพูต้นหนึ่งให้ดั่งชिरิตนั่งช้างๆ ครู่หนึ่งโดยไม่ทราบเหตุผลใดพระองค์ก็ชักกริชออกจากฝักแทงที่ท้องดั่งชिरิต และดั่งชिरิตก็ล้มลงสิ้นชีวิตที่ใต้ต้นชมพูนั่นเอง เมื่อดั่งชिरิตตายแล้วยังดิเปอร์ตวันก็สั่งให้คนชุดหลุมที่เชิงเขา Tabih เอาศพดั่งชिरิตไปฝังไว้ที่เชิงเขานั้น เสร็จแล้วจึงส่งไพร่พลออกเดินทางต่อไปจนถึงเมืองสาย

ฝ่ายพระเจ้าก็สั่งคนเดินทางไปยังเมืองสาย ให้แจ้งแก่ Bendahara เมืองสายให้จัดเรือสองลำมอบแก่ยังดิเปอร์ตวันสำหรับบรรทุกคนของยังดิเปอร์ตวันกลับไปยังเมืองยะโฮร์ด้วย ส่วนมารดาของยังดิเปอร์ตวันนั้นยังคงอยู่ที่ปัตตานี เพราะยังดิเปอร์ตวันไม่อาจจะเข้ามาบรรทุกมารดาไปได้

- 20 -

ต่อมาพระเจ้าจึงปรึกษากับบรรดาขุนนางว่าจะให้คนนำมารดาของยังดิเปอร์ตวันไปส่งยังเมืองยะโฮร์ บรรดาขุนนางไม่มีผู้ใดจะรับอาสาจะไปส่งได้ พระเจ้าจึงรับสั่งให้คนไปเชิญ Raja Lela จากบ้านคอกกระบือ (Kandang Kerbau) มาเข้าเฝ้า อัน Raja Lela นี้เดิมเป็นชาวเมืองมานังกาเบา (Manang Kabau) และได้อยู่ที่เมืองปัตตานีมานาน มีบุตรหลายคน ซึ่งเป็นคนดีทั้งนั้น เมื่อ Raja Lela มาเข้าเฝ้าพระเจ้า พระองค์จึงรับสั่งว่า “ที่เชิญ Raja Lela มานี้ก็อยากจะทำให้ท่านช่วยพามารดาของยังดิเปอร์ตวันไปส่งที่เมืองยะโฮร์ เชื่อว่า Raja Lela คงจะรับภาระนี้ได้” Raja Lela ก็กราบทูลว่า “อันข้าพระองค์นี้เป็นข้าของพระองค์ เมื่อพระองค์ให้ทำสิ่งใดข้าพระองค์ก็ต้องรับปฏิบัติเสมอ” พระเจ้าได้ฟังกราบทูลก็มีความยินดี จึงสั่งให้นำเสื้อผ้า

มาพระราชทานแก่ Raja Lela เป็นรางวัล ครั้นแล้วก็รับสั่งแก่ลักษณะมะนาให้เตรียมเรือสำหรับ Raja Lela เดินทางพร้อมด้วยเสบียงอาหารและเครื่องใช้สอยทุกอย่างไว้ด้วย Raja Lela จึงลากลับไปและคัดเลือกเอาลูกหลานที่ไว้วางใจได้สี่สิบคนสำหรับติดตามไปยังเมืองยะโฮร์ เมื่อได้คนติดตามไว้ครบแล้วก็พามาเข้าเฝ้าพระเจ้า พระเจ้าจึงกล่าวแก่ Raja Lela ว่า “เราขอให้องค์อัลละฮ์ช่วยให้ท่านเดินทางไปโดยปลอดภัยทุกคน” บรรดาขุนนางทั้งหลายก็พากันกล่าว Daulat Tuanku พร้อม Raja Lela ก็กราบทูลว่า “ด้วยพระบารมีแห่งพระองค์ ข้าพระองค์หวังว่าจะสามารถปฏิบัติกิจของพระองค์ครั้งนี้ได้สำเร็จสมตามพระราชประสงค์พระเจ้าค่ะ” พระเจ้ารับสั่งถาม Raja Lela ว่า “ลูกหลานที่ท่านจะพาไปครั้งนี้มีกี่คน” Raja Lela จึงกราบทูลว่า “ทั้งหมดสี่สิบคนพระเจ้าค่ะ” พระเจ้าจึงสั่งให้คนเอาเสื้อผ้ามาพระราชทานเป็นรางวัลแก่คนของ Raja Lela คนละสำหรับทุกคน ขณะนั้นเจ้าหน้าที่ก็นำมารดาของยังดีเปอร์ตวนมาลงเรือ พระเจ้าตรัสสั่งให้ Raja Lela ให้ความอารักขาแก่มารดาของยังดีเปอร์ตวนเป็นอย่างดี อย่าให้นาทรร้อนใจเป็นอันขาด Raja Lela ก็ถวายบังคม นำลูกหลานลงเรือ และถอยเรือออกไปในวันนั้น

ภายในไม่กี่วัน Raja Lela กับพวกก็มาถึงปากน้ำเมืองยะโฮร์ เมื่อเจ้าหน้าที่เมืองยะโฮร์ลงมาตรวจเรือ คนของ Raja Lela ก็แจ้งให้ทราบ ว่า “เราทั้งหมดนี้มาจากเมืองปัตตานี ได้นำมารดาของยังดีเปอร์ตวนมาส่งยังเมืองนี้” เจ้าหน้าที่เมืองยะโฮร์ได้ทราบก็นำความไปแจ้งแก่ลักษณะมะนา ลักษณะมะนากรีบเข้าไปเฝ้ายังดีเปอร์ตวนทันที ยังดีเปอร์ตวนได้ทราบก็มีความยินดี รับสั่งว่า “พวกรุ่นนี้จึงออกไปรับมารดาของเราขึ้นมา” เช้าวันรุ่งขึ้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายเมืองยะโฮร์ก็พากันลงเรือออกไปรับมารดาของยังดีเปอร์ตวน เมื่อนำขึ้นฝั่งแล้วก็จัดกระบวนแห่มารดาของยังดีเปอร์ตวนเข้าไปในวังซึ่ง Raja Lela และคณะก็เชิญพระราชสวามีของพระเจ้าตามขบวนแห่เข้าไปในวังพร้อมกัน เมื่อถึงแล้วก็นำพระราชสวามีเข้าถวายแก่ยังดีเปอร์ตวน ขณะนั้นลักษณะ

มะนาะยะโฮร์ก็เข้าไปทักทายปราศรัยกับ Raja Lela ว่า “ท่านเดินทางจากปัตตานีมาถึงยะโฮร์นี้เป็นเวลากี่วัน” Raja Lela ตอบว่า “ข้าพเจ้าเดินทางจากปัตตานีมาที่นี่เป็นเวลาสิบสามวัน” ลักษณะมะนากามอีกว่า “เวลานี้เมืองปัตตานีเป็นอย่างไบบ้าง?” Raja Lela ตอบว่า “เวลานี้เมืองปัตตานีก็ปกติดี พวกข้าราชการบริหารทั้งปวงก็มีความสุขกันทุกคน อาหารการกินก็สมบูรณ์ทุกอย่าง” เมื่อได้ถามกันพอสมควรแล้วก็พาพรรคพวกกลับลงเรือของตน

ระหว่างที่ Raja Lela อยู่ที่ยะโฮร์ได้สองวัน Raja Lela ได้เข้าไปทำความรู้จักกับคนในวังยังดิเปอร์ตุวันคนหนึ่งชื่อว่า Encik Bayani วันหนึ่ง Raja Lela ได้เชิญ Encik Bayani มาลงเรือของตน เมื่อ Encik Bayani มาที่เรือ Raja Lela Raja Lela ก็กล่าวว่า “ที่ข้าพเจ้าเชิญท่านมาวันนี้ก็เพราะข้าพเจ้าอยากจะผูกไมตรีเป็นมิตรกับท่าน เพราะข้าพเจ้าเป็นคนต่างถิ่นต่างเมืองไม่รู้จักมักจี่กับผู้ใดเลย แม้มีเหตุเดือดร้อนประการใด เช่นเกิดป่วยไข้เป็นต้น ก็ไม่สามารถจะพึ่งพาใครได้ อีกประการหนึ่งอันชนบทรรมเนียมของชาวเมืองนี้ข้าพเจ้าก็ไม่ทราบดี ดังนั้นหากข้าพเจ้าได้ทำการอะไรผิดพลาดไปบ้างแล้ว ก็ขอท่านได้กรุณาให้อภัยแนะนำและดักเตือนแก่ข้าพเจ้าด้วยจะเป็นพระคุณมาก” Encik Bayani ได้ฟังก็หัวเราะและตอบว่า “ท่านช่างถ่อมตัวเกินไปแล้ว อันคนปัตตานีกับคนยะโฮร์นี้ไม่ผิดแปลกแตกต่างกันอย่างไรเลย” Raja Lela กล่าวอีกว่า “จริงอยู่คนปัตตานีกับคนยะโฮร์นั้นเหมือนกันแต่ชนบทรรมเนียมบางอย่างอาจจะแตกต่างกัน” ครั้นแล้ว Raja Lela ก็นำเอาผ้า Puchuk Parih panjang bersirat หนึ่งผืน กับหอกมีปลอกเล่มหนึ่งให้แก่ Encik Bayani ซึ่ง Encik Bayani กล่าวขอบคุณและว่า “ท่านนี้ต้องลำบากเปล่าๆ ” Raja Lela ก็ว่า “ไม่เป็นไร ข้าพเจ้าขอมอบของสองสิ่งนี้แก่ท่านเป็นเครื่องหมายแห่งมิตรภาพของเราด้วย” แล้ว Encik Bayani ก็ขอลากลับไป หลังจากนั้น Encik Bayani ก็มาเยี่ยม Raja Lela เสมอ

วันหนึ่ง Raja Lela ลงอาบน้ำในคลอง ขณะที่อาบน้ำอยู่นั้นมือขวาของ Raja Lela ก็ยังถือกริชอยู่ไม่ยอมวาง เมื่อจะฉุดตัว Raja Lela ก็เปลี่ยนกริชจากมือขวาไปมือซ้าย Encik Bayani เห็นกริชของ Raja Lela ก็กล่าวขึ้นว่า “ท่านนั้นแม้ในขณะที่อาบน้ำก็ยังไม่ยอมปล่อยกริชหลุดจากมือเลย” Raja Lela ก็ตอบไปว่า “ท่านก็รู้อยู่แล้วว่าข้าพเจ้านี้เป็นทหารของเจ้าเมืองปัตตานี ขณะอยู่บนบกก็ย่อมมีศัตรูอยู่รอบข้าง แม้จะอยู่ในน้ำก็ต้องมีศัตรูอยู่เช่นกัน คนที่เป็นทหารนั้นสมควรหรือที่จะปล่อยให้ตัวตายโดยไม่มีอาวุธอยู่ในมือ”

ไม่กี่วันต่อมา Encik Bayani ก็ลงมาที่เรืออีก และกล่าวแก่ Raja Lela ว่า “ในวันพรุ่งนี้ยังดิเปอร์ตุวันขอเชิญท่านเข้าเฝ้าในวังเพื่อจะขอกริชของท่าน” Raja Lela ก็กล่าวขอบคุณ Encik Bayani แล้ว Encik Bayani ก็ขึ้นบกกลับไป Raja Lela จึงเรียกลูกหลานมาประชุมและบอกแก่ลูกหลานเหล่านั้นว่า “พรุ่งนี้ยังดิเปอร์ตุวันเขาจะขอกริชของเรา พรุ่งนี้เวลาเข้าเฝ้า เจ้าจะต้องถือกริช Pendua ทุกคน และถ้าเรามองหน้าพวกเจ้า พวกเจ้าก็จงจ้องดูตาของเราทุกคน จงอย่าลืม” พวกลูกหลานก็ถามว่า “นอกจากนั้นจะให้พวกเราทำอะไรอีก” Raja Lela ก็ตอบว่า “จงทำตามที่เราสั่งเท่านั้น ไม่ต้องทำอะไรอีก”

วันรุ่งขึ้นคนใช้ของยังดิเปอร์ตุวันก็ลงมาเชิญ Raja Lela ให้เข้าเฝ้ายังดิเปอร์ตุวัน Raja Lela ก็พาพรรคพวกทั้งสี่สิบคนเข้าเฝ้ายังดิเปอร์ตุวันและพวกลูกหลานต่างก็ถือกริช Pandua ตามที่ Raja Lela สั่ง ขณะนั้นบรรดาข้าราชการฝ่ายยะโฮร์ก็เข้าเฝ้าอยู่พร้อมกัน Raja Lela และลูกหลานลงนั่งถวายบังคมยังดิเปอร์ตุวัน ขณะนั้นเสียบ Bentara ก็กล่าวขึ้นว่า “Raja Lela ยังดิเปอร์ตุวันรับสั่งขอกริชของท่าน” Raja Lela ก็ถวายบังคมและกราบทูลว่า “ขอเดชะอันชีวิตของข้าพระองค์นี้ แม้พระองค์จะต้องประสงค์แล้ว ข้าพระองค์ก็ยินดีถวายให้ แต่กริชของข้าพระองค์นี้ ข้าพระองค์จำเป็นต้องขอพระราชทานอภัยที่ไม่สามารถจะสนองคำสั่งของพระองค์

ได้” พร้อมกันนั้น Raja Lela ก็หันไปจ้องตาพวกลูกหลานตามที่ได้ซ่อมกันไว้ Bentara ก็กล่าวซ้ำอีกเป็นครั้งที่สอง Raja Lela ก็กราบทูลเช่นเดิมอีก และครั้งที่สาม Raja Lela ก็กราบทูลเช่นเดียวกัน พอครั้งที่สี่ Bentara ก็กล่าวขึ้นว่า “Raja Lela บัดนี้ยังดิเปอร์ตุวันได้พระราชทานกริขคืนให้แก่ท่านแล้ว” Raja Lela ได้ยินก็ถวายบังคมแล้วปลดกริขออกจากบั้นเอวและกราบทูลว่า “Daulat Tuanku ขอได้พระราชทานอภัยโทษแก่ข้าพระองค์ด้วยพระเจ้าค่ะ” ยังดิเปอร์ตุวันจึงตรัสว่า “เราเคยได้ยินว่าบรรดาขุนนางข้าราชการที่มายังเมืองยะโฮร์นี้ ไม่เคยมีใครกล้าพูดแก่เราเช่น Raja Lela นี้เลย” Raja Lela ก็กราบทูลว่า “ข้าพระองค์นี้ได้เข้าเฝ้าพระองค์ก็โดยได้รับบัญชาจากพระเจ้า และได้เข้าเฝ้าพระองค์ในลักษณะที่เป็นอุปนิสัยของข้าพระองค์เองเท่านั้น ถ้าหากพระเจ้าทรงบัญชาให้ผู้อื่นมาเฝ้าพระองค์ เขาก็คงจะเข้ามาเฝ้าด้วยลักษณะของเขาอย่างอื่นก็ได้พระเจ้าค่ะ” ยังดิเปอร์ตุวันจึงตรัสตามว่า “Raja Lela มาเมืองยะโฮร์นี้รู้สึกเป็นอย่างไรบ้าง” Raja Lela ก็กราบทูลว่า “เมื่อข้าพระองค์อยู่เมืองปัตตานี ข้าพระองค์คือข้าแห่งพระเจ้า และเมื่อข้าพระองค์มาเมืองยะโฮร์นี้ ข้าพระองค์ก็เสมือนเป็นข้าของพระองค์ด้วย แต่ข้าพระองค์นี้มีหัวใจเดียวเท่านั้น” ยังดิเปอร์ตุวันทรงพอพระทัย จึงพระราชทานเสื้อผ้าแก่ Raja Lela เป็นรางวัลหนึ่งสำหรับ Raja Lela ก็ถวายบังคมลากลับมายังเรือ Raja Lela อยู่เมืองยะโฮร์ได้ยี่สิบวันก็เตรียมตัวลากลับ และสองวันต่อมา ข้าราชการเมืองยะโฮร์ก็นำเครื่องบรรณาการและสารที่จะนำไปถวายพระเจ้ามาให้ ต่อจากนั้น Raja Lela ก็ออกเรือเดินทางกลับเมืองปัตตานี เมื่อถึงปัตตานีก็นำเครื่องบรรณาการและสารของยังดิเปอร์ตุวันเข้าถวายแก่พระเจ้า หลังจากนั้น Raja Lela ก็นำลูกหลานกลับไปคอกกระบือ

- 21 -

ต่อจากนั้นไม่นาน Raja Kali เกิดคิดทรยศต่อพระเจ้า ได้คบคิดกับ Tuk Mir และพรรคพวก จะเข้าไปหาพระเจ้าในตำหนักหลวง เมื่อคบคิดตกลงกัน

แล้วก็เดินถือกริชขึ้นไปในตำหนัก ขณะนั้นบรรดานางสนมกำนัลก็กำลังเฝ้าพระเจ้าอยู่พร้อมหน้ากัน เมื่อ Raja Kali เดินเข้าไปในั้น พวกสนมกำนัลเห็นผิดสังเกตก็วิ่งเข้าล้อมพระเจ้าไว้ ไม่ให้ Raja Kali เข้าไปใกล้พระเจ้า และร้องโวยวายว่า Raja Kali คิดขบถ ขุนนางข้าราชการก็พากันเข้าหา Datuk Bendahara Ternam และ Datuk Wang Ketakih หรือกันว่าจะทำอย่างไร เพราะบัดนี้ Raja Kali ได้เข้าไปอยู่ในตำหนักหลวงแล้ว ในที่สุดก็พากันลงความเห็นว่าก่อนอื่นควรจะให้ใครแอบเข้าเฝ้าพระเจ้าเสียๆ เพื่อทราบความคิดของพระเจ้าว่าพระเจ้าสมัคใจกับ Raja Kali หรือไม่ ความคิดนี้ Datuk Ternam และ Datuk Wang เห็นชอบด้วย จึงให้คนแอบเข้าไปเฝ้าพระเจ้า พระเจ้าก็รับสั่งว่า “ถ้าหากบรรดาข้าราชการทั้งหลายเมตตาแก่เราแล้ว ขอให้ช่วยเราให้พ้นไปจากตำหนักนี้ให้ได้เสียก่อน เมื่อเราพ้นไปแล้ว Datuk Bendahara จะทำอย่างไรแก่ Raja Kali ก็แล้วแต่ Dutuk Bendahara จะคิดเอง”

ฝ่าย Raja Kali นั้น ถึงแม้ได้เข้าใกล้ชิดพระเจ้าก็ตาม แต่จะคอยสังเกตความเคลื่อนไหวต่างๆ อยู่ ถ้าเห็นว่าพระเจ้าจะพยายามออกไปจากตำหนักแล้วก็จะเข้าไปทำร้ายพระเจ้าทันที ส่วนคนที่แอบเข้าเฝ้าพระเจ้าได้นั้นก็นำความออกมาแจ้งแก่บรรดาข้าราชการเหล่านั้นตามที่พระเจ้ารับสั่ง บรรดาข้าราชการก็ปรึกษาหารือเพื่อช่วยพระเจ้าออกมาจากตำหนัก ในที่สุด Datuk Wang ก็ออกความเห็นว่ “มีวิธีเดียวที่เราจะสามารถพาราพระเจ้าให้พ้นจาก Raja Kali ได้ โดยให้ Raja Kali กินยาเบื่อ เมื่อ Raja Kali กินยาเบื่อสลบแล้ว เราก็เข้าไปพาพระเจ้าออกมาได้” ข้าราชการต่างก็เห็นด้วย

ส่วน Raja Kali นั้นก็ระวังตัวอยู่ แม้อาหารการกินก็ไม่ยอมกินนอกจากอาหารที่เหลือจากพระเจ้าเสียแล้ว Raja Kali อยู่ในตำหนักสิบสองวัน วันหนึ่งเห็นได้โอกาสเมื่อพระเจ้าเสวยอาหารแล้ว นางสนมก็แอบเอายาใส่ในแกงที่เหลือจากพระเจ้าเสวยให้ Raja Kali กิน Raja Kali กินแกงแล้วก็ถูกยาสลบไสลไป พวกขุน

นางก็พาพระเจ้าออกมาได้ เมื่ออยู่ห่างจากพระเจ้าแล้ว พวกทหารก็กรูเข้าจับ Raja Kali ได้ และนำไปประหารเสียนอกประตูเมือง กล่าวกันว่า ณ ที่ Raja Kali ถูกประหารนั้น ก็เกิดมีต้นผักขมหนามงอกขึ้นมามากมาย คนจึงเรียกต้นผักขมหนามนั้นว่า Bayan Raja Kali (ผักขมร่ายากาลิ)

ส่วน Tuk Mir ถือว่าเป็นลูกหลานของ Rasul Allah ไม่ควรทำให้เลือดตกยางออก จึงไม่ให้ประหารด้วยกริช แต่ก็ให้จับไปถ่วงน้ำให้ตายที่ในทะเลฝั่งหัวแหลม นอกจากนั้น Datuk Ternam ก็สั่งให้จับลูกหลานของ Raja Kali ทั้งชายและหญิง ตลอดจนลูกเล็กเด็กแดง แม้แต่ลูกในท้องก็ฆ่าเสียให้หมด การประหารชีวิตนี้ได้ทำอยู่ถึงสามวันจึงหมด ยังมีหลานชายของ Raja Kali คนหนึ่งชื่อ Raja Hujan อายุประมาณสามปี Raja Babal Bendang Badan ซึ่งเป็นญาติห่างๆ จึงเกิดความสงสารได้พาไปซ่อนไว้ในป่าช้า และเอากระทะเหล็กครอบไว้พร้อมกับนำอาหารไปให้กินเพื่อไม่ให้ตาย Raja Hujan นี้เองเป็นต้นตระกูลของ Raja Kecil ตลอดจนถึง Raja Abu และ Alung Nam ต่อมา

ส่วนดำหนักที่ Raja Kali ขึ้นไปหาพระเจ้านั้นก็ถูกส่งให้รื้อทิ้ง แต่ Datuk Kun Kepadang ได้ขอไม่ต่างๆ เขาไปสร้างห้องพระโรง และห้องพระโรงหลังนี้ เมื่อชาวสยามยกมาตีปัตตานีได้ภายหลัง ชาวเมืองพากันหนีทิ้งเมืองหมดแม้แต่พระเจ้ายกหลบหนีไปยังบ้าน Teradiah ทางในเมืองจึงถูกชาวสยามเอาไฟเผาจนไหม้พินาศไปหมด

- 22 -

ต่อมาหลังจากนั้น พระเจ้าก็ประชวรและสิ้นพระชนม์ ชาวเมืองเรียกเจ้าเมืองพระองค์นี้ว่า Marhum Besar เพราะพระองค์เป็นพระชายาของยังดีเปอร์ตุวัน บือชาแห่งยะโฮร์

เมื่อมารโยม บือชา สิ้นพระชนม์แล้ว เจ้าเมืองที่เป็นเชื้อสายมาจากเมืองโกตามหาลิขัยนั้นก็สิ้นสุดลงถึงมารโยม บือชาห์พระองค์นี้เท่านั้นเอง

อันเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลที่มีเลือดขาวนั้น คนแรกคือนางมหาจือรี เดิมชื่อนาง Kampuwangku เกิดจากฟองน้ำ ต่อมาเรียกว่านางมหาจือรี นางมีบุตรสาวชื่อนางเลือดขาว นางเลือดขาวก็มีเลือดเป็นสีขาวเช่นกัน เด็กผู้ชายนั้นเกิดจากไม้ไผ่ตงชื่อว่า Paya Silin Paya Antiwa ซึ่งเรียกว่า Alung Betung แต่งงานกับนางมหาจือรี อันประวัติพระองค์ที่มาจากทางเหนือนั้นก็คือ Paya Silin Paya Antiwa ตามคำบอกเล่ากันว่าลงมาจากสวรรค์ และเจ้าของเมืองปัตตานีนั่นก็ลูกหลานของ Paya Silin Paya Antiwa นี่เองและสิ้นสุดเชื้อวงศ์ของ Paya Silin Paya Antiwa ที่มารโฮม บือซา นี่แหละ

เมื่อเชื้อพระวงศ์เจ้าเมืองปัตตานีสันสุดลง ไม่มีเชื้อพระวงศ์ที่จะให้มาครองเมืองได้อีก บรรดามุขมนตรีทั้งหลายก็ปรึกษารื้อกันเพื่อหาผู้ที่จะขึ้นครองเมืองปัตตานีสืบไป ขณะนั้นมีเชื้อเจ้าคนหนึ่งเดิมเป็นเชื้อเจ้าเมืองจากกลันตันชื่อว่า Raja Bakal อาศัยอยู่ที่บ้าน Teluk คณะมุขมนตรีจึงไปเชิญเข้ามาแต่งตั้งให้ครองเมืองแทนมารโสม บือซา ต่อไป มารโสมได้ครองเมืองไม่นานก็สิ้นพระชนม์ ชาวเมืองเรียกว่า มารโสม Teluk ครั้น Raja Bakal สิ้นพระชนม์ มุขมนตรีทั้งหลายไปเชิญเชื้อเจ้าเมืองกลันตันอีกคนหนึ่งมาให้ครองเมืองชื่อว่า Raja Emas Kelantan ต่อมา Raja Kelantan ก็สิ้นพระชนม์อีก ชาวเมืองเรียกว่า มารโสม กลันตัน (Marhum Kelantan) ในสมัยที่มารโสม กลันตัน มาครองเมืองปัตตานีนี้นั้นปรากฏว่ามีเรือของ Datuk Datuk จากเมืองกลันตัน นำเรือเข้ามาในเมืองปัตตานีและได้เข้ามาจอดที่สะพานบ้านกะดีมาก ซึ่งแต่ก่อนนี้เรือที่มาจากต่างประเทศจะเข้าเมืองปัตตานีก็ต้องจอดที่ Kuala Tuk Tuk Akut ที่เดียวเท่านั้น แม้แต่เรือจากเมืองกลันตันก็เช่นกัน แต่มาตอนนี้เรือ Datuk Datuk ที่มาจากกลันตันก็ได้รับอนุญาตให้เข้าจอดที่บ้านกะดีได้

เมื่อมารโสม กลันตัน สิ้นพระชนม์ บรรดาขุนนางข้าราชการก็พากันไปเชิญเชื้อเจ้าเมืองกลันตันอีกคนหนึ่งชื่อ Raja Emas Jayam มาให้ปกครองเมืองปัตตานีแทนและให้เรียกพระองค์ว่า "Baginda" Baginda ได้ครองเมืองไม่นาน Datuk Wang Ketarab ร่วมกับ Datuk Wang Kabudal และ Laksamang Dajang ทำการปฏิวัติ ถอดจากตำแหน่งเสียและ Datuk ทั้งสามคนนี้จึงปรึกษากันว่าจะไปเชิญ Raja Bendang Badan มาปกครองเมืองปัตตานีแทนต่อไป แต่ขณะนั้น Raja

Bendang Badan ร้องขอไม่ยอมเป็นเจ้าเมือง

ครั้งนั้นมีเจ้าองค์หนึ่งเรียกว่า Raja Putera เป็นเชื้อเจ้าจากเมืองไทรบุรี ในสมัยที่เจ้าเมืองอาเจะฮักยกทัพมาตีเมืองไทรบุรีนั้น คนเมืองไทรบุรีต่างพากันหนีเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองปัตตานีมาก Raja Putera คนนี้ได้หนีเข้ามาอยู่ในเมืองปัตตานีคนหนึ่งด้วย Nang Kebun ยายของ Tuk Alung Cang ได้เข้าเป็นศิษย์เรียนศาสนา กับ Raja Putera และได้ถวายเด็กในบ้านคนหนึ่งชื่อ นางสุหลง ให้เป็นภรรยาของ Raja Putera ได้แต่งงานเป็นสามีภรรยาและได้บุตรหญิงชื่อ Raja Dewi ครั้น Datuk ได้มาขอให้ Raja Bendang Badan เป็นเจ้าเมือง Raja Bendang Badan ไม่ยอมรับแล้วก็ไปเชิญ Raja Dewi มาแต่งตั้งให้ครองเมืองแทน Raja Dewi จึงได้มาครองเมือง ขณะที่ Raja Dewi ครองเมืองนั้นให้เรียกชื่อพระองค์ว่า “พระเจ้า” อีก Raja Dewi ขึ้นครองเมืองได้เก้าปี ก็ขอมอบตำแหน่งคืนให้แก่ Datuk Wang Ketarab

Datuk Wang Ketarab กับ Datuk Wang Kebudal และ Datuk Laksamana Dajang จึงพากันขึ้นไปเคียดเคือง Raja Bendang Badan ที่ชื่อว่า Raja Kab มาครองเมืองแทน Raja Dewi หรือ Raja Banderung ได้ปกครองเมืองเรียกว่า Paduka Syah Alam แต่พระองค์ก็ครองเมืองมาได้เพียงสี่ปี Raja Laksamana Dajang ก็ปฏิวัติยึดอำนาจขับไล่ Raja Bendang Badan ให้ออกจากตำแหน่ง และขับไล่ Datuk Wang ให้ออกจากเมืองไปอยู่ที่เมืองกลันตัน และให้คนของเขาคนหนึ่งชื่อ Gah Pelinggam ฆ่า Bentara! Bentara Wan Dagang เสียอีกคนหนึ่งด้วย แล้ว Laksamana Dajang ก็ขึ้นเป็นเจ้าเมืองเอง ที่บ้าน Dajang ขณะนั้น Datuk Pengkalan Pauk และ Raja Sai พาพรรคพวกไปรบกับ Raja Dajang Raja Dajang สู้ไม่ได้ก็พาพรรคพวกกลับไปเมืองสงขลา ต่อมาก็พาพรรคพวกชาวสยามจากสงขลาเข้ามาตีเมืองปัตตานีอีก แต่ก็ต้องพ่ายแพ้กลับไปยัง Cansik และตั้งบ้านอยู่ที่บ้าน Nanggim ต่อมานาง Puteri ภรรยา Raja Laksamana Dajang

สิ้นชีวิตได้นำศพมาฝังไว้ที่บ้านดอนรัก

ฝ่ายทางเมืองปัตตานีนั้น Datuk Pengkalan Paul จึงให้คนไปเชิญ Datuk Wang Ketarab ซึ่งอยู่ที่กลันตันกลับมาให้ดำรงตำแหน่ง Bendahara อีก ฝ่าย Raja Ambang นั้นเป็นคนไทรบุรี ได้เข้ามาอาศัยอยู่กับ Datuk Tarab ทั้งครอบครัว Datuk Tarab กับ Datuk Kun Keluang Nangka ก็แต่งตั้ง Raja Ambang ให้อยู่ที่บ้าน Jambu แต่อยู่ไม่นาน Raja Ambang ก็สิ้นชีวิต ศพของ Raja Ambang ถูกนำไปฝังที่บ้าน Teluk

- 24 -

ต่อจากนั้น Alung Yunus ได้ครองเมือง ตั้งเมืองที่ Air Lilih เมื่อ Alung Yunus ครองเมือง ก็ริบบ้านของ Raja Dajang ที่ในเมืองมาสร้างเป็นมัสยิดที่บ้านบานา

ขณะนั้นมีชาวอาหรับผู้หนึ่งเป็นเชื้อ Rasullah มาจากเมือง Bait Almukadas ชื่อ Syrijd Abdullah เดิมเป็นคนเมืองตรังกานู ได้มาอยู่ที่เมืองปัตตานี ส่วน Haji Yunus นั้นเป็นชาวเมืองปัตตานีและ Syaikh Abdulkadir เดิมเป็นชาวเมือง Pasai และ Haji Abdurrahman นั้นเดิมเป็นชาว มาได้ภรรยาเป็นชาวเมืองปัตตานี และ Fakih Abdulmanan นั้นเป็นชาวเมืองมลังกาเบามาจากเมืองไทรบุรี ได้ภรรยาที่ บ้ายบูยุด พวก Datuk เหล่านี้ได้มาสอนการศาสนาแก่ชาวเมืองปัตตานี ทำให้บ้านเมืองอยู่อย่างสงบสุข เมื่อ Alung Yunus ครองเมืองอยู่นั้น ชาวเมืองเรียกว่า “ยังติเปอร์ตุวัน” ชาวเมืองนิยมนับถือและรักใคร่มาก แม้ชาวต่างประเทศก็พากันยกย่องในความดีของ ยังติเปอร์ตุวันนั้นเช่นกัน

ยังติเปอร์ตุวันเป็นเจ้าเมืองมาสิบเอ็ดเดือน โดยไม่รู้เหตุผลกลใด ยังติเปอร์ตุวันเกิดขัดกับ Datuk Kun Pengkalan Pauh ยังติเปอร์ตุวันจึงพาพรรคพวกไปรบ Kun Pengkalan Pauh ต่างสู้รบกันเป็นหลายวันก็ถูกพวก Kun Pengkalan Pauh

ยิ่งถูกยั้งตีเปอร์ตุวันสิ้นชีวิต ความจริงอัน Datuk เหล่านี้ล้วนเป็นพี่น้องกัน คือ Datuk Pengkalan Pauh นั้นเป็นพี่ชายใหญ่ต่างมารดาให้กับยังตีเปอร์ตุวัน (Alung Yunus) และ Datuk Sai เป็นน้องชายของ Datuk Kun Pengkalan Pauh คนหนึ่ง Datuk Pujut ก็เป็นพี่ชายต่างมารดาให้กับยังตีเปอร์ตุวันเหมือนกัน แต่ขณะที่เกิดรบกันนั้น Datuk Pujut ป่วยหนักไม่สามารถจะมาทำการไกลเกลี่ยสองพี่น้องที่รบกันให้คืนดีกันได้ Datuk Sai เพราะอยู่ไกลจึงมาไม่ทัน มี Alung Tarab อีกคนหนึ่งพี่น้องของตีเปอร์ตุวันเหมือนกัน แต่ Datuk Tarab นี้เป็นคนเห็นแก่ตัวไม่ยอมยุ่งเกี่ยวกับใคร วางตัวเป็นกลาง แม้พี่น้องรบกันก็ไม่ยอมเข้าช่วย สมัยนั้นเมืองปัตตานีกลายเป็นเมืองวิบัติ ไม่มีเจ้าเมืองที่แท้จริง พวกหัวหน้า Datuk ต่างๆ ก็แยกไปครองถิ่นตนเอง แม้รายได้ของแผ่นดินต่างก็เก็บเข้าแก่ตนเองไม่ส่งมาบำรุงบ้านเมือง บ้านเมืองก็ไม่มีการปกป้องรักษาเช่นแต่ก่อนๆ โจรผู้ร้ายชุกชุม ราษฎรต้องรักษาความปลอดภัยแก่ตนเองตามอัธยาศัย

อันบุคคลที่จะได้ชื่อคนดีนั้นมีอยู่สองประการ คือผู้ที่กอบกรรมทำดี อันเป็นกรรมที่เป็นผลบุญในชาตินี้และชาติหน้าหนึ่ง และผู้ที่ปฏิบัติกรรมดีให้มีผลเป็นความดีแก่คนทุกคนในชาตินี้อีกประการหนึ่ง

ภาค 3

- 25 -

ในสมัยมารโหม ตีมางันครองเมืองปัตตานีอยู่นั้น Bendahara Kayu Kelat เป็น Bendahara ว่าราชการเมือง แต่ครั้งตัว Bendahara คิดทรยศต่อมารโหม แล้วก็เลยกลับไปอยู่เมืองสาย และไม่กลับมาว่าราชการเมืองที่เมืองปัตตานี จนสิ้นชีวิต Bendahara ผู้นี้คือ Bendahara Kayu Kelat และสิ้นชีวิตในสมัยมารโหม ตีมางัน นั้นเอง ครั้นมารโหมตีเงาะขึ้นครองเมือง ผู้ทำหน้าที่ Bendahara ต่อมาคือ Bendahara Angkerah เดิมเป็นชาว ชาวเมืองมาตารัม (ตัวหนังสือตรงนี้ขาดไม่สามารถจะอ่านได้ - ผู้แปล)...เป็น...ของมารโหม บงตู Bendahara คนนี้สิ้นชีวิตในสมัยมารโหม ตีเงาะฮ์ เช่นกัน ต่อมาบิดาของ Datuk Ternam มาเป็น Bendahara จนกระทั่งมารโหมตีเงาะฮ์สิ้นพระชนม์ เมื่อมารโหมพาหังขึ้นครองเมือง Bendahara พ่อของ Datuk Ternam ก็สิ้นชีวิตในสมัยนั้น ต่อจากนั้น Datuk Sakur เป็น Bendahara ครั้นมารโหมพาหังสิ้นพระชนม์ มารโหม บือซา ขึ้นครองเมือง Datuk Sakur ก็สิ้นชีวิต หลังจากนั้น Datuk Ternam ได้เป็น Bendahara เมื่อมารโหม บือซาสิ้นพระชนม์ มารโหม Teluk ครองเมือง Bendahara Ternam ก็สิ้นชีวิตในสมัยมารโหม Teluk ต่อมา Datuk Dipera เป็น Bendahara เมื่อมารโหม Teluk สิ้นพระชนม์ มารโหม กลันตัน ขึ้นครองเมือง Datuk Dipera ก็สิ้นชีวิตในสมัยมารโหม กลันตัน Datuk Sai ได้เป็น Bendahara ในสมัยมารโหม กลันตัน ครองเมืองอยู่นั้น ได้เปลี่ยน Bendahara หลายคน เมื่อ Datuk Sai สิ้นชีวิต Datuk Bengsai เป็น Bendahara ต่อ หลังจาก Datuk Bangsai นั้น Tuk Tera เป็น Bendahara แต่ก็ต้องถูกออกจากตำแหน่ง Datuk Kumpul Setar เข้ารับตำแหน่ง Bendahara แต่อยู่ได้เจ็ดวัน Datuk Tanah Merah กลับจากกลันตันก็เข้ารับตำแหน่ง Bendahara

จาก Datuk Kumpul Setar, Datuk Tanah Merah สิ้นชีวิตในสมัยมารโหม กลันตัน Datuk Bangrakam ได้เป็น Bendahara ต่อ แต่ก็สิ้นชีวิตไปอีก Datuk Tarab จึงได้เป็น Bendahara ต่อมา มารโหมกลันตันก็สิ้นพระชนม์ ในระหว่างนั้น Datuk Tarab สิ้นชีวิตอีก หลังจากนั้นก็ไม่มีใครได้เป็น Bendahara อีกจนบัดนี้

ในสมัยมารโหม Teluk ครองเมืองนั้น มีเหตุการณ์เกิดขึ้นหลายประการ ผู้ครองเมืองไม่ได้รับค่าเลี้ยงชีพเหมือนผู้ครองเมืองก่อนๆ บรรดาขุนนางผู้ใหญ่ต่างก็ให้อำนาจแย่งเอาผลประโยชน์ของบ้านเมืองไปแบ่งปันกันเอง การปกครองบ้านเมืองก็ไม่มีใครคิดที่จะจัดระเบียบให้ดำเนินไปตามควร ยืงนานบ้านเมืองก็ยิ่งเสื่อมทรามไป ต่างคนต่างปกครองถิ่นของตนไม่ยอมอ่อนต่อผู้ใด

ภาค 4

- 26 -

ในสมัยมารโหม บงสุ ครองเมืองอยู่นั้น ได้มีเรือสำเภาจาก Cekeram ลำหนึ่งเข้ามายังเมืองปัตตานี นายเรือลำนั้นมีชื่อว่า Cau Hang ได้นำเรือเข้ามาพร้อมบุตรภรรยาและบริวารเข้าใช้สอย เมื่อถึงปัตตานี Syahbandar จึงเข้ากราบทูลมารโหมว่า "ขอเดชะ บัดนี้มีเรือสำเภาลำหนึ่งมาจาก Cekeram มีความชำนาญในการฝึกช้าง" มารโหม บงสุ จึงรับสั่งให้นำตัวเข้าเฝ้า Cau Hang ก็ถูกนำตัวเข้าเฝ้ามารโหม บงสุ พระองค์ตรัสถามว่า "มีความรู้ฝึกช้างจริงหรือ" Cau Hang กราบทูลว่า "ขอเดชะ ข้าพระองค์สามารถเลี้ยงช้างให้เชื่องได้ พระเจ้าค่ะ" มารโหม บงสุ จึงตรัสว่า "ถ้าอย่างนั้นเราจะให้เจ้าฝึกลูกช้างของเราดูก่อน" ต่อมา Cau Hang ก็เข้าทำการฝึกลูกช้างของพระองค์จนเชื่อง ต่อมาพระองค์จึงให้ Cau Hang พาบุตรภรรยา มาอยู่ที่บ้าน Cerakkin เมื่อ Cau Hang ได้มาอยู่ที่ Cerakkin ก็ได้ปราบพื้นที่สร้างบ้านอาศัยอยู่และทำการเพาะปลูกเป็นอาชีพและเป็นอย่างดี มารโหม บงสุ ก็เลยพระราชทานที่ดินนั้นให้เป็นสิทธิ์แก่ Cau Hang ได้อยู่จนกระทั่งบุตรหลานตลอดมา ส่วน Cau Hang ก็ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลและฝึกช้างให้พระองค์ตามถนัด

Cau Hang มีบุตรสาวชื่อนางขาม และนาง Embak บุตรชายชื่อ Alung Bu An มีบุตรกับภรรยาอีกสองคนชื่อ Nang Pu An คนหนึ่งและ Alung Tiba คนหนึ่ง Alung Tiba นั้นได้นาง Embak เป็นภรรยาได้ลูกห้าคน เป็นหญิงสองและเป็นชายสาม ลูกผู้หญิงคนที่ชื่อ Nang Pu Seri และลูกคนกลางชื่อ Nang But ลูกชายคนหนึ่งชื่อ Alung Seri Ain และอีกคนหนึ่งชื่อ Alung An คนสุดท้ายชื่อ Alung Cirat ส่วนนาง Puteri นั้นมีลูกหกคน Alung Kung คนหนึ่ง Alung Tun คนหนึ่งและ Alung Sipu คนหนึ่ง Nang Tung คนหนึ่ง Nang Dam คนหนึ่ง Nang

Sun คนหนึ่ง Nang But คนหนึ่ง Nang But นั้นไม่มีลูก Alung Seri Ain นั้นได้
 พระราชทานนามว่า Kanjang Seri Rama และ Kanjang Seri Rama มีบุตรเจ็ดคน
 บุตรชายชื่อ Alung Kasar คนหนึ่ง คนผู้หญิงชื่อ Nang Sib นึ่ง Nang Kasri นึ่ง
 Nang Bakal นึ่ง Wan Cina นึ่ง Wan Jadi นึ่ง Nang Perasyi นึ่ง Alung An
 Bendahara Cerak Kin มีลูกเก้าคน ชื่อ Nang Ci นึ่ง Nang Rat นึ่ง Nang Mah
 นึ่ง Nang Perak นึ่ง บุตรชายชื่อ Alung Tungu นึ่ง Alung Tiba นึ่ง Alung
 Sam นึ่ง Cau Nui นึ่ง Perom นึ่ง Nang Subah นึ่ง บุตรของ Alung Cirat
 ชื่อนาง Kaq นึ่ง Nang Hawa นึ่ง Nang Pah นึ่ง บุตรชายชื่อ Alung Mu นึ่ง
 Alung Cang นึ่ง Alung Seri นึ่ง Alung Alai นึ่ง และบุตร Pu นั้นเป็นชายสาม
 คนชื่อ Cau Tang นึ่ง Cau Nui นึ่ง เจ้าน้อยไม่มีบุตร Cau Ajai นึ่ง Cau Ajai
 นั้นไม่มีบุตร บุตรของ Cau Tang นั้นชื่อ Cau Hang บุตรของ Cau Hang มีสองคน
 ชื่อ Wan Banum นึ่ง Wan Pun นึ่ง บุตรของ Cau Nui มีห้าคนชื่อ Wan Sulung
 นึ่ง Wan Mi นึ่ง Wan Tijah นึ่ง Wan Serah นึ่ง Wan Bagus นึ่ง บุตรของ
 Wan Sulung นั้นสามคน Wan Selam นึ่ง Wan Du นึ่ง บุตรของ Wan Mi นั้น
 สองคน Alung Ngah นึ่ง Nang Tung และ Wan Tijah นึ่ง Wan Tijah ไม่มีบุตร
 บุตรของ Wan Serah มีบุตรหกคนชื่อ Nang But นึ่ง Nang Pu นึ่ง Wan Mi
 นึ่ง Wan Su นึ่ง Wan Delah นึ่ง Wan Jamal นึ่ง Wan Bagus นั้นมีบุตรสอง
 คนชื่อ Wan Kamar นึ่ง Wan Jura นึ่ง

บุตรของ Tiba สองคนชื่อ Cau Pekang นึ่ง Cau Ngam นึ่ง Cau Pekang
 นั้นมีบุตรสองคน ชื่อ Cau Rat นึ่ง Cau Dai นึ่ง Cau Nangam นั้น มีบุตรสี่คน
 เป็นผู้หญิงทั้งหมดชื่อ Cau Bu นึ่ง Cau Setia นึ่ง Cau Wati นึ่ง Cau Ngah นึ่ง

- 27 -

สมัยที่ Datuk Cerak Kin เป็น Bendahara นั้น ได้จัดคน Pan curat

เข้าใจว่าเป็นพวกโจรสลัดคนสำหรับรับใช้ Datuk Bendahara คนสืบลับคนนี้แบ่งออกเป็นสองพวกๆ ละยี่สิบคนอยู่งานพวกละหนึ่งผลัดคือ ครั้งแรกผลัดที่หนึ่งยี่สิบคนอยู่เฝ้าเมือง อีกยี่สิบคนให้ออกไปหากินยังเมืองต่างๆ เป็นเวลาผลัดละสามเดือน ครั้นครบสามเดือนพวกแรกก็กลับมานำสิ่งของที่หาได้มามอบแก่ Bendahara แล้วพวกที่สองก็ออกไปให้พวกแรกอยู่เฝ้าเมืองอีก คนที่ไปนั้นก็ไปเมืองต่างๆ เช่นเมือง Kedah เมือง Merdelung (พัทลุง) และสงขลา ในระหว่างสืบลับคนนั้น Datuk Cerak Kin ได้เลือกคนที่มีความสามารถและเก่งกล้าเป็นหัวหน้าพวกละหนึ่งคน คนหนึ่งชื่อ Abdulfakar คนหนึ่ง และ Abduljalil คนหนึ่ง

ในสมัยนั้นในเมืองปัตตานีสุขสบายมาก ผู้ที่เดินทางมาโดยเรือ เมื่อถึงท่าเรือเมืองปัตตานีก็ไม่ต้องคอยเฝ้าเรืออีก แม้ทรัพย์สินสมบัติเป็นเงินหรือทองคำดีจะไม่มีคนเข้าไปลักขโมยเลย

และชาวเมืองบ้านนอกก็ตามหรือ Luk Cap และ Lembang ในนาหรือของอื่นๆ ก็ตาม ถ้าเจ้าของตามหาไม่พบก็ให้มาแจ้งความแก่ Bendahara

Abdulfakar กับ Abduljalil ก็ต้องออกสืบหาสิ่งของที่หายนั้นจนพบและคืนให้เจ้าของไป จึงนับว่าบ้านเมืองตอนนั้นสงบราบคาบมาก ราษฎรทุกคนต่างก็ขอพรต่อพระเจ้าให้ Datuk Cerak Kin มีความสุขยั่งยืนตลอดจนลูกหลานให้ได้เป็นเจ้านายตลอดกาล

ภาค 5

- 28 -

อันคนที่ เป็น Bendahara คนแรกของเมืองปัตตานีนั้น คือ Dutuk Sakur ต่อมาก็ Datuk Ternam หลังจาก Datuk Ternam คือ Datuk Dipera ต่อไป Datuk Bangrekam, Datuk Bangrekam นั้นเป็น Bendahara ได้เพียงเจ็ดวัน ก็เกิดแก่งแย่งกันระหว่าง Datuk Sai กับ Datuk Bangsai ในที่สุดได้แก่ Bartuk Bangsai, Datuk Sai จึงไปขอให้ Tuk Tua และ Orangkaya Seri Bijaya Indera, Seri Deriya สามคนไปอ้อนวอน Datuk Bangsai พุดขอตำแหน่งจาก Datuk Bangsai, Tuk Tua จึงไปหา Raja Mendelang m-m-k-w-n kasut นำมายังตำหนักให้เป็นเจ้าเมือง Raja Mendelang ก็สั่งให้คนไปพุดขอร้องจาก Datuk Bangsai, Datuk Bangsai ก็หายอโมไม่ พวก Datuk Sai จึงให้คนไปทำร้าย Datuk Bangsai จน Datuk Bangsai สิ้นชีวิต Raja Mendelang ก็ตั้งตัวเป็นเจ้าเมือง และตั้ง Tuk Tua เป็น Bendahara

เวลานั้น Pra' Pempan เป็นเจ้าเมืองที่กลันตันเป็นเวลาสามเดือน Datuk Sai ก็รวบรวมกำลังพลและกำลังจากเจ้าเมืองสงขลา เจ้าเมืองสงขลาที่ส่งกำลังมาช่วยรบด้วย ในที่สุด Tuk Tua สู้ไม่ได้ Seri Deriya ถูก Seri Bijaya Indera ฆ่าตายที่บ้าน Kudang ต่อมา Tuk Tua ก็นำ Pra' Pempan นำกำลังเข้ามาทาง Jamban Rama เลยต่อสู้กันขึ้นทั้งสองฝ่าย และขณะนั้น Tuk Tua ก็ถูกปืนจากบน Rung (คำว่า Rung ไม่รู้ว่าคืออะไร - ผู้แปล) และ Pra' Pempan ก็ถูกปืนเลยถอยกลับไปบ้าน

วันรุ่งขึ้น Datuk Sai ก็ยิงปืนจากในวังไปที่บ้าน Tuk Tua Tuk Tua และ Pra' Pempan จึงหนีกลับไปสงขลาและเลยไปตรังกานู ส่งลูกสาวไว้ที่ตรังกานู และไปเมืองยะโฮว กลับจากยะโฮวจึงอยู่ที่ตรังกานู ขณะนั้นพระเจ้ากรุงสยามก็ให้คนมา

ตาม Pra' Pempun กับ Tuk Tua ตอนนั้น Tuk Tua ได้รับบรรดาศักดิ์เป็น Pra' Tanang และ Pra' Pempun นั้น ก็เพิ่งได้เป็น Pra' Pempun ตอนนั่นเอง

ต่อมาประมาณเจ็ดปี พระเจ้ากรุงสยามจึงให้ Pra' Pempun และ Tuk Tua มาyingเมืองปัตตานี และให้จับ Datuk Sai ฆ่าเสีย Tuk Tua จึงตั้งตัวเป็น Bendahara และตั้ง Pra' Pempun เป็นตำแหน่งวัง ต่อมาอีกสองปี Alung Cang ก็พาคนชาวสยามจะมาying Tuk Tua อีก Tuk Tua จึงหนีไปสงขลา Alung Cang ก็อยู่ที่ปัตตานีเวลาประมาณสี่ห้าเดือนเศษ Tuk Tua ก็ได้พบกับ Datuk Budal ที่สงขลา เจ้าเมืองสงขลาจึงให้ Tuk Tua ร่วมกับ Datuk Budal ยกกำลังมารบ Alung Cang ที่ปัตตานี ประมาณสี่ห้าเดือน Pra' Penjirat ก็มากับ Alung Cang พากลับไปเมืองสยาม Tuk Tua กับ Datuk Budal ก็เข้าในเมืองได้และ Tuk Tua ก็เป็น Bendahara อีก

ต่อมาไม่นาน Tuk Tua มาเจอกับ Datuk Budal ที่สงขลา เจ้าเมืองสงขลา จึงให้ Tuk Tua กับ Tuk Budal ยกกำลังมารบ Alung Cang ที่ปัตตานีอีก ต่อมาอีกสี่ห้าเดือน Pra' Penjirat มาจับ Alung Cang พาเข้ากรุงสยาม Tuk Tua และ Datuk Budal จึงเข้าเมืองได้และ Tuk Tua ก็ได้เป็น Bendahara อีก

ต่อมา Tuk Tua กับ Datuk Budal ในเมืองปัตตานีนั้นเกิดขัดกันเอง Tuk Tua จึงแจ้งไปทางกรุงสยาม พระเจ้ากรุงสยามจึงส่ง Pra' Pengirat เป็นแม่ทัพออกมาปัตตานี ขณะนั้น Kedang (*Kedang ไม่เข้าใจว่าเป็นอะไร - ผู้แปล) ก็ถูกทำลายแล้ว Tuk Tua ถูกนำตัวเข้ากรุงสยาม ต่อมา Aya Wang ก็ถูกส่งปกครองเมืองปัตตานี ตอนนั้นเอง Cau Nang กับ Alung Nang และ Wan Amat สองคนพี่น้องกับ Tuk Bandar และ Tuk Rembang เดินทางไปกรุงสยาม ต่อจากนั้น Pra' Picai ก็มาปกครองเมืองปัตตานี Pra' Pat Picai ซึ่งเรียกราชาเกาะมะละกาเป็น Benda- hara อัน Pra' Pat Picai นั้นได้ทำความเดือดร้อนให้แก่ชาวเมืองมาก จน Datuk Ilmam Muda และ Datuk Bendahara Tabiji จึงร่วมกันยกพวกเข้าจับได้

Pra' Pat Picai และ Aya Wang และ Mum Raja Hitam ก็เกิดรบกัน แต่พวก Pra' Picai สู้ไม่ได้ก็หนีกลับไป ต่อมา Pra' Picai ก็มาติดตามอีกพร้อม Tuk Nahwa เข้ามาทางปากน้ำ Jambu Pra' Penjirat นั้นเข้ามาทางคลอง Sungai Deling พร้อมกับ Tuk Dajang ตอนนั้น Tuk Dajang ยังมีบรรดาศักดิ์เป็น Alung Surin แต่ก็ไม่สามารถเอาชนะชาวเมืองได้จึงถอยกลับอีก ขณะนั้น Pra' Pempan ก็หนีมาจาก Pempan และ Penjirat และ Tuk Pra' Caya ก็ยกทัพมาตีติดตามอีก เข้าทาง Kua Bekah (ปากน้ำเมืองปัตตานีเดี๋ยวนี้) เผอิญขณะนั้น Pra' Caya ก็ถึงแก่กรรม Pra' Penjirat ก็ต้องกลับ ศพของ Pra' Caya นั้นก็ถูกพากลับไป Caya ส่วน Datuk Bendahara นั้นก็กลับไปกลั่นตัน ก็ถูกจับขณะที่กำลังเดินจะไปอาบน้ำละหมาด

ต่อจากนั้นมา Datuk Kempul ก็เป็น Bendahara และ Pra' Penjirat ก็มา กับ Alung Cang และ Datuk Tanah Merah Datuk Bendahara Datuk Dajang ขณะนั้น Datuk Paduka Maharaja ก็หนีไปอยู่เมืองตรังگانู Pra' Penjirat ก็หนีไปที่ Tun และถูกฆ่าตายพร้อมกันสามคนพ่อลูกที่นั่นและศีรษะถูกตัดนำมาให้ Pra' Pejirat ในตอนนั้น Datuk Pujut เป็น Laksamana อยู่ Datuk Raja Kadhi เป็น Wang หนีไป Besut Datuk Pujut หนีไปตรังگانู ส่วน Datuk Kempul ถูกถอดจากตำแหน่ง Bendahara

Datuk Tanah Merah เป็น Bendahara ต่อไปอีก ในตอนนั้น Tuk Raja Imam กับ Datuk Kencan และ Datuk Kun ไปแย่งเอา Datuk Tanah Merah จากคนสยามพาไปที่ Jeram และ Datuk Bendahara ตกใจคิดว่าจะถูกทำร้าย แต่แล้วจึงเข้าใจว่าคนจะช่วยเขามาจากชาวสยาม Datuk Bendahara ก็เดินออกมายังประตูเมืองจะห้าม Datuk Dajang ไว้ พอ Datuk Dajang กับ Pra' Penjirat ถึง Kar Saik Tu ระหว่างทางก็หยุดแล้วก็กลับ Kuala Bekah และกลับไปเมืองสยาม ต่อมา Datuk Tanah Merah ก็ให้คนไปเชิญ Mau An Tung และภรรยาของ Bendahara

มา Datuk Dajang ก็ตามมาด้วยกัน ต่อมานานประมาณหนึ่งสัปดาห์ Marhum Kelantan ก็สิ้นพระชนม์ ในตอนนั้น Datuk Puju เป็นลักษมณา Datuk Raja Kadhi เป็น Seri Paduka Tuan และ Wan Mesang เป็น Bentara ฝ่ายขวา Datuk Tanah Merah จึงให้คนไปเชิญ Baginda และ Raja Nang But มาเป็น Raja Muda หลังจากนั้นประมาณสองหรือสามปี Datuk Tanah Merah ก็สิ้นชีวิต Datuk Bendahara Tarab จึงเป็น Bendahara จนถึงสมัยชาวสยามมา และ Beginda ก็ขึ้นไปอยู่ที่ Taradih

ตามเรื่องราวกล่าวถึงสมัยนั้นว่า Datuk Sai เป็น Bendahara ตั้งบ้านเรือนที่ Kampung Kulik Puka ke Bendang ได้ขึ้นช้างไป Sungai Mandi พลาดจากหลังช้างเท้าเคล็ดเลยกลับบ้าน Berhala ประมาณสัปดาห์เศษชาวสยามก็มาปัตตานี พร้อมกับ Tuk Tua และ Pra' Caya อีก ตอนนั้น Tuk Tua ได้ชื่อว่า Pra' Kantang เดินกลับไปที่บ้านของเขา และ Tuk Fikai กับ Pra' Caya นั้นขึ้นบ้าน Datuk Sai และตาม Datuk Sai ไปบ้าน Berhala พาล่องน้ำลงไปทาง Bendang Bakal และบ้านกะดี ส่วน Datuk Sai นั้น ภรรยา Datuk Anak Buki! พายังบ้าน Anak Bukit และ Kencang Handai นั้นให้ไปอยู่ที่ Bang Rekam อยู่ไปประมาณเจ็ดวัน Kencang Handai ลงมาปัตตานีเข้าไปในวัง ขณะนั้นในวังก็มี Pra' Penjirat และ Pra' Caya กับ Tuk Tua อยู่เมื่อ Kencang Handai เข้าไปในวังก็ถูกจับและนำไปข่มขู่ระหว่างทาง Sian กับ Balai Kebundang และนำไปฆ่าเสีย ครั้นเช้ามีดวันนั้น Datuk Sai และลูกๆ ก็ถูกประหารด้วยปืนทั้งสามคน Raja Pasir ก็เข้าพบ Pra' Caya ขอศพ Datuk Sai เพื่อเอาไปฝัง ครั้นได้อนุญาตจึงนำศพไปฝังที่บ้าน Tarab ส่วน Kencang Handai นั้น Ci Mau Tau ขอจาก Raja Pasir ให้เอาศพมาไว้ที่ตันหยงลูโละ ส่วน Raja Pasir เองนั้น เมื่อสิ้นชีพคนก็ให้นำศพมาไว้ที่บ้าน Tarab ร่วมกันกับศพ Datuk Sai ขณะนั้น Raja Kecik บุตรของ Pra' Caya ก็ไปที่บ้าน

Datuk Paduka Tuan ซึ่งขณะนั้นเป็นตำแหน่ง Bentara Kiri สั่งให้นำ Datuk Paduka Tuan Ternam พร้อมบุตรภรรยา และ Wan Yu เป็น s-w-q และ d-w-q เป็น Raja Sai (คำย่ออ่านไม่ได้ความ - ผู้แปล)

ส่วน Pra' Pempan นั้นชื่อจริง Wan Anom และ Haji Kambak Senin Raja Sai พี่ของ Wan Anom และ Wan Bagus สามี Tuk Nang Budal เป็นน้องสุดท้อง อัน Datuk Dipera นั้นเป็นพี่น้องกับมารดาของ Pra' An และเป็นญาติของ Datuk Sai อัน Dang Jela ครูของ Dang Sirat นั้นเป็นพี่เลี้ยงของยังดิเปอร์ตุวัน มูดา ยะโฮร์ ได้เอาหญิงชาวบ้าน Nafiri คนหนึ่งเป็นภรรยา ได้บุตรชายชื่อ Raja Ibrahim เป็นบิดาของ Marhum ที่ Paduka Seri Rama ประหารแล้วนั้นด้วย

อันเครื่องศาสตราวุธประจำผู้ครองเมืองปัตตานีนั่น มีกระบี่ฝักหุ้มทองน้ำหนักเล่มละสามสิบ tahil และกระบี่ของ Bentara นั้นหุ้มทองเป็นปล้องๆ น้ำหนักด้ามละสามสิบ tahil และกระบี่ของ Mahat มีสี่สิบเล่ม ประด้วยทองยี่สิบเล่มหุ้มปลายฝักด้วยทองเช่นเดียวกันยี่สิบเล่ม อีกยี่สิบเล่มประเงิน หุ้มปลายฝักด้วยเงิน และธง นั้นเป็นดอกมาลัยทอง คันหนึ่งๆ มีทองหนักหนึ่งซั่ง และหอก Benderang มีสี่สิบด้าม เป็นปลอกทองยี่สิบด้าม และปลอกเงินยี่สิบด้าม Nafiri (กลอง) เป็นทองสีไป เป็นเงินสีไป ปี่เป็นทองสีและเงินสี ส่วนปี่นั้นเป็นทองสองและเงินสอง กลองโนบัต (Nabat) สิบสองใบ

เมื่อสมัย Datuk Marham ไปเมืองสยามนั้น Marhum Bungsu ครองเมืองอยู่จึงให้ลตอัตราจำนวนเครื่องโนบัตให้เหลือแต่เพียงครึ่งหนึ่ง เพราะเจ้าหน้าที่บรรเลงเหลืออยู่น้อย ในตอนนั้นเองกำแพงเมืองถูกตัดตอนให้แคบลงตามแนวคูเมือง ดังที่เห็นอยู่ในสมัยนี้

ต่อไปนี้เป็นทำนองการตีกลองโนบัตมีชื่อตามทำนองเพลงดังนี้ (เป็นเสียงกลอง) ...(รวม 25 เพลง)

เมื่อจะเริ่มโนบัตนั้นก็ให้เริ่มรัวกลองเสียก่อนและจึงเป่าปี่เสียงยาวสองครั้ง แล้วตีสั้นๆ สามครั้ง และเสียงยาวอีกครั้ง แล้วก็หยุด ต่อมาให้เริ่มตีอีกห้าครั้ง เมื่อเสียงปี่ดังอีกก็ให้ตีเครื่องเสียงต่างๆ พร้อมกลองพร้อมกันครึ่งหนึ่งแล้วตีกลองรัวและเป่าปี่สองคันให้เสียงยาวสองครั้ง และตามไปด้วยปี่อีกสองครั้งยาวๆ เมื่อจะหยุดกลองก็ให้เป่าสามครั้งพร้อมกัน

การตีกลองเวลาอีซา (Isya) นั้นก็เช่นเดียวกัน ครั้งแรกเริ่มด้วยเป่าปี่เสียง

ยาวก่อนหนึ่งครั้ง แล้วเป่าต่อไปอีกสามครั้งต่อกัน เมื่อเริ่มจะตีกลองก็ให้รัวกลอง ก็ตีกลองก็ต้องเป่าเปี้ยวสองครั้ง เมื่อตีกลองแล้วให้เป่าไปอีกสามครั้ง ในบัตเวลาอื่นๆ ก็เช่นเดียวกัน ถ้าเป่าเวลารบก็เป่ายาวๆ สองครั้งและสั้นสามครั้ง จงเป่าเปี้ยวให้เสียงยาวหนึ่งครั้งก่อนและต่อด้วยเสียงสั้นสามครั้งผลัดเปลี่ยนกัน ให้เสียงยาวหนึ่งครั้งและสั้นสามครั้ง เมื่อกลองตีมากขึ้น ปีก็ต้อเป่าเสียงยาวสองครั้งและเสียงสั้นสามครั้งจนจบในเวลาเข้ามิดก็เช่นเดียวกัน

วันศุกร์ก็ให้ตีกลองและเป่าเปี้ยวพร้อมกัน คือเป่าเสียงยาวสองครั้งและเสียงสั้นสามครั้งและเสียงยาวอีกหนึ่งครั้ง เป่าเสียงยาวๆ ให้ตีกลองเป็นเพลงแล้วเป่าเปี้ยวๆ สามครั้ง และเป่าทวนอีกหกครั้ง ให้ตีทวนไปทวนมาคนละครั้ง พอเปลี่ยนเสียงเพลงก็เป่าเสียงยาวสามครั้ง ตอนสุดเพลงก็ให้เป่าอีกสามครั้งเป็นเก้าครั้งทวนไปทวนมาคนละครั้ง ครั้นจะเริ่มเพลงอีกจงเป่าเสียงยาวสามครั้ง พอกกลองตีรัวแรงๆ ให้เป่าห้าครั้งในลมหายใจคนเดียว เมื่อกลองกลดเสียงตีก็ให้เป่าเสียงยาวหนึ่งครั้งสุดท้ายเมื่อจะจบเพลง ให้ตีกลองสุดท้ายแล้วจะต้องเป่าเสียงสั้นสามครั้งเป็นอันจบเพลง ถ้าจะตีเพลงเก่าให้ตีกลองและเป่าเปี้ยวเสียงยาวสามครั้ง และตามด้วยเสียงสั้นสองครั้งเป็นหกครั้งผลัดกัน เมื่อเสียงกลองตีประจบเสียง เป่าเสียงยาวอีกหนึ่งครั้งและเมื่อจบเพลงก็เป่าคลอไปกับเสียงกลองให้เสียงยาวอีกสามครั้งแล้วหยุด

ถ้าจะตีกลองรบ ก่อนอื่นเป่าเสียงยาวสองครั้งสองคนพร้อมๆ กัน แล้วเป่าเสียงสั้นสามครั้งแล้วเป่าเสียงยาวอีกหนึ่งครั้ง ตอนสุดท้ายเป่าเสียงยาวอีกสามครั้งจบเพลง

ถ้าหากว่าเสียงปีเริ่มดังแรงๆ กลองก็ต้องตีรัวดังๆ เมื่อเสียงกลองรัวแรงขึ้นก็เป่าเสียงยาวสองครั้ง พอจะหยุดเสียงกลองก็ให้เป่าเสียงยาวสองครั้ง และสุดท้ายก็เป่าสั้นๆ สามครั้งให้จบลงพร้อมกับกลองหยุด

เวลาเจ้าจะเสด็จ จงเป่าเสียงยาวสองครั้งก่อนและตามด้วยเสียงสั้นสาม

ครั้ง และเสียงยาวอีกครั้ง ต่อจากนั้นให้เป่าเสียงยาวห้าครั้งติดต่อกัน และเป่าเสียงยาวอีกครั้งและสั้นอีกสามครั้งและเป่าส่งท้ายอีกครั้ง การเป่าเสียงยาวนั้น เสียงดังนี้ Utting และให้เสียงสั้น เมื่อเป่าอย่างนี้สามครั้งเสียงตอนกลางนั้นให้ยืดสักหน่อย เสียงยาวนั้นเป็นดังนี้ "Utting ang utting เสียงสั้นนั้นเสียง anting anting utting t-u เสียงสุดท้ายให้ลากเสียงหน่อย อันเสียงที่เป่าห้าครั้งนั้นให้เป่าเพียงอดใจเดียวติดต่อกัน

ผู้ที่จะเรียนวิธีเป่านั้น เวลาเป่าต้องเป่าให้แรงเพื่อให้เสียงกลม เวลาจะเป่าเสียง utting นั้นต้องกดลิ้นขึ้นให้แรงเสียงก็จะดังแรง นี่แหละวิธีเป่าปี่ดังกล่าว

เวลาจะอภิเษกเจ้าขึ้นครองเมืองนั้นต้องตีโน้ตเป็นเจ็ดครั้ง ให้เป่าปี่พร้อมกันทั้งสี่เลา ยาวสองครั้งสั้นสามครั้ง ต่อจากนั้นเป่าอีกห้าครั้งด้วยลมหายใจอดเดียวเปลี่ยนสองคนครึ่งหนึ่งและอีกสองคนอีกครั้ง ตอนจบให้เป่าพร้อมกันทั้งสี่คน สุดท้ายเป่าเสียงยาวอีกสองครั้งและสั้นอีกสามครั้ง ให้หยุดพร้อมกับเสียงกลองและถ้าเป็นวันฮารีรายอ ก็เป่าเช่นเดียวกัน

จนการเรียบเรียง Undang Undung บัดตานี ได้เรียบเรียงในเมืองสิงคโปร์ ในวันที่เก้า เดือน Syaban ค.ศ. 1255 ตรงกับวันที่สิบหก เดือนตุลาคม คริสต์ศักราช 1839 Mr. North เป็นเจ้าของหนังสือฉบับนี้

เลขอนุญาต ที่ ค. ๖/๒๕๑๙

เลขที่คำขอ ที่ ๖/๒๕๑๙

ใบอนุญาตจัดตั้งสมาคมหรือองค์การ

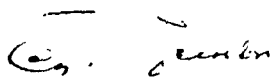
ตามที่ นายปวิญ ชี้ภากรณ์
ได้ขออนุญาตจัดตั้ง มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑. ส่งเสริมการจัดทำตำราภาษาไทยในแขนงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งระดับมหาวิทยาลัย และก่อนมหาวิทยาลัย
๒. เผยแพร่ตำราของมูลนิธิในหมู่ผู้สอนวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ที่วราชนาจักร
๓. ส่งเสริมการเรียบเรียงงานวิจัย และตำราชั้นสูง และรวบรวมเอกสาร ทางวิชาการออกตีพิมพ์
๔. ส่งเสริมกิจกรรมทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
๕. ไม่ทำการค้ากำไร และไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

และมีที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร นั้น

กรมการศาสนาได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ดำเนินการจัดตั้งได้ และขอให้ปฏิบัติตามคำสั่งและ ข้อบังคับของกรมการศาสนา โดยเคร่งครัด

อนุญาต ณ วันที่ ๒๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๙



(นายวัชร เขี่ยมโรติ)

อธิบดีกรมการศาสนา

จัดโดย

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด

ร่วมกับ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มวล., คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มธ., สถาบันไทยคดีศึกษา มธ., หลักสูตรควมบวชเฑีโท ด้านการบัญชีและบริหารธุรกิจ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มธ., สมาคมจดหมายเหตุสยาม และ กองทุนจิตร ภูมิศักดิ์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, สถาบันทักษิณคดีศึกษา มท., วิทยาลัยนานาชาติปรีดี พนมยงค์ มธ., ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร